

Γεώργιος Γ. Βουγιζαφ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ",

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΑ' Τεύχος 122^{ον}

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ν. Καζάν.— Έλληνες και Βούλγαροι κατά τὸν δέκατον ἑνατον καὶ εἰκοστὸν αἰῶνα (κατὰ μετάφρασιν Π. Κεάσεγλου).
- Κόμης Γκουμπινώ.— Ἰωάννης Καποδίστριας (συνέχεια καὶ τέλος).
- Τὰ προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Μελέτη ἀνατολική).
- Πολιτεία καὶ ἔθνος τοῦ Μεσολογγίου ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν χρονικῶν.
- Ἑθνικὴ περισυλλογή.

1908 Φεβρουάριος

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

«ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ»

1908

ΝΕΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ,"

ΤΟ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΥΠΟ
ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ ΚΑΖΑΖΗ

Προόδου της 'Εταιρείας

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εἰσαγωγή

Κεφ. Α'. Ἡ Ἑλληνικὴ Συνείδησις ἐν Μακεδονίᾳ.—Κεφ. Β'. Πανσλαϊ-
στικὰ ὄνειρα καὶ ἐνέργειαι ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἰμου.—Κεφ. Γ'. Οἱ Σέρβοι καὶ
ἡ Μακεδονία.—Κεφ. Δ'. Οἱ Ρουμῖνοι καὶ ἡ Μακεδονία.—Κεφ. Ε'. Ἡ ρωσ-
σικὴ πολιτικὴ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ.—Κεφ. ΣΤ'. Ἀνεξαρτησία τῶν Βουλ-
γάρων.—Κεφ. Ζ'. Ψυχολογία τοῦ Βουλγάρου.—Κεφ. Η'. Ἑλληνικὰ πάθη
ἐν Βουλγαρίᾳ.—Κεφ. Θ'. Ἡ βουλγαρικὴ πολιτικὴ ἐν Μακεδονίᾳ.—Κεφ. Ι'.
Τὸ ἔργον τῶν κομιτάτων ἐν Μακεδονίᾳ.—Κεφ. ΙΑ'. Ἡ λεηλασία τοῦ Κρουσό-
δου.—Κεφ. ΙΒ'. Φιλοβουλγαρισμός ἐν Εὐρώπῃ.—Κεφ. ΙΓ'. Αἱ μεταρρυθμίσεις
ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀποτελέσματα αὐτῶν.—Κεφ. ΙΔ'. Ἑλληνομακεδονικὴ ἔμμηνα.
Κεφ. ΙΕ'. Βουλγαρικὰ ἀντίποινα.—Κεφ. ΙΣΤ'. Ἡ σύγχρονος Μακεδονία.—
Κεφ. ΙΖ'. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος.

Τὸ βιβλίον, ἀποτελούμενον ἐκ 480 μεγάλων σελίδων μετ' ἰδιογραφικοῦ χάρ-
του τῆς Μακεδονίας, πρῶται δραχμῶν πέντε (5) καὶ εὐρίσκεται ἐν τοῖς 1 γραφεῖσι
τῆς «ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ τοῦ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ».

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΝΑΤΟΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΑΙΩΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἦ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμανίᾳ, καὶ ἰδίᾳ ἐν ταῖς πρωτευούσαις αὐτῆς πόλεσι, τῇ Φιλιππουπόλει καὶ τῇ Ἀρχιάλει, καταστροφή τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, τῶν πλείστον ἑξαγαγισθέντων εἰς ἐκπατρισμόν, ἐμύλλε νὰ συγκλονίσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, τοῦ τε ἑλευθέρου καὶ τοῦ ἀνιχνεύοντος Πανταχόθεν ἐξισοθεύσαν διαμαρτυρίαι καὶ ἀναθέματα κατὰ τῶν ἐγκληματιῶν τῆς Βουλγαρίας. Ἀλλὰ τὰ ἀναθέματα ταῦτα, τὰ ἐκτελεσθέντα ἰδίᾳ διὰ τῶν συλλληγητῶν καὶ τῆς δημοσιογραφίας, περιορίσθησαν κατὰ μέγα μέρος ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἰλαχίστην δ' ἔσχον ἐπήχησιν ἐν τῷ ἑσπερακῷ.

Ἦ ἐν Εὐρώπῃ δημοσία γνώμη παρεπιλήθη καὶ κατὰ τὴν πρῶτησιν αὐτῇ ἐπὶ τῶν Βουλγάρων, οἱ δὲ ἐπίσημοι κύκλοι μετ' ἀδιαφορίας παρεκλούθησαν τὰ ἀπαίσια γεγονότα. Ὁ ἀγγλικὸς μάλιστα τύπος, προεξαρχόντων τῶν «Καιρῶν», ἐκήρυξεν ὑπατιῶς τῶν καταστροφῶν αὐτοῦς τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμανίας!

Ὅπως ἔχοντων τῶν πραγμάτων, ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος ἀπεβύθη πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας τὸ ἐπόμενον τηλεγράφημα, ἐξεκτείνων αὐτὸν νὰ ἐννόσῃ τὴν χριστιανικὴν αὐτοῦ φωνὴν ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τῆς φιλανθρωπίας:

«Σεβασμιώτατον ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας

Λονδίνον

«Ἦ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπικαλεῖται τὴν εὐμενίαν τῆς Ὑμ. Σεβασμιότητος προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἀπαράδειγματις βίαιπραγμάτων, τῶν ὅλως ἀδικαιολογήτων,
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1908

«ἐναντίον τῶν νομιμοφρόνων Ἑλλήνων τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐναντίον τῶν ἐκκλησιῶν, «τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἱεραρχῶν, παρὰ τὴν προστασίαν, ἣν πάντες οὗτοι «ἐδουλοῦντο νὰ ἀπολαύσων ἐκ μέρους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων δυνάμει τῆς βε- «ρολινείου Συνθήκης.

«Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐξαεῖται δι' ὧν τὴν ἀδελφικὴν ἐπέμβασιν τῆς «ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας παρὰ τῇ βρετανικῇ Κυβερνήσει, ὅπως τεθῇ τέλος εἰς περαι- «τέρω δολοφονίας καὶ διαρπαγὰς, ἐγκολιπτούσας ὕβριν εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν «ἄζωμεν.

«Ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόκλητος»

Αυστηρῶς ὁ Ἀγγλος ἱεράρχης, διατελὼν ὑπὸ τὰς ἐντοπίσεις τῆς φιλοβουλ- «γαριζούσης δημοσίας ἐν Ἀγγλίᾳ γνώμης, μετέχων δὲ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ βαλκανικοῦ «Κομιτάτου, ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς εἰς τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν διὰ τοῦ ἐπισκόπου «Γιβραλτάρης, ἀπευθυνθέντος καὶ τούτου διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐφημερίου τῆς ἀγγλι- «κανικῆς Ἐκκλησίας αἰδεσίμου κ. Ἑλλιοτ.

«Παρακαλεῖσθε νὰ πληροφορησθε τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν ἐκ μέρους μου. «Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβουρίας μὲ παρεκάλεσε νὰ τῷ ἀπευθύνω τὴν «ἀκόλουθον πληροφορίαν : ὅτι τὸ τηλεγράφημα τοῦ Σεβ. μητροπολίτου Ἐ- «φθασεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν οὗτος ἔλειπεν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐ- «ρώπην καὶ τῷ ἐδόθη ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ του πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν.

«Ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁλόκληρος ἡ ἀγγλικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐνεργεῖ εἰς «ζητήματα, ἅτινα ἔχουσι πολιτικὸν χαρακτῆρα· καὶ οὐ εἶνε ἀδύνατον διὰ τὸν ἀρ- «χιεπίσκοπον νὰ ἐνεργήσῃ τι, δυνάμενον νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς δικαιολόγησις τῶν «εἰσβολῶν σωμάτων ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὸ τούρκικόν ἔδαφος.

«Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐθεώρησεν, ὅτι τῷ ἦτο ἀδύ- «νατον νὰ στείλῃ τηλεγραφικὴν ἢ ἐπίσημον ἀπάντησιν, ἀλλὰ μὲ διατάσσει νὰ βεβαιώσω «τὴν Σεβασμότητά του, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Ἐκκλησία ἀκούει μετὰ μεγάλης λύπης τὰς «ἐν Ἀνατολῇ ἔριδας τῶν Χριστιανῶν καὶ πέμψει πρὸς τὴν Σεβασμότητά του ἀδελφι- «κούς ἀσπασμούς».

Ταῦτοχρόνως καὶ ἡ Ἑταιρεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπηθύνει τηλεγράφημα πρὸς τὸν «Ἀγγλον βουλευτὴν, τὸν διαπρεπῆ φιλέλληνα σὲρ Κάρολον Αἰλκε, παρακαλοῦσα αὐ- «τὸν νὰ ἐψώσῃ φωνήν ἐπὶ τοῦ καταδικωμένου Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ «καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν φωτισμὸν τῆς δημοσίας ἐν Ἀγγλίᾳ γνώμης. Ὁ κ. Αἰλκε «ἀπήντησεν ὡς ἀκολούθως :

Dockett Eddy by Shepperton, Midlesex, August 19, 1906

«Φίλε Κόριε,

«Ἐλαβον τὸ τηλεγράφημά σας. Βεβαίως εἶχον ἤδη ἀναγνώσῃ μετὰ φρίκης τὰ τηλεγραφήματα, ἅτινα ἀναφέρουσι τὰς φρεσὺς πράξεις, ἃς κατονομάζετε. Τίθεμαι πάντοτε παρὰ τὸ πλεονὲρ ἐκείνων, ὅσας δῆποτε χώρας, οὔτινες δύναται νὰ συμμετάσχωσι τῆς ἐκφράσεως τῆς ἐπιθυμίας πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξάπλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Φοβοῦμαι ὅμως ὅτι, ἥθελεν εἶναι δύσκολον νὰ πεισθῶσιν ὅπως ἀναλάβωσι τὴν ἐνέργειαν ὥς πρὸς τὰ διάφορα κακουργήματα, ἅτινα χαρακτηρίζουσι τὴν μετοξῆς τῶν φυνῶν καὶ τῶν Ἑκκλησιῶν πάλην, αἵτινες ἔτυχε νὰ ἐρεθίσαν ἐν συναφείᾳ ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ Εὐρώπῃ.

«Μετ' εὐλικρινείας
«Κάρολος Δίλκε»

Ἐν τοιαύτῃ διετέλει πλάνῃ ἡ δημοσία ἐν Ἀγγλίᾳ γνώμη, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν φιλελλήνων δὲν ἐτόλμων ν' ἀναλάβωσι τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἑλληνικῶν δικαίων παρὰ δημοσίᾳ γνώμῃ, πλανομένη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ὑπὸ ἐπιβούλων ἀνθελληνικῶν ἐνεργειῶν. Κατὰ τὴν κρίσιν ἐκείνην συγγινῇ ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἀνέλαβε τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου, ἀγγλιστὶ κατὰ πρότον, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Greeks and Bulgarians in the nineteenth and twentieth centuries (An open letter to the right hon. Sir Charles W. Dilke)». «Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι κατὰ τὸν δέκατον ἑνατον καὶ εἰκοστὸν αἰῶνα. Ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν σὲρ Κάρολον Δίλκε», παρακαλούμενον κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Γλάστωνος νὰ ἐνάρσῃ τὴν φωνὴν αὐτοῦ πρὸ τοῦ ἀγγλικοῦ δημοσίου κατὰ τῶν νέων τοῦτων Bulgarian atrocities.

Τοῦ βιβλίου ἡ δημοσίευσίς ἐπεβράδυνεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἕνεκα ἀπροσδοκίτων αἰτίων, ἀνεξαρτήτων τῆς θέλησεως τοῦ συγγραφέως. Ἐπὶ τίλους ἐδημοσιεύετο ἀγγλιστὶ ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὴν ἐλπίειον ἀκριβῶς τῶν καταστροφῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὀλίγας δ' ἑβδομάδας βραδύτερον καὶ γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις.

Πλείστα τῶν ἐγκριτωτάτων δυνάμεων τοῦ ἐυρωπαϊκοῦ τέπου, ἰδίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐμμενέστατα ἐσχολίασαν τὸ βιβλίον τοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ὃ δ' ἐπίσκοπος Γιβραλτάρης, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν, ἐπεμψεν αὐτῷ τὸ ἐπόμενον γράμμα, δηλωτικὸν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐνεργειῶν τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους :

«Ἀγαπητὲ κύριε,

«Σὺς γράφω ὅπως σὰς εὐχαριστήσω διὰ τὸ ἀντίτυπον τοῦ βιβλίου σας «Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι», τὸ ὁποῖον, ὡς ἐποθέτω, θρεῖται εἰς τὴν φιλοφροσύνῃν σας καὶ τὸ ὁποῖον πρὸ μικροῦ διεξήλθον μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος.

«Οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν, ὅτι αἱ πληροφορίες, ἃς ἐλαμβάνομεν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος ἢ κατὰ τὰ τελευταῖα δύο ἔτη, προήρχοντο ἄγαν ἀποκλειστικῶς ἐκ βουλγαρικῶν πηγῶν, εἶνε δ' ἐν γάρριστον, ὅτι ἔχομεν ἤδη τὴν ἐνκαιρίαν ν' ἀκοῦωμεν τὰ λεκτέα καὶ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου μέρους. Ἄλλ' ὁμολογῶ ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην μου, εἶνε καὶ ἕτερον ἀκόμῃ ζήτημα, ἂν ἄλλα ἔθνη δύνανται νὰ ἐπεμβῶσιν ἐπωφελῶς.

«Δέξασθε κτλ.

«W. E. Gibraltarr»

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἢ ἐν Παρισίοις ἐκδιδόμενη «Revue diplomatique» ἐν σειρά φύλλων αὐτῆς ἐδημοσίευσεν πολλὰ ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου τούτου, ἅμα γενομένης τῆς γαλλικῆς ἐκδόσεως.

Τῇ αἰτίσει πολλῶν ὁμογενῶν καὶ ἄλλων μελῶν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, δημοσιεύεται τὸ βιβλίον καὶ Ἑλληνιστί, ἀρξαμένης ἤδη ἀπὸ τινων ἐβδομάδων τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης ἐγκριτοῦ ἐφημερίδος «Βυζαντινῆς Ἐπιθεωρήσεως.»

(Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ.»)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πρὸ ἐνὸς μόλις ἔτους κατέφθανεν εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ τῶν χωρῶν τοῦ Αἱμοῦ ἡ ἡχώ νείων σφαγῶν, φῆμαι περὶ λεηλασιῶν καὶ ἐμπρησμάτων. Ἐν χώρᾳ χριστιανικῇ, ὑπὸ λαοῦ, θεωρουμένου ὡς πεπολιτισμένου, πόλεις ἐλεηλατήθησαν καὶ παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας, φιλήσυχοι ἄνδρες καὶ ἀνυπεράσπιστοι γυναῖκες καὶ παῖδια ἐσφάγησαν, ἐνῶ οἱ ἐπιζήσαντες ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιζητήσωσιν ἄσυλον μακρὰν τοῦ πατρῷου ἐδάφους. Οἱ ἥρωες τῶν σκηνῶν τούτων ἦσαν Βούλγαροι, τὰ δὲ θύματα οἱ Ἕλληνες τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας, οἱ κάτοικοι τῆς Φιλιππουπόλεως, τῆς ποτὶ Ἀγχιάλου καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν Κοινοτήτων.

Αἱ διαπραχθεῖσαι βίαιοπραγαὶ τοσαύτην ὀμότητα ἐνεῖχον, ὥστε ἐμελλον κατ' ἀνάγκην νὰ ἐγείρωσι τὴν ἀγανάκτησιν παντός πεπολιτισμένου ἀνθρώπου. Ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπῆρξαν ὁ δόλος καὶ ἡ θρασύτης τῶν πρωταθλητῶν τοῦ Βουλγαρισμοῦ, τὸσον ἀπατηλὰ ὑπῆρξαν τὰ σοφίσματα τῶν, τὸσον κατώρθωσαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἀγνοίας, ἐν ᾗ εὐρίσκεται ἐν γένει ἡ Δύσις περὶ τῶν ζητημάτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἱμοῦ, ὥστε ἐπέτυχον νὰ καταπνίξωσι τὴν ἡχώ τῆς ἐξεγερθεῖσας ἀγανακτήσεως, καὶ ἂν μὴ νὰ δικαιολογήσωσι τὰς ἀχαρακτηρίστους πράξεις, αἵτινες προὐκάλεσαν αὐτὴν, τοῦλάχιστον ὅμως νὰ τὰς καλύψωσιν ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ἐθνικῆς ἀντεκδικήσεως, ἡ ὁποία καθίστα παύτας συγγνωστὰς καὶ σχεδὸν συμπαθεῖς. Ὅλιγον ἔλειψεν ἡ Εὐρώπη νὰ θεωρήσῃ δημίους τὰ θύματα.

Τοὺς δολίους αὐτὸν ἰσχυρισμοὺς κατώρθωσαν οἱ Βούλγαροι νὰ καταστήσωσι πιστευτοὺς πρὸ πάντων ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐπέτυχον, ἰσχυρίζοντο, ὅτι εἶνε ἐλευθερωταὶ τῶν καταδυναστευομένων Μακεδόνων, νὰ κολακεύσωσι τὰς τάσεις τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰλικρινοῦς ἐλευθεροφροσύνης, ἡ ὁποία ἐνέπνευσε πάντοτε τοὺς Ἀγγλους, καὶ νὰ κερδήσωσιν ὅλων τὰς συμπαθείας, καθ' ἣν στιγμὴν διέπραττον τὰ μεγαλύτερα τῶν ἐγκλημάτων. Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τῶν μάλλον διακεκριμένων ἀνδρῶν τῆς βρεττανικῆς κοινωνίας ἀπεκαλύφθη ἡμῖν τέλειον διὰ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἀθηνῶν, ὅτε, τὴν ἐπιούσαν τῆς καταστροφῆς τῆς Ἀγχιάλου, ὁ τελευταῖος οὗτος παρεκάλει αὐτὸν νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἐπιτροπὴν του πρὸς κατάπαυσιν τῶν βιαιοτήτων, αἱ ὁποιαὶ ἀπετέλουν αἷχος διὰ τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Ὁ Ἀγγλικανὸς ἐσέφρ-

χης, παρρηκλήθεις οὕτως ὑπὲρ ἔργου ἐξόχως χριστιανικοῦ ἢ ἀπλῶς φιλανθρωπικοῦ, ἀπήντησεν, ὅτι ἡ ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία δὲν ἠδύνατο ν' ἀναμιχθῇ εἰς πολιτικὰ ζητήματα, ὅτι δὲ εἰς αὐτὸν προσωπικῶς ἦτο ἀδύνατον νὰ πράξῃ ὅ τι δέηποτε, ὅ περ θὰ ἦτο δύνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς δικαιολογία τῆς ἐπιδρομῆς τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων εἰς τὴν Μακεδονίαν (!)

Ἐκτοτε ἡ ληστεία καὶ ἡ ἀδικία ἐξακολοθοῦσι τὸ ἔργον τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐξακολουθεῖ ἡμῶς κυριαρχοῦσα καὶ ἐν τῇ Δύσει ἡ τυφλότης, ἣν ἐδημιούργησαν τὰ βουλγαρικὰ σοφίσματα, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ τῆς ἐπετειοῦ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου ἐτονίσθησαν ἐνθουσιώδεις διθύραμβοι ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις κατέστησε τὴν Βουλγαρίαν ὑστατον καταρῳγιον τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐν Ἀνατολῇ.

Ἡ στρεβλὴ αὕτη ἀντίληψις τῶν ὄρων, ὅφ' οὓς διατελοῦσιν αἱ διάφοροι φυλαὶ τῆς περὶ τὸν Αἰῶνα Ἀνατολῆς, ἐξασκεῖ κακίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῶν δυστυχῶν τούτων πληθυσμῶν. Συντελεῖ εἰς τὴν διακρίνεισιν οὐκ ὀλίγους τῶν πραγμάτων καταστάσεις, ἧς εἰς τὴν ἑξάρσιν φρυμάκων ἀτελεσφόρων ἢ ἐπικινδύνων. Ἐν ταῖς ἐπομέναις ὀλίγαῖς γραμματαῖς ὁ γράφων θὰ προσπαθήσῃ ν' ἀποδείξῃ ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ὅψιν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς αἰτίας τοῦ φυλετικοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἰῶνος. Φρονεῖ, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ δὲν θὰ ἦ ἄγονον, ἐὰν κατορθώσῃ νὰ διασκεδάσῃ πλάνας τινὰς καὶ προλήψεις περὶ τῶν ἀνατολικῶν πραγμάτων, ἅτινα τόσον ὀλίγον ἢ μᾶλλον τόσον κακῶς εἶνε γνωστά.

••

Ἀπαντες, ὅσοι ἐμελέτησαν μετὰ προσοχῆς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γεγονότων, ὅσοι ἐπεσκέφθησαν τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἰῶνος καὶ ἐξήτασαν ἐνὶ προκαταλήψεως τὴν κατάστασίν του, μακρὰν πάσης προλήψεως φυλετικῆς, πολιτικῆς ἢ θρησκευτικῆς, ἠναγκάσθησαν ν' ἀνομολογήσωσιν, ὅτι αἱ σημεριναὶ ἐρίδες δὲν ὀφείλονται εἰς μίση συνειδήσεως ἢ θρησκείας, εἰς διαφορὰς δογματικὰς, εἰς τὴν ἐκδηλουμένην ἀφροσύνην ὑπὲρ τοῦ Ἐξάρχου ἢ ὑπὲρ τοῦ Πατριάρχου. Ἀλλ' οὔτε ὀφείλονται αἱ ἐρίδες αὗται εἰς τὸ ὑφιστάμενον μίσος μεταξὺ τῶν σλαβικῶν φυλῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς. Δὲν εἶνε μόνοι οἱ Ἕλληνες, οἱ ἀγωνιζόμενοι πρὸς ἄλληνας κατὰ τῶν Βουλγάρων. Καὶ οἱ Σέρβοι ἀγωνίζονται κατ' αὐτῶν, ὅπως καὶ οἱ ὀλίγοι ρωμουνίζοντες ἀγωνίζονται κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Εἶνε ἀληθὴς «πολέμος πάντων κατὰ πάντων». Ποῖα τὰ αἷτια τῶν οὐκ ἐν τῶν διχονοῶν καὶ τῶν αἰματηρῶν ἐρίδων, αἵτινες ἐξελλίσσονται πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν καὶ κυβερνήσεων, ἐρίδων, τὰς ὁποίας αἱ τελευταῖαι αὗται ὑποδαυλίζουσι μᾶλλον διὰ τῆς ἐπιδιώξεως ἐγωιστικῶν συμφερόντων, χωρὶς νὰ ἐγερθῇ μία ἀνωτέρα δύναμις καὶ νὰ κράξῃ: «Κάτω τὰς χεῖρας!»

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱστορικῶν γεγονότων θὰ προσπαθῶμεν νὰ φέρω εἰς φῶς τινὰς τῶν αἰτιῶν τῶν ἀδελφοκτόνων τούτων ἀγώνων.

Ὅφειλω ἐν πρώτοις νὰ ἐπιμείνω ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἀγὼν δὲν ὑρίστανται μεταξὺ πατριαρχικῶν καὶ ἐξαρχικῶν. Ἡ σερβικὴ Ἐκκλησίαι εἶνε ἀνεξάρτητος καὶ μὴ ὑποκειμένη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον· οἱ Σέρβοι ἀφ' ἑτέρου οὐδένα λόγον ἔχουσι νὰ ὦσι λίαν εὐμενῶς διατεθειμένοι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τούτοις, ἐν τῷ βίλαετῳ τοῦ Κοσσυφοπεδίου, ἐν τῇ λεγομένῃ ὑπ' αὐτῶν Παλαιᾷ Σερβίᾳ, ὁ ἀγὼν μεταξὺ Σέρβων καὶ Βουλγάρων εἶνε τόσον αἱματηρὸς, ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν τοῖς βίλαετῶσι Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου.

Βέβαιον εἶνε, μαρτυρεῖται δὲ καὶ ὑπὸ καθημερινῶν γεγονότων, ὅτι ὁ πατριαρχικὸς κλήρος, ὅπως καὶ ὁ τῆς Ἐξαρχίας, μετέχουσι τοῦ ἀγώνος ἐν Μακεδονίᾳ. Ἄλλως οὐκ ἦν γενέσθαι. Ὁ κλήρος δὲν δύναται ν' ἀπέχη τῆς πολιτικῆς καὶ ἐθνικῆς κινήσεως τῶν λαῶν, οὐδὲ νὰ ἴστανται ἀδιάφορος πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτῶν καὶ τοὺς πόθους. Ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐν αὐτῷ τῷ βρετανικῷ κράτει, βλέπομεν αὐτὸν καθ' ἑκάστην ἀναμιγνυόμενον εἰς τὰ κοινωνικὰ καὶ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα, τὸν βλέπομεν μάλιστα ὁρμῶντα εἰς τὸν ἀγῶνα μετὰ πλείονος θέρμης ἢ οἱ λαϊκοί. Καὶ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἰμου συμβαίνει τὸ αὐτό. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξηγεῖται κάλλιον διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καθ' ὅσον αὕτη διεδραμάτισε πάντοτε πολιτικὸν πρόσωπον ἐν Τουρίᾳ, καὶ τοῦτο πρὸς μέγα καλὸν ἀπάντων τῶν Χριστιανῶν ἀδιακρίτως φυλῆς. Τὴν ἐπαύριον τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μωάμεθ ὁ Παρθητὴς ἀπέπεισε δι' αὐτοκρατορικῶν βερατιῶν πολιτικῆς τινος προνομίας εἰς τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἀνεγνώριζε δ' αὐτὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν Τουρίᾳ ὀρθοδόξων Κοινοτήτων. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὸν τρόπον, καθ' ὃν μετεχειρίσθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπὲρ τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ ποταμίου. Ἡ δὲ ἱστορία ἀποδεικνύει, ὅτι ἂν οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ διέσωσαν τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν, ὀρεῖλουσι τοῦτο εἰς τὴν προστασίαν τῆς κοινῆς μητρὸς, τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην, ἣ ἥτοια ἔμεινε ἀδιάφορος πρὸς τὰ δεινὰ αὐτῶν. Καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων εἰσέτι ἡμερῶν ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔχει τὸν τίτλον τοῦ ἀροῦμι μιλλέτ μπαση, ἥτοι τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἔθνους τῶν Ρωμαιῶν, τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων.

Ὅτε, κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις γνωστότητος πολιτικῆς ἐνεφανίζετο τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα, ἡ δὲ βουλγαρικὴ φυλὴ ὤθειτο ὅπως διεκδικήσῃ τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς συνείδησιν, οἱ ὑποκινηταὶ τοῦ κινήματος προέτρεψαν τοὺς πληθυσμούς τοῦ Δουνάβειος καὶ τοῦ Αἰμου νὰ ἐξεγερθῶσι κατὰ τοῦ Πατριαρχείου καὶ νὰ ζητήσωσι, κατὰ παράβασιν κανονικῶν ἀρχῶν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν χειραφέτησιν, ἥτοι τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης ἀνεξαρτησίας

προφανῶς ἐσκοπεῖτο ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία. Οὐδεμία ἑλληνικὴ συνείδησις ἠδύνατο ν' ἀντεῖπῃ εἰς ταύτην· ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτονομίαν ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχεν ἐννόησιν, ὅτι αὕτη κατ' ἐπιφάνειαν μόνον ἐθεσίζετο ἐπὶ θρησκευτικῶν λόγων, ἐνῶ πράγματι ὑπέκρυπτε πανσλαβιστικὰ σχήδια, οὐδένα δ' ἄλλον εἶχε σκοπὸν εἰμὴ νὰ υποτάξῃ ἑλληνικὰς χώρας εἰς τὴν σλαβικὴν δυνάμιν. Τὸ Πατριαρχεῖον, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἀντίστη εἰς τὰς ἀξιώσεις ταύτας. Τὸ 1872 ἐκηρύχθη τὸ Σχίσμα, οἱ δὲ Βούλγαροι, ὑπὸ τὴν ἐμπνευσιν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς, ἐπετύγχανον τὴν δημιουργίαν ἀνεξαρτήτου ἐκκλησιαστικῆς ἐκκλησίας, τῆς Ἐξαρχίας, ἥς ἡ ἔδρα ὠρίσθη σημεῖον τι ἐντὸς τῆς περιφερείας αὐτῆς. ἡ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὴ τοῦ Ἐξαρχοῦ θὰ ἐπετρίπτετο ἐκάστοτε μόνον προσωρινῶς.

Εὐκόλως δύναται τις νὰ πεισθῇ ἐκ τῶν προλεχθέντων, ὅτι οἱ Βούλγαροι ὑπῆρξαν ἐκεῖνοι, οἵτινες διέσπειραν τὴν διχνοσίαν καὶ προέκλεισαν τὸν ἀγῶνα μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας, ταῖς οἰκουμέναις ὑπὸ μικτοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸ θρησκευτικὸν Σχίσμα ἔσχεν, ὡς γνωστὸν, συνέπειαν τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1876—1877. Ἡ Συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου¹, ἡ ὁποία ἐβῆκε πέρας εἰς τὰς ἐχθροπραξίας, ἀποδεικνύει τὸ κατακόρυφον σημεῖον τῆς πανσλαβιστικῆς

1) Ἀρθρον 6. Ἡ ἑκτασις τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας καθορίζεται ἐν γενικαῖς γραμματικαῖς ἐν τῷ ἐπισυνημμένῳ χάρτῃ, ὅστις δίδει νὰ χρησιμοῦσθαι ὡς βάσις τῆς τελικῆς ἐρροθεσίας. Μετὰ τὰ νέα ὅρια τῆς σερβικῆς ἡγεμονίας, τὸ σχεδιάγραμμα θὰ ἀκολουθήσῃ τὰ δυτικὰ ὅρια τῆς ἐπαρχίας (καὶ) Κρανιάς μέχρι τῆς σιρᾶς τοῦ Καραδάγ (Karadagh).

• Στρεφόμενη ἐκεῖθεν πρὸς δυσμὰς ἡ γραμμὴ θὰ ἀκολουθήσῃ τὰ δυτικὰ ὅρια τῶν ἐπαρχιῶν Κουμανόβου, Κοτοάνου, Καλκαντελὲν (Kalkandelen) μέχρι τοῦ ὄρους Κοράμπ (Korab). Ἐντεῦθεν διὰ τοῦ ποταμοῦ Βελδσίτισας μέχρι τῆς ἐνώσεώς του μετὰ τοῦ Μαύρου-Ὀρίνου (Dniepr-Noir), διευθυνομένη πρὸς νότον διὰ τοῦ Ὀρίνου καὶ κατόπιν διὰ τῶν δυσμικῶν ὄριων τῆς ἐπαρχίας Ὀχρίδος πρὸς τὸ ὄρος Λίνας, ἡ μεθόριος θὰ ἀκολουθήσῃ τὰ δυσμικὰ ὅρια τῶν ἐπαρχιῶν Κορυτσᾶς καὶ Σταρὰβου μέχρι τοῦ ὄρους Γράμιου. Ἐκεῖθεν διὰ τῆς λίμνης τῆς Καστορίας ἡ μεθοριακὴ γραμμὴ θὰ συναντήσῃ τὸν ποταμὸν Μογλενίτσαν καὶ ἀφ' οὗ ἀκολουθήσῃ τὸν ῥοὺν αὐτοῦ καὶ διέλθῃ πρὸς νότον τῶν Γιενιτσῶν (Γιενιτζί-Βαρδάρ) θὰ διευθυνθῇ πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βαρδάρ καὶ διὰ τοῦ Γαλλικοῦ πρὸς τὰ χωρία Πάργαν καὶ Σεράϊ-κιοί. Ἐκεῖθεν διὰ μέσου τῆς λ. i m n c Μπεσκ-Γκιὺλ (Βόλβης) πρὸς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν Στρυμόνος καὶ Καρασοῦ, καὶ διὰ τῆς θαλάσσης ἀκτῆς εἰσέλθῃ μέχρι τοῦ Μπουρού-Γκιὺλ. Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἡ γραμμὴ, λαμβάνουσα βορειοδυτικὴν διεύθυνσιν πρὸς τὸ ὄρος Τσιαλτεπέ διὰ τῆς ὁροσειρᾶς τῆς Ροδόπης μέχρι τοῦ ὄρους Κρουσέβου, διὰ τοῦ Μαύρου-Ὀρίνου (Καρά-Μπακάν) τῶν ὄριων Ἐσιέκ-Κουλατισῆ, Τζέμπέλ, Καρακολλᾶς καὶ Τσικλάρ θὰ ἐξίχθῃ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀρᾶ.

• Ἐκεῖθεν, ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ θὰ διευθυνθῇ πρὸς τὴν πόλιν Τσιρμέν, καὶ καταλείπουσα τὴν πόλιν Ἀβριανούπολιν πρὸς νότον, διὰ τῶν χωρίων Σουγούτλοῦ, Καραχαμζᾶ, Ἀρναούτκιοι, Ἀκορτζῆ καὶ Ἐνιτζέ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Τσεκδερεσῆ. Ἀκολουθοῦσα τὴν ροήν τοῦ Τσεκδερεσῆ καὶ Τσιουρλουδερεσῆ μέχρι Λουλέ-Μπουργᾶς καὶ ἐκεῖθεν διὰ τοῦ ποταμοῦ Σητζοκδερέ μέχρι τοῦ χωρίου Σεργκέν, ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ θὰ βαδίσῃ διὰ τῶν ὄψωμάτων ἀπ' οὗδεας πρὸς τὸ Χακίμ-Ταμπιασῆ, ἐνθα θὰ καταλήξῃ εἰς τὸν Βῦξεινον Πόν-

πολιτικῆς. Διὰ τῆς Συνθήκης ταύτης ἐλάμβανε σάρκα τὸ πρόγραμμα τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας. Τὰ ὅρια τοῦ νέου κράτους, ἐκτὸς τῶν βουλγαρικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κάτω Δουνάβιου, περιελάμβανον μίγα μέρος τῆς Θράκης καὶ ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν Μακεδονίαν, ἐκτεινόμενα ἀπ' ἐνὸς μὲν μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἰς δὲ προέβαινον μέχρι Καβάλλας, ἀπ' ἑτέρου δὲ μέχρι τῆς λίμνης Ὀχρίδος καὶ τῆς Ἀλβανίας. Διευρύνοντο οὕτως ἐξ ὁλοκλήρου οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, παραδιδόμενοι εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἀπληστίαν. Ὁ στρατηγὸς κόμης Ἰγνατίεφ, πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, δὲν ἐδίστασε ν' ἀνακράξῃ ἐν θριάμβῳ : « Ἦδη οἱ Ἕλληνες θὰ μεταβαίνουσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν κολιμῶντες. » Καὶ πράγματι διεκόπτετο πᾶσα συγκοινωνία μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τοῦ Πίνδου καὶ τῆς Χαλκιδικῆς μετὰ τῶν τῆς Θράκης, ἡ δὲ « Μεγάλη Βουλγαρία », ἀσφαλῶς ἐδραζομένη ἐν Μακεδονίᾳ, καθίστατο ἡ ισχύουσα δύναμις ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἰμοῦ.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Ἀγγλίας, μετέβαλεν εἰς ῥάκην τὴν ἐπιβληθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ρωσσίας συνθήκην. Τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου περιώρισε τὰ ὅρια τῆς τοιαύτης Βουλγαρίας καὶ τὴν διεμέλισεν εἰς δύο τμήματα, ἐξ ὧν τὸ ἓν, πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἰμοῦ, ἀπετέλεσεν ἡγεμονίαν φόρου ὑποτέλῃ, ἐνὸς τὸ ἕτερον, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ βορείου μέρους τῆς Θράκης, ἀπετέλεσεν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἐπαρχίαν αὐτόνομον, τεθεῖσαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, τὸ Συνέδριον περιώρισθαι ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μέρος τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἱππερίου καὶ τῆς Θεσσαλίας· ἀπένειμεν ἐπίσης αὐτονομίαν τινὰ εἰς τὴν Κρήτην, ἐκτὸς δὲ τούτων διέτασσε τὴν ἐκτέλεσιν σημαντικῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ, Θράκῃ, Ἀλβανίᾳ καὶ Ἀρμενίᾳ, μεταρρυθμίσεων, αἵτινες θὰ ἐξετελούντο ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὸν ἐλεγχον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Ἀγορεύων περὶ Μακεδονίας καὶ Θράκης πρὸ τοῦ Συνεδρίου ὁ μακρησίος Σώλσβαρου ὑπεστήριξεν, ὅτι « ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία εἶνε ἑλληνικαὶ ὅσον καὶ ἡ Κρήτη ».

Αἱ ληφθεῖσαι ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἀποφάσεις λίαν ἀτελῶς ἐτίθησαν εἰς ἐκτέλεσιν. Τοιαύτην ἰδίᾳ τύχην ὑπέστησαν αἱ ἀφωρῶσαι εἰς τὸν διακανονισμόν τῶν σλαβικῶν ἀξιώσεων. Αἱ ἀξιώσεις αὗται ὑπεστηρίζοντο ὑπὸ τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἀπεδείκνυε καλλίστα ὁ ἑξοχος Ἀγγλος πολιτικὸς, λόρδος Σώλσβαρου, ἀπαντῶν εἰς τὰς ἀντιρρήσεις, τὰς διατυπωθείσας ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος Γορτσάκωφ κατὰ τῆς ἀγγλικῆς προτάσεως, τῆς τεينوῦσης εἰς ἀποδοχὴν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. (1)

τον. Θὰ καταλίπῃ τὴν θαλασσίαν ἀκτὴν πλησίον τῶν Μαγγαλιών παρελεύουσα τὰ βόρεια ὅρια τῆς ἐπαρχίας Τούλτσας καὶ θὰ καταλήγῃ εἰς τὸν Δούναβιν, ἀνωθεν τῆς Ρασσόδης (Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου).

1) Μακρησίος Σώλσβαρου. — Τὸ Συνέδριον δὲν ἄγνοε, ὅτι κατὰ τὰ τελευταία ταῦτα Ἱτη

Τὰ γεγονότα ἐνίσχυσαν ἀπλῶς μέχρι σήμερον τὰς δηλώσεις τοῦ λόρδου Σώλσβαρυ. Ἀλλὰ τὸ ἐτι μᾶλλον ὀλιθερόν εἶνε, ὅτι τριάκοντα μόλις ἔτη μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν λόγων τούτων, τοὺς θερμότερους καὶ ἀποφασιστικωτέρους συνηγόντες τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων εὐρίσκωμεν πλέον ὅχι μόνον μεταξύ τῶν συμβούλων τοῦ Τσαρῦ, ἀλλὰ καὶ μεταξύ τῶν διευθυνόντων τὴν πολιτικὴν τῶν ἰδίων, οἵτινες ἑρρωμενίστερον ὑπερήρσισαν τὰ ἑλληνικὰ δίκαια τόσον ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου ὅσον καὶ ἐν τῷ Συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου. Οὕτω βλέπομεν σήμερον, ὅτι τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ βρετανικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν προβαίνουνσι μέχρι τοῦ νῦν θεωροῦσι τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην ὡς ἐπαρχίας βουλγαρικὰς. Μόλις πρό δύο ἐτῶν ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ, ὅστις διηύθυνε τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς βρετανικῆς Κυβερνήσεως δὲν εἰδίσταξε ν' ἀποφανθῇ ὑπὲρ τοῦ βουλγαρικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐπαρχιῶν τούτων. Ἰδοὺ οἱ λόγοι τοῦ μεκρησίου Λκυσθάουν, ὡς ἀναφέρει αὐτοῦτος ὁ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας κ. Καμπὼν ἐν τῇ διακοινώσει αὐτοῦ τῆς 9 Ἰανουαρίου 1905.

οἱ φιλικοὶ δεσμοί, οἵτινες συνήνουν ἄλλοτε τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Σλαῦους ὑπηκόους τῆς Πόλεως, διεκόπησαν. Ἐκ συμμάχων κατέστησαν ἀντίπαλοι. Οἱ Σλαῦοι, οἵτινες ἀνεγνώρισαν ἄλλοτε τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πατριάρχου, συνεδέθησαν μετὰ τινος νέας ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως, ἥτις ἐζήτησε τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν. Εἰς μέγα μέρος τοῦ ἐδάφους τοῦ κατοικοῦμένου ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, τὸ δικαίωμα τοῦ κέκτησθαι ἐκκλησίας καὶ σχολὰς παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς ἀμφοτερότητες καὶ πολλὰκις εἰς ἀγῶνας μεταξύ τῶν πληθυσμῶν τῶν δύο φυλῶν.

Ἡ ρῆξις ἐπεδεινώθη τὰ μέγιστα συνεπεία τῶν γεγονότων, ἅτινα συνεδῆσαν κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας. τὰ δὲ γεννηθέντα ἐκ τῶν ἐρίων τούτων πάθι ἀπεμάκρυναν ἐπὶ μάλλον καὶ μᾶλλον τὰς δύο φυλάς ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπρόκειτο περὶ πρᾶγματος μεγαλειτέρου ἢ τῆς ἄλλης διαφωνίας γνωμῶν ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος. Οἱ Ἕλληνες φοβούνται, καὶ δικαίως, τὴν υποδούλωσιν τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν, τὴν κατάργησιν τῆς γλώσσης τῶν καὶ τὴν βαθμιαίαν ἀπορρόφησιν καὶ ἐξαφάνισιν τῆς φυλῆς τῶν, ἐὰν οἱ ἀντίπαλοι εὐρίσκοντο εἰς ὑπέρροχον θέσιν.

Τὰ σημεῖα ταῦτα ἐνέχουσι δι' αὐτοὺς κύριον ἐνδιαφέρον, ἡ δὲ τύχη τῶν ἑξαρτάται ἐκ τῆς μορφῆς, ἣν θὰ προσδώσῃ τὸ Συνέδριον εἰς τὰς ἀναγραφόμενας διατάξεις πρὸς προστασίαν τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας.

Ἄλλ' αἱ δύο φυλαὶ δὲν εὐρίσκονται ἐν ἴσῃ μοιρᾷ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου,

Οἱ Σλαῦοι ἔχουσι ὑπεράσπιστάς ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν λαόν, ἐξ αἵματος καὶ πίστεως ἀδελφῶν αὐτῶν, κειτημένον δ' ἐπὶ πλέον τὸ γόητρον τῶν τελευταίων νικῶν. Οἱ Ἕλληνες τούναντιον οὐδὲν ἔθνος ὁμόφυλον ἔχουσι ἀντιπροσώπους ἐνταῦθα.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος φρονεῖ, ὅτι αἱ ληφθσομένη ἐπὶ τούτῳ ἀποφάσεις δὲν θὰ ἐπιφέρωσιν οὔτε τὴν ἡσυχίαν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, οὔτε τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης. Φόβος ὑφίστανται μὴ νῦν ἀνοφανῶσι κινήματα μετὰ τοῦ λαοῦ τούτου, τοῦ τοῦ βαθέως ἀφωσιμένου εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐθνικότητα, ὅστις θὰ σχηματίσῃ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἡ Εὐρώπη τὸν ἐγκατέλιπε καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τὴν κυριαρχίαν φυλῆς, ἀφ' ἧς τελείως ἀπέχουσιν αἱ συμπάθειαι αὐτοῦ.

Προτείνει λοιπὸν ἡ Ἀγγλία, ὅπως τὸ ἑλληνικὸν βασιλεῖον γίνῃ δεκτὸν νὰ διαδραματίσῃ τὸ πρόσωπον τοῦτο ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ συμμετάσῃ τῶν συσκέψεων τοῦ Συνεδρίου· τοῦλάχιστον ὅπως παραστή εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς συνεδριάξεις, ἐν αἷς θὰ συζητηθῶσι ζητήματα συνδεόμενα πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Πρίγκιψ Γορτσάκωφ.—Ὁ πρίγκιψ Γορτσάκωφ δηλοῖ ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι θὰ ζητήσῃ καὶ διὰ τοῦς Ἕλληνας τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας αὐτονομίαν, παρομοίαν πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν Σλαβῶν ζητούμεν. Σκοπὸς τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ εἶνε νὰ προσεγγίσῃ τὰς δύο ταύτας φυλάς ὅσον ἔδωρα εἰς τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα, δὲ περ ὑπὸνίχῃ δὲ λόρδος Σώλσβαρυ, ἡ Α. Ὑψηλότης ἐφείλει νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι οὐδεμία κατὰ βάθος ὑπάρχει θρησκευτικῇ διαφωνίᾳ μεταξύ τοῦ ἑλληνικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς βουλγαρικῆς Ἐξάρχιας. Τὸν χωρισμὸν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν προεκάλεσεν ἀποκλειστικῶς ζήτημα λειτουργικόν.

«Ὁ ὕπουργός μακρήσιος Λανσδάουν ἀπήντησεν, ὅτι θὰ μοὶ εἰδῇ γραπτὴν ἐκθεσιν τῶν γνωμῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πιθανῶν λύσεων, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τοῦδε ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἐπιμέλειαι τῶν Δυνάμεων εἶδει νὰ ἐπικταθῇ ἐν τοῖς βίλαετίσι 'Αδρια-νουπόλεως καὶ Ἰωαννίνων, τοῦ μὲν πρώτου περιλαμβανόντος τοὺς βουλγαρικοὺς, τοῦ δὲ δευτέρου τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμούς.»

Ἵνα καταστήσῃ εὐκρινὴ τὴν κατάστασιν, θὰ ἔχω ὡς ὀδηγὸν μόνον τὰ γεγονότα· ὅ' ἀποστῶ πάσης υποκειμενικῆς βλίσψεως ἐν τῇ ἐκθέσει, ἥτις ἐνίσκη-ψεν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, κρίσεως, ἥς τὴν εὐθύνην φέρουσι κατὰ μέγα μέ-ρος αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, διὰ τῆς ἐγωιστικῆς αὐτῶν πολιτικῆς οὐδὲν ἄλλο σκο-ποῦσαι ἢ τὴν ἐπιδιώξιν ἰδιαιτέρων συμφερόντων εἰς τὰς δυστυχεῖς ταύτας χώ-ρας. Μυρία γεγονότα, ἡ ἀκρίβεια τῶν ὁποίων διαπιστοῦται ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Εὐ-ρώπης, συντελοῦσιν εἰς ἀπόδειξιν ἀναμφισβήτητον, ὅτι τὴν πηγὴν τῆς ἀπὸ τό-σον μακροῦ χρόνου ἐπικρατούσης ἐν Μακεδονίᾳ ἀναρχίας δέον νὰ ζητήσωμεν ἀρ' ἐνὸς ἐν τῇ ἥκιστα εἰλικρινεῖ στάσει καὶ τῇ σκολιᾷ πολιτικῇ τῶν Δυνάμεων, ἀρ' ἐτέρου δὲ ἐν τῇ ἀκορίστῳ ἀπληστίᾳ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῇ ἐγκληματικῇ δράσει τῶν κομιτατζήδων. Αἱ Δυνάμεις ἄλλως τε, πλεῖστοι τῶν ὁποίων συμφέρον ἔχουσι νὰ παρατείνωσι τὴν κατάστασιν τῆς σημερινῆς ἀναρχίας, δὲν διατάττουσι γὰ ἐνθαρ-ρύνουσι καὶ νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν δρᾶσιν ταύτην ἐπὶ μεγίστῃ συμφορᾷ τῶν μακεδονικῶν πληθυσμῶν. Οὕτως ὥστε αἱ αἰματηραὶ ρῆξεις, αἱ διακρούσαι τοὺς πληθυσμούς τού-τους, δὲν εἶνε ἔργον θρησκευτικῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἢ δογματικῶν διαφορῶν, ὅπως ἐπιμόνως ὑποστηρίζεται.

Προσέπαθον διὰ τῶν μέχρι τοῦδε γ' ἀποδείξω καὶ νὰ λάβω τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπανεέλθω ἐν τοῖς μετέπειτα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ὅτι οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας οὐδὲν ἄλλο πράττουσιν εἰμὴ νὰ ἀμύνονται ὑπὲρ τῆς ἑθνικῆς αὐ-τῶν ὑποστάσεως διὰ τοῦ ἀκαταπαύστου ἀγῶνος, ἐν διεξάγειν κατὰ τῶν ἀγρίων συμμοριῶν, τῶν ἀποστελλομένων ὑπ' αὐτῆς τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας μεγάλου μέρους τῆς κοινῆς γνώμης τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις τῆς Σόφιας, μὴ ἀκούσμένη, ὅτι ὑπεκίνει τὰς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων τῆς Μακεδονίας ἱριδας, μετεχειρίσθη ταύτας ὡς πρόφασιν, ὅπως διαπραξῇ τὰς χειρίστας βαιοπραγίας κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἡγεμονίας, διε-γείρουσα κατ' αὐτῶν τὴν ὑποστάθην τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ. Τὰ φοβερά ἐγκλή-ματα, ἅτινα διεπαρχίσαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, μακρυοῦνται οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ξένων, ὅτινες ἐγένοντο μάρτυρες αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν Βουλ-γάρων, ὧν τὰ φιλόφθονα αἰσθήματα ἀφηνεύσθησαν ἐπὶ τῇ θίᾳ τῶσαν τραγικῶν ὁμηγημάτων, καὶ τῶν ὁποίων ἡ καρδίᾳ ἐξηγέρθη πρὸ τῶν διαπραχθέντων φρικταλοτήτων.

Ἡ ἐπισφαλὴς κατάστασις τῆς ὑγείας μου ἐπεβράδυνε τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐρ-γασίας ταύτης, σκοπὸς τῆς ὁποίας εἶνε ὁ διαφωτισμὸς τῆς κοινῆς γνώμης παντα-χοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου περὶ τῶν γεγονότων, ἅτινα ἀνέφερον, ἐπὶ τῇ ἐλ-πίδι, ὅτι θὰ κατορθώσω νὰ κατανικήσω τὴν ἀδιαφορίαν, ἣν ἐπιδεικνύουσιν οἱ ἐπί-σημοι κύκλοι καὶ ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῶν δεινῶν, ἅτινα ὑφίστανται οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ὑπὸ τὴν βουλγαρικὴν κυριαρχίαν.

Ἀς χρησιμεύσωσι ὡς σύμβουλοι τὰ ἔγγραφα. Ἀποδεικνύουσι ταῦτα σαφῶς εἰς τίνα δέον γ' ἀποδοθῶσιν αἱ μακεδονικαὶ ὁμότητες. Εἰς ἐκείνους, ὅτινες παρῶν-ται γ' ἀμύνουσιν ὑπὲρ τῶν ἱερωτέρων αὐτῶν δικαίων, ἢ εἰς τοὺς ὑποκινητάς τῆς

Σόφιας; Ἀφοῦ δὲ θεωρήσῃ ἡ Εὐρώπη τὴν κατάστασιν ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ὄψιν, δίδον νὰ σκεφθῇ, ἂν ἐγκηται ἐν τῷ συμφέροντι αὐτῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἂν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων φυλῶν ἡθικὴν τάξιν, νὰ διαπράττωνται ἀπὸ τὴν ἐν Εὐρώπῃ ἐγκλήματα, ἅτινα καὶ ἂν ἐξελίσσονται ἐν ταῖς ἀγρίαις ἐτι χώραις τῆς μαύρης Ἡπείρου ἢ ἐν ταῖς βαρβάραις χώραις τῆς Ἀσίας, ἤθελον προκαλέσῃ δικαίως σταυροφορίαν ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν.

Τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου ἐσκόπει ἀφ' ἐνὸς μὲν ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως, νὰ ἐξασφαλίσῃ δ' ἀφ' ἑτέρου τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν πληθυσμῶν. Κατὰ πρῶτον λόγον ἐπρεπε νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας καὶ τῆς συνειδήσεως, ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ κανονισθῇ ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς βίος τῶν ἀποσταθέντων ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας λαῶν.

Ἄπαντα τ' ἀναγκαῖα μέτρα ἐλήφθησαν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, αἱ δὲ συζητήσεις ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν τὸν σταθερὸν πόθον τῶν μετασχόντων τοῦ Συνεδρίου ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων πρὸς σεβασμὸν τῶν δικαίων τῶν πληθυσμῶν ἐν τῇ διοργανώσει τῆς νέας τῶν πραγμάτων φάσεως, τὰ πάντα δ' ἱκανοποιήθησαν ὅσον τὸ δυνατόν κάλλιον.

Ἰδρῦθη οὕτως ἡ Βουλγαρία μετὰ τῆς ὑποχρεώσεως νὰ σεβασθῇ τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ δίκαια τῶν ξένων φυλῶν, αἵτινες ἐδόθησαν εἰς αὐτήν. Πρῶτον εἶπε, ὅτι τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου προέβλεπον, ὅτι ὁ ἀπὸ πολλοῦ ἀρξάμενος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων φυλετικὸς καὶ θρησκευτικὸς ἀγὼν δὲν ἐμελλε νὰ καταπαύσῃ ἐν τῇ νέᾳ τῶν πραγμάτων καταστάσει. Τὸ μῖσος τοῦτο καὶ τὰ πολιτικὰ πάθη, ἅτινα διακρούσιν τοὺς δύο λαοὺς, καίτοι προσφάτως ἀκαλυφθέντα, ἔχουσιν ἀρχαιότητα ρίζας, ὥστε νὰ μὴ ᾖ δυνατὴ ἡ εὐκολος αὐτῶν κατάπαυσις, ἐξηδηλώθησαν δὲ μετὰ βιαιότητος ὑπὸ πολέμου, ὃ περ ἀπέβλεπεν εἰς ἀφροσύνην τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου διὰ παντός θεμιτοῦ καὶ ἀθεμιτοῦ μέσου. Ὁ λόρδος Σώλσβαρ, ὅπως ὑπέδειξα ἤδη, καταπολεμῶν τὴν Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἐρασιζήτο κυρίως ἐπὶ τῆς τύχης, ἥτις ἐδημιουργήθη διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἰμοῦ, ἐν ἣ οἱ Ἕλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ καταθρογοηθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἀκρόεστου κύματος τῶν σλαβικῶν λαῶν. Ἐδείκνυε μετ' ἀκριβείας τοὺς κινδύνους, οὓς διέτρεχεν ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἐν τῇ νεοστὶ ἱδρυθείᾳ ἡγεμονίᾳ, ἂν δὲν ἐξησφαλίζοντο αἱ πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ αὐτῆς ἐλευθερίαι. Οἱ λεγόντες τότε λόγοι ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἑλληνικῶν τῆς Μεγάλης Βρετανίας ὑπῆρξαν ἀληθῶς προφητικοί. Παρὰ τὰ ληφθέντα ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου μέτρα, οἱ πληθυσμοὶ οὗτοι ὑπέστησαν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ὑφίστανται ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον διωγμοὺς πολὺ ὁμοτέρους ἢ ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, τοῦθ' ὃ περ δὲν θὰ λείψω ν' ἀποδείξω, ἐκθίτων μόνον τὰ γεγονότα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας.

Α'.

Χαρακτηρισμός τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ

Πρὶν ἢ ἐπιληθῶ τῆς διηγήσεως τῶν ὁμοτήτων, ὧν ἐγένοντο θύματα οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Βουλγαρίας, δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ χαράξω τὴν εἰκόνα τοῦ σημερινοῦ Βουλγάρου. Θὰ χαράξω αὐτὴν φυσικὴν καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν μαρτυρίαν συγγραφέων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων· ἡ ἱστορηθεῖσα ὑπ' αὐτῶν τῶν Βουλγάρων μαρτυρεῖ τὴν πιστότητα αὐτῆς.

Ὁ Βούλγαρος τῆς σήμερον δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν προγόνων αὐτοῦ, ἐκείνων, οὓς ἔσυρον ὀπισθεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Οὐννων κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα ἀπὸ Χριστοῦ εἰς τὰς καταστρεπτικὰς αὐτοῦ ἐκστρατείας διὰ μέσου τῆς Εὐρώπης. Ὁ Βούλγαρος ποιητὴς Βασίλφ, ὃς ἀπέθανεν ἐσχάτως μόλις, ἔν τινι τῶν ποιημάτων του ἀποτείνόμενος πρὸς τοὺς συμπατριῶτας αὐτοῦ ἀνακραεῖ :

«ὦ λαέ μου! βλέπω τὴν μορφήν σου, ἣν αἱ συμφοραὶ κατέστησαν ἀγρίαν καὶ ἀπάνθρωπον καὶ φρίσσω. Δούλαι μητέρας σὲ ἐγέννησαν! Σοὶ εἶνε ξένη ἡ φωνὴ τοῦ οἴκου, διότι στοιχεῖον τῆς ζωῆς σου εἶνε ἡ σκληρότης!»

Ἐὰν δὲν ἀρκούσιν αἱ γραμμαὶ αὗται, δυνάμεθα νὰ προστρέξωμεν εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, ἣν παρέχει ἡμῖν ὁ ἱστορικὸς Ἀμεδαῖος Θιερρύ :

«Ὁ Βούλγαρος ἡ ὀρθότερον Βουλγάρ» ἀνῆκεν εἰς τὴν φυλὴν τῶν φιννίων Οὐννων καὶ εἰς τὴν ὀπισθοφυλακὴν τῆς φυλῆς ταύτης Ἐξ αἰτίας τῶν τελευταίων ἐμφυλίων πολέμων εἶχεν ἔλθῃ ἐκ τῶν ἐνδον τῆς Σιβηρίας, ἵνα στήσῃ τὰς σκηὰς αὐτοῦ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ μεγάλου ποταμοῦ, ὅστις ἐκαλεῖτο τότε, καλεῖται δὲ καὶ σήμερον ἐτι ἐν ταῖς ταρταρικαῖς γλώσσαις, Ἀτίλ ἢ Ἀτίλ, καὶ ὃς προσέλαβε μετέπειτα τὸ ὄνομα «Βόλγας» (ποταμὸς τῶν Βουλγάρων), ὅτε ἡ βουλγαρικὴ κυριαρχία κατέστη πασιγνωστος ἐν Εὐρώπῃ. Θὰ ἦτο ἀπανάγκης ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τὸν Δ'. μ. Χ. αἰῶνα, ἐποχὴν τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων Οὐννων, ὅπως ἐπανευρώμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐντύπωσιν τινα τοῦ πρόμου καὶ τῆς ἀποστροφῆς, τῆς δυναμένης νὰ παραβληθῇ πρὸς ἐκείνην, ἣν προὐκάλεσαν οἱ νεωστὶ ἀφικθέντες οὗτοι ἐκ τῶν βορείων ἐρήμων, κτηνώδεις ὅσον καὶ τὰ θηρία τῶν ὁρυμνῶν, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων εἶχον ζῆσθαι ἕως τότε. Συγκρινόμενος πρὸς αὐτοὺς ὁ Οὐννος τῆς Εὐρώπης, ὡς ἐκ τῆς ἐπαφῆς ἀπὸ ἐνὸς καὶ πλέον αἵματος μετὰ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Γερμανῶν, ᾔδυνάτο νὰ θεωρηθῇ πεπολιτισμένος. Ἡ ἀσχημία αὐτῶν, ἡ ἀκαθαρσία, τὰ ἄγρια ἐνστικτὰ ἐφαίνοντο, ὅτι ὑπερέβαινον πᾶν τὸ γνωστόν ποτε. Ὁ Βούλγαρος κατέστρεψε διὰ νὰ καταστρέφῃ, ἐφάρνευε διὰ νὰ φονεύῃ, ἐπεμελεῖτο νὰ ἐκμηδενίσῃ πᾶν ἀνθρώπινον ἔργον, ὥσει διὰ νὰ ἀφῇσῃ ὀπισθεν αὐτοῦ τὴν ἀναπαράστασιν τῶν ἐρήμων του. Οὐτε θρησκείαν, οὔτε

λατρίαν εἶχεν ἐκτὸς τοῦ «σαμανισμοῦ», ὃν ἐξήσκει μετὰ μεγάλης σπατάλης δεισιδαιμονικῶν. Σατανικὸν τι ἀπεδίδετο εἰς τὸν εἰδεχθῆ τοῦτον λαόν, οἱ μάγοι τοῦ ὁποίου, εἰδεχθέστεροι αὐτοῦ, ἐπεκαλοῦντο τὰ πνεύματα ἀπὸ τοῦ σκότους ἐν μέσῳ φρικτῶν σπασμῶν.

«Οὗτοι ἦσαν οἱ μάντις αὐτοῦ, οἱ πολιτικοὶ σύμβουλοι καὶ ἱερεῖς, ἀρῆγοντο δὲ περὶ αὐτῶν παραδόξα πράγματα, ἅτινα δὲν ἐθεώρει ἀνάξια πίστεως ἢ ἐπιστήας. Ἐλέγετο, ὅτι, τοποθετούμενοι εἰς ἄκραν τινὰ τοῦ στρατοῦ, κατὰ τὴν μάχην, εἰχον τὴν δεξιότητά νὰ γοητεύωσι τὸν ἐχθρόν, νὰ τὸν ἐμβάλωσιν εἰς ταραχήν, νὰ τὸν ἀπατώσι διὰ φαντασιωδῶν ὁραμάτων. Ὁ Βούλγαρος, ἀλλήλωντος εἰς τὰς ὀρέξεις αὐτοῦ, εἶχε τὴν λαγνείαν τῶν ζώων. Ἀπάσαι αἱ κακαίαι ἦσαν κληῖρος αὐτοῦ, εἰς μίαν δὲ εἶχε τὴν ἐπονείδιστον δόξαν, ὅτι προσέδωκε τὸ ὄνομα του ἐν ἀπάσαις ταῖς εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις. Οἱ θεομοὶ αὐτοῦ ἐφαίνοντο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν ρόνον καὶ εἰτι μάλλον πρὸς τὸν πόλεμον. Οὐδεὶς παρ' αὐτῷ κατώρθου ν' ἀνακηρυχθῇ ἀρχηγός, εἰμὴ ἀφοῦ ἐφόνευσεν ἐκ ἀρχηγόν διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν. Καὶ ὁ τρόπος τοῦ μάχεσθαι, καὶ τὸ πελώριον τόξον του, καὶ τὰ μακρὰ καὶ εἰσθύβια βέλη του, καὶ ἡ ἐξ ἱερυθοῦ χαλκοῦ σπάθη του, καὶ τὸ δίκτυον ἐκεῖνο, δι' οὗ ἐδέσμευε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ τρέχων, ἐνέπνεον εἰς ἅπαντας ἀκούσιον φόβον, εἴτε διὰ τὴν κκινωφάνειάν των, εἴτε διὰ τὴν θαυμαστὴν δεξιότητά τῆς χρήσεώς των. Οὕτως, ἐξ ὧν των βαρβάρων, οἵτινες ἰδῶσαν τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, ὁ λαὸς οὗτος ἔμεινε ὁ μᾶλλον ἀποτρόπαιος εἰς τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ καὶ ὁ μᾶλλον στιγματισθεὶς ὑπὸ τῆς ἱστορίας. Τὸ ἐπιβέτον «θεοκατόρατος» κατίστη σύνθεσις, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν συνώνυμον τῆς λέξεως «Βούλγαρος», ἡ προσωνυμία δὲ αὕτη, προκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν σπλάγγων τῶν ρωμαϊκῶν φυλῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἱστορίαν, ἥτις καὶ τὴν καθιέρωσε».¹

Διάσημος Ἀγγλὸς διπλωμάτης, ὁ σὲρ Οὐίλλιαμ Οὐάιτ, ὅστις κατὰ τὸ 1885 ἦτο πρεσβευτὴς τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶχεν ἀποσταλῆ κατὰ τὸ 1876, ὅπως μελετήσῃ τὸν βουλγαρικὸν λαόν. Ἴδου πῶς διαζωγραφίζει ἐν ἐκ τῶν χαρακτηριστικωτάτων στοιχείων τῆς νέας Βουλγαρίας, τὸν Βούλγαρον διδάσκαλον :

«Οἱ δασκάλοι ἔλαβον, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν παιδείαν αὐτῶν ἐν Ρωσσίᾳ. Ἐπανελθόντες εἰς τὴν πατρίδα των, ἐκόμισαν εἰς αὐτήν, ἐκτὸς τῶν διελῶν γνώσεων, καὶ παραδοξοστάτας ἰδέας περὶ τοῦ Πανσλαβισμοῦ. Ἴδου ὅποιον εἶνε τὸ σκεδῶν των: Ἔδει νὰ καταστρέψωσι τὰς πλείους οἰδηροδρομικὰς γραμμὰς, νὰ καθύσωσι τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὴν Φιλίππουπολιν, νὰ ἐμπερήσωσι τὴν Σόφριαν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν χωρία, νὰ ἐπιθράμωσι κατὰ τῶν μοαμεθανικῶν συνοικισμῶν, ἐν οἷς νὰ καταστρέψωσι πάντας, ὅσοι θὰ ἀνθίσταντο εἰς αὐτούς, καὶ νὰ λεηλατήσωσι τὰς περιουσίας των. Ἡ ἐξέγερσις θὰ συνετελεῖτο πανταχοῦ συγχρόνως. Οἱ Βούλγαροι, οἵτινες θὰ

1) Histoire d'Attila et de ses successeurs.

ἡγενοῦντο ν' ἀκολουθήσωσι τοὺς ἐπαραστάτας, θὰ ἡγαγάζοντο πρὸς τοῦτο διὰ τῆς βίας, τὰ δὲ χωρία αὐτῶν θὰ παρεδίδοντο εἰς τὰς φλόγας.»

Ἐκτοτε ὁ Βούλγαρος κατέκτησε τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν, χωρὶς μίχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν νὰ μεταβληθῇ κατὰ βᾶθος ἡ ἠθικὴ του φύσις. Οὐδὲν ὅμως ἐκπληκτικόν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διενεργεῖται ἡ ἀνατροφή τοῦ λαοῦ. Ἡ τελευταία αὕτη ἐν τῇ σημερινῇ Βουλγαρίᾳ ἐπὶ οὐδεμιᾶς ἠθικῆς βάσεως στηρίζεται. Κυδαιότατος ὕλισμός ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς πνευματικαῖς ἀντιλήψεσι τῶν Βουλγάρων· κυβερνῶντες καὶ κυβερνώμενοι ἐμπνέονται ἐξ αὐτοῦ καθαρώς ἀναρχικὰς ροπὰς. Τὰ βιβλία τῆς παιδείσεως, περιλαμβανομένων καὶ τῶν τῆς ἀνωτέρας παιδείας, οὐδὲν ἕτερον ἀντικείμενον ἔχουσιν, εἰμὴ νὰ διεγείρῳσιν, ἢ νὰ ἐπιδρομήνῳσι παρὰ τῇ λαῶν τὰ ἀγριώτερα τῶν ἐνστικτῶν. Ὁ κ. Μιχαηλόφσκis, καθηγητῆς καὶ βουλευτῆς, εἰς ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀρχηγῶν τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς πατρίδος του, ἐν τινι δημοσιεύματι, ἐν ᾧ ἀσχολεῖται ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἡγαγάσθη ν' ἀνομολογήσῃ, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ νεολαία ἔχει ἀνατραφεῖ διὰ τοιούτων διδασκαλιῶν καὶ ὅτι ἐξεφυλίσθη ὑπὸ τὴν ἐπιήρειαν αὐτῶν.

Τοιαῦτα εἶνε τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ σημερινόν βουλγαρικόν κράτος, ὃ περ εἰ ἐν Εὐρώπῃ ἐνθουσιώδεις θαυμασταὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ἀγῶνος θεωροῦσιν ὡς μέλλον νὰ ἀναζωογονήσῃ καὶ ἀνανεώσῃ τοὺς ἐκφυλοὺς λαοὺς τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Ἀλβανούς, τοὺς Σέρβους, τοὺς Ὁθωμανούς, καὶ τὸ ὅποιον δὲν διστάζουσι νὰ παραβάλλωσιν ἄλλοτε μὲν πρὸς τὸ Πεδεμόντιον, ἄλλοτε δὲ πρὸς τὴν Πρωσσίαν καὶ ἐπ' ἐσχάτων πρὸς τὴν Ἰαπωνίαν. Ἀπέχῳ ν' ἀναφέρω τὰ ὀνόματα τῶν ὑπερβολικῶν τούτων θαυμαστῶν. Μετὰ τινων ἐξ αὐτῶν συνδέομαι καὶ διὰ προσωπικῶν σχέσεων, ὁρεῖλω δὲ πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην, ὡσάκis ἐνθυμοῦμαι τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον, ὃ περ ἐπεδείκνυν καὶ ἐσχάτως ἐπὶ ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Οἱ πρεσβεύοντες τὸν θαυμασμὸν τούτον καὶ συμμεριζόμενοι τὸν τοιοῦτον ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὸ μέλλον τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ ὤφειλον νὰ ρίψωσιν ἐν βλέμμα εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν του, τὴν κοινωνικὴν, πολιτικὴν ἢ ἐθνικὴν. Ἀς ἐνθυμῶμαι μόνον τὰ πρόσφατα τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμανίας συμβάντα, τῆς πιστοτάτης ἐκθέσεως τῶν ὁπῶν θὰ ἐπιληφθῶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μαρτυριῶν Βουλγάρων καὶ ξένων, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχόντων πρὸς τὸν Ἕλληνισμὸν. Ὁ μέλλον νὰ μελετήσῃ τὰ γεγονότα ταῦτα, ὥς εἶπη, ἐάν εἰ Βούλγαροι τοῦ Ἀσπαρούχ, τοῦ Κρούμμου καὶ τοῦ Τσάρου Συμεὼν διαφέρουσι τῶν Βουλγάρων τῶν ἡμετέρων ἡμερῶν, τῶν Βουλγάρων τοῦ Σταμπούλωφ καὶ τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου.

Πρὸ τριῶν ἐτῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πολλῶν φόνων, οἵτινες διεπράττοντο τῶσον ἐν Θράκῃ ὅσον καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, Γάλλος δημοσιογράφος, εὐρισκόμενος ἐπὶ τόπου, ἀφροῦ ἐμελέτησε κατὰ βᾶθος καὶ ἀνέλυσε τὸν βουλγαρικὸν χαρακτήρα, ἔλαγε μεταξὺ ἄλλων:—Ἀδιὰ τὸν Βούλγαρον ἥρωος δὲν εἶνε οὔτε ὁ Κανάρης, οὔτε ὁ

Γαριβάλδης, ἀλλ' ὁ Ραβασιόλ.» Αὐτὸς οὗτος ὁ Πρεσανσέ, ἀφ' οὗ ἐπανειλημμένως ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ παρισίνου «Χρόνου», καθὼς καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς καὶ ἐν τοῖς συλλαλητηρίοις τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου, συνηγόρησεν ὑπὲρ τοῦ ἀγώνος τῶν Βουλγάρων καὶ ἡμφισβήτησε τὰ ἐν Μακεδονίᾳ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἠναγκάσθη πρὸ τριῶν ἐτῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν κακουργημάτων ἐξεγερθείσης συγκινήσεως, νὰ γράψῃ ἐν τῷ μνημονευθέντι δημοσιογραφικῷ ὄργάνῳ τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα:

«Ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου ὤφειλε νὰ περάσῃ εἰς τὸν τράχηλον τῶν δυναμιτιστῶν ὅχι τὸ σχοινίον τῆς ἀγχόνης, ἀλλὰ τὴν ταινίαν τοῦ ὀσμάνι, διότι προσήνεγκον οὗτοι εἰς αὐτὸν μεγάλην ὑπηρεσίαν. Αἱ βόμβαι τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐρόνυσσαν τὸ φῶσμα τῆς ἡρωϊκῆς Μακεδονίας, ὃ περ ἐπὶ τινά στιγμήν εἶχε ταράξῃ τὸν κόσμον. Ὅπισθεν τοῦ φιλοπάτριδος ἡ Εὐρώπη βλέπει σήμερον τὸν ἀναρχικόν, τὸν ἄγχιον. Ἡ φρεναπάτῃ ἐξέλιπεν».

Ἐπισυνάπτω περικοπὰς τινὰς ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου τῶν Βουλγάρων διδασκάλων, εἰλημμένως ἐκ τῆς βουλγαρικῆς ἐφημερίδος «Πετσέφρας Πότας», ἐκδιδομένης ἐν Σόφίᾳ καὶ ἀνεγνωρισμένης ὡς ὄργανον τῶν βουλγάρων φιλευθέρων.

Διδάσκαλος Βουλγαρομακεδών, ἀπόφοιτος ἀνωτέρου ἐκπαιδευτηρίου, μεταξὺ ἄλλων παρατηρήσεών του, ὡμίλησεν ὡς ἑξῆς κατὰ τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς καταργήσεως αὐτῆς ἐν τοῖς σχολείοις, καὶ βεβαιῶν, ὅτι ἡ παρατηρουμένη ἐκλυσίς ἐν τοῖς σχολείοις ἦτο κατὰ μέγα μέρος τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης διδασκαλίας :

«Ἡ θρησκεία, ἀντὶ νὰ μορφώῃ ἐλευθέρους πολίτας, παρασκευάζει ὑποκριτὰς καὶ δούλους ἱερεῖς, οἵτινες ἐπηρεάζουσι τὰς κεφαλὰς τῶν δικιούντων καὶ τῶν δημοσίων λειτουργῶν. Ὁ ὑποκριτὴς ἱερεὺς δημιουργεῖ τὸν ἐρυθρόν ἐργάτην, ὅπως στηρίξῃ καὶ διαθρέψῃ τὸ ἱερατεῖον. Ἡ σπουδὴ τῆς ἱστορίας ἀποδεικνύει τὰ ἀπὸ τῆς θρησκείας προερχόμενα κακά. Ἡ θρησκεία παρασκευάζει ἀνθρώπους διὰ τὸν οὐρανόν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διὰ τὸν κόσμον τοῦτον, δι' ἐλευθέρων πολιτικόν βίον. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀνανδρος αὐτὴ καὶ σκοτία θρησκεία δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἀνεκτὴ ἐν τοῖς σχολείοις, ἐνθα ἐνισχύει τὸ δουλικὸν φρόνημα, τὸν τρόμον καὶ τὴν ἡθικὴν δολοφονίαν.»

Ἄλλος διδάσκαλος καὶ διευθυντὴς σχολείου ἐπηρώτησε τὸ Συνέδριον: — «Ποῖον εἶνε τὸ ὀρθότερον θρησκεῖμα ; Ἐν Βουλγαρίᾳ ὑπάρχουσι πλείωτερα θρησκεύματα. Τὸ μωαμεθανικόν, τὸ ἰουδαϊκόν, τὸ καθολικόν, τὸ προτεσταντικόν, τὸ ἀθίγγανικόν καὶ τὸ ὀρθόδοξον. Πῶς δύναται νὰ διδάξῃ ὁ διδάσκαλος ἀπέναντι τοιαύτης ποικιλίας θρησκευμάτων ; Εἶνε ζήτημα ἄλυτον, ποῖον θρησκεῖμα εἶνε τὸ καλλίτερον καὶ τὸ ὀρθότερον συνεπὶς ὅχι θρησκευτικῇ, ἀλλὰ ἡθικῇ διδασκαλίᾳ πρέπει νὰ γίνεσθαι ἐν τοῖς σχολείοις. Ὅστις ἐπιθυμεῖ θρησκευτικὴν μόρφωσιν, δύναται νὰ διδάξῃ τὰ τέκνα του οἴκῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ σχολείῳ. Ἡ φρεναπὰ λῆξις θρησκεία οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀκουσθῇ ἐν τοῖς σχολείοις ἡμῶν.»

«Αἱ παρατηρήσεις αὐταὶ ἐχειροκροτήθησαν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως».

«Ἡ σταυροφορία κατὰ τῆς θρησκείας προχωρεῖ ἔτι περαιτέρω. Ἐτερος διδάσκαλος διεκήρυξεν, ὅτι «εἶνε ἀχρεῖον καὶ ἀνῆθικον νὰ λέγηται εἰς τὰ παιδιὰ, ὅτι ὁ θεὸς ἔπλασε τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου Ἀδάμ». Εἰς συναδέλφους τοῦ προσέθηκεν, ὅτι εἶνε αἰσχος ἡ Βουλγαρία κατὰ τὸν Κ' αἰῶνα νὰ πιστεύῃ εἰς τὰ ψεῦδη τῶν καλογήρων. Τὸ κακὸν δέον νὰ ἐκδιωχθῇ ἀπὸ τὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα. Εἶνε αἰσχος καὶ ἀτιμία δι' ἡμᾶς νὰ ἐξακολοθῇσωμεν ὑπομείνοντες τοιαύτην ἀνανδρὸν ὑπαρξίν, τοιοῦτον ὁδοδῶτα θεόν. Ὁ αἰμοβόρος οὗτος θεὸς τῶν Ἑβραίων δὲν νὰ φυγαδευθῇ ἀπὸ τὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα. Ἐὰν ἡ θρησκεία μείνῃ ἐν τοῖς σχολείοις, πανταχοῦ θὰ ἴδωμεν ἱερεῖς καὶ κληροκρατὶν μιαροῦς λειτουργοῦς μιαροῦ θεοῦ καὶ οὐδὲν πλὴν.

Ἐτερος Βούλγαρος διδάσκαλος, χειροκροτῶν τὰ αἰσχη τὰυτα, ἠρώτησε μεταξὺ ἄλλων: «Ποία ἐλευθερία ἢ συναδέλφωσις δύναται νὰ ὑφίσταται μεταξὺ τῶν πολιτῶν ὑπὸ τόσον βαρεῖαν ἄλυσιν, ὡς εἶνε ἡ θρησκεία; Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ θρησκείας, εἶνε προτιμότερον νὰ ἀσπασθῇ τὸν Μωαμεθάνισμὸν, διότι οὗτος παρέχει μείζονας ἐλευθερίας ἢ ὁ Χριστιανισμός.»

Οἱ ἀντιπροσώπωντες πρὸς τὸν ρήτορα δὲν ἐτόλμησαν νὰ διαμαρτυρηθῶσιν, ἐπειδὴ ἡ πλειονότης, ἦτοι τὰ δύο τρίτα τῶν παρόντων, δὲν θὰ ἐπίτρεπον τὴν ἐλαχίστην αἰτιολογίαν. Οὕτω τὰ 2/3 ἐκ τῶν διευθυντῶν καὶ διδασκάλων τῆς Βουλγαρίας ἐκηρύχθησαν κατὰ πάσης θρησκευτικῆς διδασκαλίας ἐν ὀνόματι τῆς ἀθείας.

Ἐκ τοιούτου ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ ὕλικου ἀπηρτίσθη ἡ νῦν ἡγεμονία, τὸ ὁποῖον, κατὰ τοὺς θαυμαστάς τῆς βουλγαρικῆς ιδέας, κέκληται νὰ καταστῇ ὑπόδειγμα διὰ τὰς ἐκπεφυλισμένας τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης φυλάς, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Ἀλβανούς, τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Τούρκους, καὶ περιβάλλετο πρὸς τὸ Πεδεμόντιον καὶ τὴν Προσσίαν, καὶ ἐσχάτως πρὸς τὴν Ἰσπανίαν.

Τοιοῦτος εἶνε ἐν ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ γραμμαῖς ὁ χαρακτήρ τοῦ Βουλγάρου τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς, τὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καὶ τοῦ πολίτου. Ἐμελετήθησάν ποτε τὰ αἷτια καὶ αἱ συνθήκαι τοῦ φόνου τοῦ Βουλγάρου ἀντισυνταγματάρχου Πα- νίτσα, τὸν δολοφονῶν τοῦ Δημητρώφ, τοῦ Βέλτσερ, τοῦ Σταμπούλωφ, τοῦ Πετ- κώφ; Τοιαύτη μελίτη ὑπ' ἀνδρῶν πεφωτισμένων καὶ ἀμερολήπτων θὰ διερω- τίξῃ τὴν εὐρωπαϊκὴν κοινὴν γνώμην περὶ τῆς ἠθικῆς ἀξίας φυλῆς, εἰς ἣν παρί- χει τὰς συμπαθείας αὐτῆς, καὶ ἥτις κατὰ τὰ τριᾶκοντα ἔτη ἀνεξαρτήτου βίου οὐδένα ἄλλον τίτλον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἐμὴ πραξικοπήματα καὶ ἐγκλήματα. Τὸν στρατιωτικὸν ὀργανισμὸν, δι' ὃν ἡ Εὐρώπη τόσον μέγαν ἔπαινον ἀπονέμει εἰς τοὺς Βουλγάρους, ὀφείλουσιν οὗτοι ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ τοῦ στρα- τηγοῦ Κάουμπας τεθείσας βάσεις. Ὑπολείπεται ὅμως εἰσέτι νὰ γνωσθῇ, ἐὰν ἡ κτηνώδης βία εἶνε τόσον ἀξία θαυμασμοῦ, ὅταν ἐξασκῆται εἰς βάρος τῶν πολυτι- μοτάτων συμφερόντων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Β'.

**Διωγμός τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Βουλγαρία καὶ
Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ.**

Ἡ νέα Βουλγαρία, μόλις ἀπελευθερωθεῖσα, ἀνέτιθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν μέριμναν Ρώσων διοργανωτῶν, οἵτινες ἐβήκαν τὰς πρώτας βάσεις τῆς στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτῆς ὁργανώσεως. Μετ' ὀλίγον ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ νέου Κράτους εἶχε τεθῆ ὁ Ἀλέξανδρος Βάττεμπεργ, νεαρὸς Γερμανὸς πρίγκηψ, πεπρωκισμένος διὰ μεγάλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρετῶν καὶ φιλοδοξίας ἀναλόγου πρὸς τὰ προτερήματά του. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος κατώρθωσεν ἐν σμικρῷ διαστήματι χρόνου, χάρις, εἶνε ἀληθές, εἰς τὰς στερεὰς βάσεις, τὰς θεθείσας ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Κάουλμπας, ν' ἀφωπνίσῃ τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα καὶ νὰ διαπλάσῃ τὸν πολεμικὸν χαρακτῆρα τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν εἶχον ἀπολίσει πᾶν φιλοπόλεμον ἔνστικτον, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῶν πέντε αἰώνων τῆς κυριαρχίας ταύτης δι' οὐδεμίαν κατὰ τῶν δυναστῶν αὐτῶν ἐξέγερσιν εἶχον διακριθῆ. Τ' ἀποτελέσματα τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου δὲν ἐβράθυον. Ἐντὸς ἑπταετίας κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ στρατιωτικὴν δύναμιν, ἐμπνέουσαν ἐμπιστοσύνην καὶ εἰς αὐτὰς τὰς δυτικὰς Δυνάμεις καὶ ἐλκύουσαν τὴν συμπάθειαν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς νεαρῆς ἡγεμονίας.

Τὸ τοιοῦτον ἐφάνη ἀμέσως ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς κατευθύνσεως τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, ἥτις πρὸ ἑπταετίας ἀντετίθετο εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας τοῦ Ἀγίου Στεφάνου καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὸ 1885 ἐνεθάρρυνε τὰς φιλοδοξίας τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου καὶ τὸν ὤθησεν εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ τὴν Φιλιππούπολιν καὶ νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ἐπαρχίαν κατοικοιυμένην ὑπὸ μικτοῦ πληθυσμοῦ, ἀποτελουμένου ἐκ Βουλγάρων, Ἑλλήνων καὶ Μωαμεθανῶν.

Τὸ πραξικόπημα τοῦτο, διευθυνόμενον καθ' ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης, ἥτις ἄλλως εἶχε διαθέσει τὴν τύχην τῶν χωρῶν τούτων διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ἐτέλεισθη εἰς στιγμήν εὐθετον διὰ τοὺς Βουλγάρους. Καὶ τῶντόν, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἀπολαύον ἐλευθερίας τινὸς ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ἀνθίστατο νικηφόρος εἰς ἅπαντα τὰ σημαίναντα κίνητρα κατὰ τοῦ βουλγαρικοῦ στοιχείου, ἐν Φιλιππουπόλει καὶ Στενερμάχῳ, καθὼς καὶ ἐν Πύργῳ καὶ Ἀγγιάλῳ καὶ ταῖς λοιπαῖς παραλίαις πόλεσιν. Ἠδύνατο μάλιστα νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι διὰ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ὑπερχῆς

ἐμελλε ν' ἀνακτήσῃ ἐντὸς ὀλίγου τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἀπέναντι τοῦ βουλγαρικοῦ στοιχείου.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς Μωαμεθανούς, αἱ τάξεις αὐτῶν εἶχον κατὰ πολὺ ἀραιωθῆ δια τῆς μεταναστεύσεως, οἱ ὑπολειφθέντες δ' ἠσχολοῦντο ἡσυχῶς εἰς γεωργικὰ ἔργα ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς διαμερίσμασιν. Οἱ Βούλγαροι, ἀντιλαμβανόμενοι τὸν κίνδυνον, ἦν διέτρεχον ἐκ τῆς βαθμιαίας προόδου τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἠθέλησαν νὰ θέσωσι πέρας εἰς αὐτήν.

Ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν καὶ νὰ τὴν προσαρτήσωσιν εἰς τὴν ἡγεμονίαν. Ἡ Ἀγγλία τοῦ 1885 ἐλησμόνει τὴν Ἀγγλίαν τοῦ 1878. Ἐκεῖνο, ὃ περὶ ὁ λόρδος Σώλσβαρυ κατήγγειλεν εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν Ἄρειον Πάγον τοῦ 1878, ἐλάμβανε σάρκα διὰ τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἡ βρεττανικὴ πολιτικὴ ἔλυπειτο τὴν γενναίαν αὐτῆς ἐπέμβασιν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἰμοῦ. Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ πραξικοπήματος ἀπεφάσιζε τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου εἶχε διακηρυχθῆ κατὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἀπληστήειαν, καὶ ἐν προσεχεί μέλλοντι, πρέπει νὰ φοβώμεθα, εἰς τὰς πανσλαβιστικὰς φιλοδοξίας.

Ἐπὶ ταῖς συμβουλαῖς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἡ ἐπικυρίαρχος Τουρκία ἀνεγνώτισε τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Βούλγαρος διπλωμάτης, ὁ Ἡλίας Τζάνεφ, πράκτωρ τῆς ἡγεμονίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του, δημοσιευθέντα πρό τινων ἐτῶν, ἐκφράζεται διὰ τῶν κατωτέρω περὶ τῆς ὑποστηρίξεως, ἣν ἔσχε παρὰ τοῖς Βρεττανοῖς ἀντιπροσώποις ἐν Κωνσταντινουπόλει.

«Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰταλίας πλὴον ἢ ἀπαξ μὲ συνεχάρισαν ἐπὶ τῶν ὧρων, 2 καὶ 3 τῆς Συμβάσεως (1). Ὁ μὲν πρῶτος τοὺς ἐχαρακτήρισε «λαμπροὺς ὁ δὲ δεῦτερος τοὺς ἐθεώρησεν «ἀνέλπιστον ἐπιτυχίαν».

(1) Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος συμφωνίαι εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι :

Ἄρθρον 2.—Ἐρ' ὅσον ἡ Α. Ὑψηλότης θὰ τηρῇ ἀπέναντι τῆς ἐπικυρίαρχου Δυνάμεως διαγωγὴν νειλικρινῆ καὶ πιστήν, ἐφ' ὅσον θὰ καταβάλλῃ τὰς προσπάθειας τοῦ πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τῆς ασφαλείας ἐν τῇ αὐτονομῇ ἐπαρχίᾳ καὶ ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὃ διορισμὸς αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ, θέλει ἐπικυροῦσθαι ὑπὸ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου, διὰ φερμανίου ἀνανεούμενος μετὰ τὸ τέλος ἐκάστης πενταετοῦς περιόδου, ὀρισμένης ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 17 τῆς αὐτῆς Συνθήκης (τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου).

Ἄρθρον 3.—Ἐρ' ὅσον ἡ διοίκησις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ ἡ τῆς ἡγεμονίας τῆς

Αἱ ὀλίγοι αὐταὶ γραμμαὶ μαρτυροῦσι τὴν ἀστάθειαν, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Ἀζίου δρᾶσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας καὶ ἐνεκα τῆς ὁποίας ἀλλάσσει αὕτη ἀντικείμενον καὶ σχέδιον κατὰ τὰς στιγμὰς. Ἡ ἐπίσημος Ρωσσία προσποιοῖτο δυσαρέσκειαν, καίτοι ὑπῆρξε κατὰ βάθος λίαν εὐχαριστημένη, ὅτι ἔβουραν ἀντ' αὐτῆς ἄλλοι τὰ κάστανα ἐκ τῆς πυρᾶς. Ὅταν ὁμως, μετὰ τινα χρόνον, ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος, ὁ ἥρως τῆς Σλιβνίτσας, ἀπέδειξεν αἰσθήματα ἀντιρωσσιακὰ, μὴ δεχόμενος νὰ καταστῇ ὄργανον ἐν ταῖς χερσὶ τῶν μοσχοβιτικῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἀπεδιώχθη πάραυτα διὰ συνωμοσίας, εἰς ἣν παρέσχον ὑποστήριξιν οἱ πράκτορες τῆς Ρωσσίας, καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ βουλγαρικῆς θρόνου.

Μόλις ἐπετεύχθη ἡ ἀναγνώρισις τῆς νέας καταστάσεως τῶν πραγμάτων, οἱ Βούλγαροι, αἰσθανόμενοι, ὅτι εἶχον τὴν ὑποστήριξιν τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ἐκήρυξαν ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ παντός ὃ τι ἔφερε τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ χώρᾳ τῶν. Οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἐκηρύχθησαν ἐκτὸς νόμου. Αἱ ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι, τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐκλείσθησαν ἢ διηπάγησαν, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, καταδιωχθεῖσα ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων, προεγράφη κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐπὶ ἐπιστάμῳ.

Ἡ βία κατὰ τῆς συνειδήσεως τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἐξασκεῖται ἐν πλήρει ἡμέρᾳ καὶ τοῦτο ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν πρακτόρων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἦτο σχέδιον προδιαγεγραμμένον νὰ τεθῶσιν ἐκτὸς μάχης αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν μετ' ἐπιτυχίας.

Τὰ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ θεωρουμένου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐθνικοφρόνων ὡς ἱεροῦ σκοποῦ τοῦτου χρησιμοποιοιθέντα μέσα εἶνε πολλὰ καὶ ποικίλα. Τινὰ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι χαρακτῆρα ἐπίσημον καὶ νόμιμον. Εἰς τὴν πρώτην ταύτην κατηγορίαν δεῖον ν' ἀναφῶμεν τὰ ληφθέντα μέτρα πρὸς ἀποκλεισμόν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ παντός αἰρετοῦ σώματος, οὐ μόνον ἀπὸ τῆς Σοβράνιε, ἐν ἣ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον δὲν ἀντιπροσωπεύεται πλέον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ τῶν δημοτικῶν συμβουλίων. Τὸ χρησιμοποιοῦνθαι μέσον διὰ τοὺς δῆμους, ἐν οἷς τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον κυριαρχεῖ,

Βουλγαρίας θὰ μένωσιν ἡνωμένοι εἰς χεῖρας ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις θὰ διοικῇ ἀπ' εὐθείας τὰ μωαμεθανικὰ χωρία τοῦ διαμερίσματος Καρδζαλή, ἄτινα θὰ ἀποσπασθῶσι τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῇ καὶ διὰ τὰ μωαμεθανικὰ χωρία, τὰ εὐρισκόμενα ἐπὶ τῶν ὁρίων, ἄτινα μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης περιελαμβάνοντο ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Αἱ τροποποιήσεις αὗται θὰ γίνωσιν εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ δικαιώματος, ὃ περ ἀπονέμει εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν τὸ ἀρθρον 15 τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Αἱ ἐργασίαι τῆς ὁδοποιίας τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ τῶν εἰρημένων χωρίων θ' ἀνατεθῶσιν εἰς ἐπιτροπὴν, διοριζομένην ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἀφ' ἐνός καὶ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου ἀφ' ἑτέρου. Τὰ στρατηγικὰ σημεῖα θὰ μείνωσιν ὑπὲρ τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως.

ἰδίᾳ τοὺς δῆμους τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου, εἶνε ἀπλούστατον: Συνίσταται τοῦτο εἰς τὴν προσάρτησιν εἰς αὐτοὺς, πρὸς σχηματισμὸν τῶν ἐκλογικῶν περιφερειῶν, διχαιμερισμάτων μακροχρυσίων γεωγραφικῶς, ἀποκλειστικῶς διότι κατοικοῦμενα ταῦτα ὑπὸ Βουλγάρων ἐξασφαλίζουν ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ὑπεροχὴν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς. Ταιουτοτρόπως συμβαίνει ὥστε αἱ ἐξ ὁλοκλήρου ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀγχιάλου, τῆς Σωζουπόλεως καὶ τῆς Μεσημβρίας δὲν κατορθοῦσι νὰ ἐκλέγωσιν οὐδὲνα βουλευτὴν τῆς ἐθνικότητός των, ἐν Πύργῳ δέ, ὅπου, μέχρι τοῦλάχιστον τῶν τελευταίων διωγμῶν, ὑπερτέρει τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, καὶ αὐταὶ αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ εἶνε, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, βουλγαρικαί.

Ἡ εὐδαιμονία τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων ὀφίσταται καὶ ἐτέρως ἐπιθέσεις οὐχὶ ὀλιγώτερον ἀποτελεσματικὰς. Τὰ ὀλικά των συμπερόντα ἔχουσι παραμεληθῆ καθ' ὁλοκληρίαν. Ἐνῷ τὸ ἔδαφος τῆς ἡγεμονίας ἐκαλύπτετο ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ δικτύου ἐκτεταμένου ὁδῶν καὶ σιδηροδρόμων, αἱ πόλεις τῆς Ἀγχιάλου, τῆς Μεσημβρίας καὶ τῆς Σωζουπόλεως, αἵτινες ἐν τούτοις συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν ὀλίγων λιμένων, οὓς παρουσιάζει ἡ ἀξενος ἀκτὴ τοῦ Εὐξείνου, δὲν συνεδόντο οὐδὲ συνδέονται εἰσέτι μετὰ τοῦ ἰσωτερίου εἰμῇ δι' ἀορίστων ἀτραπῶν, διελισσομένων ἐντὸς τῶν ἄμμων καὶ τῶν τελαμάτων ἀποκεχωρισμένοι ἀπὸ τῆς λοιπῆς χώρας οἱ ἑλληνικοὶ οὗτοι λιμένες κατεδικάσθησαν εἰς τὸν μαρasmus καὶ τὸν θάνατον.

Ἀλλὰ δὲν περιορίζονται εἰς ταῦτα αἱ κατὰ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων ἀπόπειραι. Τὰ δημοτικὰ κτήματα, τὰ εἰσοδήματα τῶν ὁποίων χρησιμεύουσιν εἰς ἐπιχορήγησιν τῶν ἐξόδων τῶν σχολείων, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν φιланθρωπικῶν ἰδρυμάτων] εἶνε ἐκτεθειμένα ἀκαταπαύστως εἰς τὰς ἀρπακτικὰς τῶν Βουλγάρων ἐπιχειρήσεις, αἵτινες, ἀφοῦ ἀπορροφήσωσιν ἅπαντας τοὺς πόρους τῶν Κοινοτήτων τούτων, καταλήγουσι, καθότι δὲν δύναται οἱ Βούλγαροι δικασταὶ νὰ κατηγορηθῶσιν ἐπὶ ἁλλείφει φιλοπατρίας, εἰς ἀναγνώρισιν τῶν προδηλοτέρων διαρπαγῶν.

Ἀλλὰ τί νὰ εἴπῃ τις ἐν τέλει περὶ τῶν καθ' ἑκάστην κακώσεων, ὧν θύματα εἶνε οἱ Ἕλληνες ἐκ μέρους τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν Βουλγάρων; Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἱερὸν ἄστυλόν τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένοι οἱ Ἕλληνες τῶν διωγμῶν, οὓς ἐμπνέει ἡ ἀπληστία καὶ ὁ ἐθνικὸς φανατισμός. Ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀναφέρω ἐν παραδείγματι εἰς ἀπόδειξιν τῶν λόγων τούτων.

Πρὸ τινων ἐτῶν ἐν τῶν μάλλον διακεκριμένων μελῶν τῆς ἑλληνικῆς Κοινοῦτης Φιλεπουπόλεως ἐγκατέλιπε θνήσκον τὴν περιουσίαν του εἰς τὰς θυγατέρας του, ὁρίζον ἐν τῇ διαθήκῃ ὅτι αὐταὶ ὀφείλουσι νὰ μὴ νυμφευθῶσι Βουλγάρους. Ἀλλ' οὗτοι δὲν ἐνόουν ν' ἀφῆσιν εἰς ξένας χεῖρας προίκας ἀρκετὰ στρογγύλας. Παρουσάσθησαν Βούλγαροι μνηστῆρες, ἀπολαύοντες τῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἀρχῶν. Ἠνάγκασαν διὰ τῆς βίας τὴν οἰκογένειαν καὶ τὰς ἐντρόμους νεάνιδας νὰ τοὺς ἀποδεχθῶσι, παρεβιάσθη δὲ ἡ διάταξις τῆς διαθήκης, ἡ ἀπαγορεύουσα τοὺς μικτοὺς τούτους γάμους, χωρὶς οὐδεὶς νὰ τολμήσῃ ν' ἀντιστῇ εἰς αὐτοὺς· τόση βεβαιότης

ὑπῆρχεν, ὅτι τὰ δικαστήρια δὲν θὰ εἰδίσταζον ν' ἀκυρώσωσι τὴν διάταξιν, ἐὰν ἐπελαμβάνοντο τῆς ὑποθέσεως. Τοιουτοτρόπως ἐξηφανίσθη μία τῶν ἐλληνικωτέρων οἰκογενειῶν τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Ἄλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο δὲν εἶνε μεμονωμένον. Συμφορὰ εἰς τὸν πατέρα, ὅστις ᾔθελεν ἀρνηθῆ μιάν τῶν θυγατέρων του εἰς Β. Ὑλγαρον, ὅστις θὰ τὴν ἐζήτει! Ἡ ἀπώλεια καὶ αὐτοῦ καὶ ὀλοκλήρου τῆς οἰκογενείας εἶνε βεβαία. Καὶ δὲν βραδύνει ἡ δὲ καταστροφή τοῦ οἴκου του χρησιμεύει ὡς παράδειγμα εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες θὰ ᾔθελον νὰ δειχθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι ἐναντιούμενοι.

Τὸ βουλγαρικὸν μῖσος δὲν ὀπισθοχωρεῖ, ὡς γνωστόν, πρὸ τῆς δολοφονίας, οἱ δὲ Ἕλληνες ζῶσιν ὑπὸ τρομοκρατίαν, ὑπομνησκουσιν ἄλλους χρόνους. Ἐπερχομένης τῆς νυκτός, ὀρεῖλονται νὰ κλείωνται ἐν ταῖς οἰκίαις των ἐκ φόβου πρὸς τοὺς ἔθνικόφρονας ἢ τοὺς φυγοδίκους κομιτατζήδες, οἵτινες, ἀντὶ νὰ δρῶσιν ἐν Μακεδονίᾳ, εὐρίσκουσιν εὐχερέστερον καὶ ἐπίσης ἀξιοπρεπὲς νὰ προσβάλλωσι τοὺς φιλησυχούς Ἕλληνας τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ τοῦ Πύργου. Ἐνίοτε αἱ ἐπιθέσεις αὗται προσλαμβάνουσι τὸ πρόσχημα ἐθνικῶν κατορθωμάτων. Πρὸ τριετίας συνέβη ἐν Φιλιππουπόλει ἐπεισοδίων, ὅπως ἀποδείξῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀξιούνται σεβασμοῦ τὰ δικαιώματα τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμῶν.

Οἱ μαθηταὶ τῆς ἐλληνικῆς Σχολῆς τῆς πόλεως ταύτης ἐξητάζοντο εἰς τὴν γυμναστικὴν. Εἰς τὴν ἐπίσημον ταύτην τελετὴν παρίσταντο ἅπαντες οἱ πρόκριτοι Ἕλληνες. Αἱ γυμναστικαὶ ἀσκήσεις ἐστῆφθησαν ὑπὸ μεγίστης ἐπιτυχίας. Οἱ μαθηταὶ ἐπέδειξαν πολλὴν ρώμην καὶ δεξιότητα, ἅπαντες δ' ἐπῆρσαν τὸ ὥραϊον αὐτὸν παράστημα καὶ τὰς ἐν τῷ ἀθλητισμῷ προόδους.

Ἡ ἐπιτυχία αὕτη καὶ οἱ ἔπαινοι, οὓς προῦκάλεσεν ἤρκεσαν ν' ἀφυπνίσωσι τὸν φθόνον τῶν Βουλγάρων. Ἀρβρον τι, δημοσιευθέν τὴν ὑστεραίαν ἐν ἐλληνικῇ ἐφημερίδι τοῦ τόπου, ἀνήγαγε τὸν φθόνον τοῦτον εἰς τὸ ὕψιστον αὐτοῦ σημεῖον. Ὁ γράψας τὸ ἄρθρον, καθηγητὴς ἐν τῷ ἐλληνικῷ γυμνασίῳ, ὑπῆσθη ἐκ μέρους ἐξημίωνων τινῶν ἔθνικοφρόνων Βουλγάρων ἐν τινι τῶν μάλλον συνηθισμένων καφενείων καὶ ἀρίθμ ἡμίσεος. Εἰς τὰς διαμαρτυρίας τῶν προσετώτων τῆς ἐλληνικῆς Κοινότητος ὁ νομάρχης ἔδωκε τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν, χαρακτηρίζουσαν καλῶς τὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς χώραις ταύταις :

— α' Ἀλλὰ δὲν ἦτο παράτολμον, εἶπεν ὁ νομάρχης, νὰ δοθῇ τοσαύτη ἐπισημότης εἰς τὰς ἐξετάσεις σας ; Ἐὰν ᾔθετε ἐν Τουρκίᾳ, θὰ ἦτο τοῦτο ἐπιτετραμμένον :

Οἱ πρόκριτοι Φιλιππουπόλεως, προσελθόντες ὑπὸ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ἀρχῆς, ἀπάντησαν :

— α' Συγγνώμην, κύριε νομάρχα, πλανᾶσθε, ἐὰν μᾶς ἐκλαμβάνητε ὡς ραγιάδες. Ὁ ὀργανικὸς νόμος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας διατάσσει ὅπως ἅπαντες οἱ κατ'οἰκοί, μακρὰν παντός φυλετικοῦ ζητήματος, ἀπολαύωσι τῶν αὐτῶν δικαιωμά-

των, οὐδεὶς δ' ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀποστερῇ τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῶν φυσικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων.»

Ὁ νομάρχης προσποιήθη, ὅτι ἐπίεσθη, ἀλλ' οὐδεὶς τῶν αὐτοργῶν τῆς ἐπιθέσεως ἐτιμωρήθη. Ἡ μόνη συνέπεια τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ὑπῆρξεν, ὅτι ὁ δυστυχὴς καθηγητὴς, μὲς ἰεραποῦθησαν τὰ τραύματά του, ἐγκατέλιπε τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἀποκομίσῃ νέα δείγματα τῆς βουλγαρικῆς φιλοπατρίας, γνωρίζων τὴν ἀμεροληψίαν τῆς δικαιοσύνης τῆς χώρας ταύτης.

Τὸ βουλγαρικὸν μῖσος ὑπερβαίνει ἐνίοτε τὰ ὅρια τῆς ὁμότητος, περιπίπτων εἰς τὸ ἄτοπον καὶ τὸ γελοῖον. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ πόλει Πύργῳ ὑφίσταται καφενεῖον ὀνομαζόμενον «Ἀνθελληνισμός». Πᾶς Βούλγαρος σεβόμενος ἑαυτὸν ὀφείλει νὰ συγχάξῃ εἰς αὐτό, ὑπὸ τὸ εὐμένει δὲ βλέμμα τῶν ἀρχῶν οἱ παριστάμενοι φωνασκοῦσιν ἅσματα δῆθεν ἰθνηκά, πλήρη ὕβρεων καὶ προκλήσεων, τὸ μετριοπαθέστερον τῶν ὑποῶν ἀναγίλλει καὶ ἐξαίρει τὴν σφαγὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν κατάργησιν τῆς τυραννίας αὐτῶν (!) Φαίνεται, ὅτι ἡ σημασία τῶν λέξεων ἤλλαξε πολὺ εἰς τὰ ἔσματα ταῦτα.

Ἐτερον παράδειγμα τῶν ταπεινῶν καὶ χαμερπῶν τούτων αἰσθημάτων τοῦ μίσους παρέχει ἡμῖν ἡμερὶς τῆς Σόφρας, ἡ «Ναρόνι Μπουλγάρια». Εἰς χρονικὸν τι ἐκ Φιλιππουπόλεως, δημοσιεῦθ' ἐν τῇ ἡμερῇ ταύτῃ, εὐρίσκαμεν τὴν ἐξῆς περικοπὴν :

«Αἱ χιμεριναὶ συναθροίσεις ἤρχισαν εἰς τὴν στρατιωτικὴν λέσχην τῆς ἡμετέρας πόλεως. Ὅπως πάντοτε, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κατέχουσι τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ τῶν προσκεκλημένων. ἡ δὲ ἡμιλουμένη ἐν αὐτῇ γλῶσσα εἶνε ἡ ἑλληνική. Δὲν πιστεύομεν, ὅτι εἰς ἄλλην λέσχην ἐκδηλοῦται τοιαύτη προτιμησις πρὸς τὰ κηδὴ ταῦτα δύο στοιχεῖα. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ παρήγορον εἶνε, ὅτι κατὰ τῆς ἡμετέρας πληροφροσύνης ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ διεμαρτυρήθησαν εἰς τὸ βελῖον τῆς λέσχης κατὰ τῆς προσκλήσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰουδαίων. Μόνον οἱ ἔχοντες τὴν φροντίδα τῶν προσκλήσεων τούτων συνταγματάρχαι Δόλωφ καὶ Βόστιεφ ἐξέφρασαν ἀντιθέτον γνώμην πρὸς τὴν γνώμην συμπάσης τῆς φρουρᾶς, δεδομένου ὅντος, ὅτι ὁ πρῶτος ἔχει τὴν καρδίαν του ἐν Παλαιστίνῃ, ὁ δὲ δεύτερος ἐν Ἀθῆναις. Εὐτυχεῖς οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες πρᾶκτορας τοῦ Ἑλληνισμοῦ Βουλγάρους συνταγματάρχας».

Ἀφ' ὧντες κατὰ μέρος τὰς φλυαρίας ταύτας τῶν καλουμένων ἠθικοφρόνων ἡμερῶν, ἀναδημοσιεύομεν περικοπὰς πινὰς ἄρθρου, δημοσιευθέντος ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἡμερῇ «Εἰδοῦσεις τοῦ Αἵμου» ὑπὸ τὸν τίτλον «Καταδυναστεύομεθα» περικοπὰς, αἵτινες φαίνονται συγχεφαλαίουσαι πιστῶς τὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ παλαίει ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Βουλγαρίᾳ.

(Ἔσται συνέχεια)

Κατὰ μετὰφράσιν Π. Κεδίδουλου

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

[ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΓΚΟΜΠΙΝΩ]

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους).

Ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ναπολέοντος, αἱ κυβερνήσεις δὲν εἶχον ἐπιδείξῃ οὔτε σωφροσύνην, οὔτε πρόνοιαν· ἡ τετυφλωμένη ἀπληστία των ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ τοὺς ρίψῃ εἰς τὸν ὄλεθρον, ὃν πρὸ μικροῦ εἶχον ἀποφύγῃ. Οἱ ἡγεμόνες, πρὸ πάντων τῶν γερμανικῶν κρατῶν, ἐφαίνοντο λησμονοῦντες τὴν ἀντιδημοτικότητα, εἰς ἣν εὐρίσκοντο ἐκτεθειμένοι, ἀρνούμενοι εἰς τοὺς ὑπηκόους των τὰς ἐλευθερίας, ὧν ἡ ἐπαγγελία μόνον εἶχε δώσει τὴν νίκην· ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἰσπανίας, αἱ ταραχαὶ τῆς Ἰταλίας ἡ πρῶτος τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος ἐν Γαλλίᾳ, αἱ μυστικαὶ ἐταιρεῖαι, φαντάσματα, ἅτινα μετὰ ταῦτα κατάρθωσαν νὰ τοὺς ἐκφοβίσωσι, δὲν τοῖς ἐφαίνοντο τόσο ἀπειλητικά, ὥστε ἡ Πρωσσία νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδίαν τῆς κατακτήσεως τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας, ἡ Αὐστρία νὰ παύσῃ ἔχουσα ἐστραμμένα τὰ βλέμματά της ἐπὶ τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας καὶ τὰ μικρὰ κράτη νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰ φιλόδοξα αὐτῶν σχέδια. Οὕτω κατεστρέφετο ἡ ἁρμονία, ἥς τὸ εἶδωλον ἦτο ἀνάγκη νὰ διατηρῆται ἀπέναντι τῶν διοικουμένων, οἵτινες ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐγένοντο ἀπειλητικώτεροι καὶ ἰσχυρότεροι. Ματαίως ἡ Ρωσσία προσεπάθει νὰ κατευνάσῃ τὸν πυρετὸν τοῦτον τῆς ἀρπαγῆς δὲν κατάρθωσεν ἢ νὰ διεγείρῃ τὴν δυσπιστίαν τῆς βρεττανικῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Καποδίστριας φαίνεται οὐδαμῶς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰς δυσκολίας ταύτας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἄλλα μετέπειτα συμφέροντα προσφιλέστερα καὶ ἀμεσώτερα ἀπασχόλησαν αὐτὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἄρχεται ἡ ἀληθῶς σπουδαία περίοδος τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ἀπὸ τοῦ 1816 φιλοπάτριδες Ἕλληνες εἶχον ἐκ νέου ἀναλάβῃ τὸ δις ἀποτυχὸν ἔργον τῆς ἐθνικῆς ἐπανάστασεως. Τρίτη ἐταιρεία εἶχε σχηματισθῇ, εἰς ἣν οἱ ἐταῖροι εἶχον εἰσαγάγῃ νέους ὄρκους καὶ τύπους, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀχρησιμοποιοῦτος. Ἡ δευτέρα ἐταιρεία, ἥτις εἶχε τὰς ἐλπίδας της ἐπὶ τοῦ Ναπολέοντος, εἶχε συσταθῇ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνῷ ἡ ἔδρα τῆς τρίτης εὐρίσκατο ἐν Πετρούπολει. Ἡλιπίζον νὰ ὑποστηρίχθωσιν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ρήγας, διὰ νὰ ἀρέσκῃ εἰς τοὺς Γάλλους δημοαγωγούς, δὲν ὡμίλει ἐμὴ περὶ ἐλευθερίας· ἡ δευτέρα ἐταιρεία, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Ναπολέοντος, ἐπεθύμει νὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Ἀνατολῆς, φυσικῆς συμμάχου τῆς

γαλλικής αυτοκρατορίας· ἡ τρίτη, ὑποτασσομένη εἰς τὰς ἰδίαις τοῦ τσάρου καὶ ἐπιθυμοῦσα πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς νὰ τὸν κολακεύῃ, εἶχεν ὡς σύνθημα τὸ συμφέρον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οἱ τρεῖς οὗτοι διάφοροι τρόποι τῆς ἐπανάστατικῆς οργανώσεως ἀποδεικνύουσι προφανῶς, ὅτι δὲν ἴστενοχωροῦντο περὶ τῶν τύπων, καὶ ὅτι ὁ μόνος πραγματικός σκοπός, ἐν ᾗ θέλει νὰ ἐπιτύχουσιν, ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς πατρίδος.

Ἰδοῦ, ὅθεν ἡ ἑταιρεία ἀναγνωσμένη ἐν Πετρούπολει ὑπὸ τύπον σταυροφορίας. Χωρὶς νὰ περιβληθῇ τὸ ἀνεξιχνίαστον μυστήριον τῆς προγενεστέρας ἑταιρείας, ἧλπιζε νὰ διακινήν ἐπὶ μακρὸν χρόνον κεκρυμμένη. Ἐὰν δὲ δὲν ἱματαίου τὰς προνοητικὰς προβίσεις τῶν ἀρχηγῶν ἀπαίσια καὶ ἀπροσδόκητοι περιπτώσεις, ἐπὶ δεκαπενταετίαν ὁλόκληρον ἐμελλον οὗτοι νὰ παρασκευάζωνται. Πρὸ παντός ἦτο ἀνάγκη νὰ διαδοθῇ ἡ παιδεία μεταξὺ τοῦ λαοῦ. Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὑπῆρχον ἐν ταῖς σπουδαιοτέραις τῶν πόλεων· ἡ σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων ἀπῆλπε μάλιστα φήμης τινός· πλείστοι νέοι μετέβαινον εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπουθεν ἤρουντο τὰ νάματα τῆς παιδείας, ἅτινα καθίσταν τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων μισητότερον. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μέσα ταῦτα ἦσαν ἀνεπαρκῆ, συνστάθη ἐκτός τῆς ἑταιρείας καὶ ὁ ἀφροσιωμένος σύλλογος τῶν «Φιλομουσῶν», ὅστις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ de Guilford καὶ τοῦ Καποδιστρίου ὤφειλε νὰ ποιήσῃται ἐκκλησίαν πρὸς τὰς γενναίας συμπαθείας τῆς Εὐρώπης, ὅπως βοηθήσῃν ἀγαθοεργὸν ἔργον. Οἱ «Φιλόμουσοι» συνέλεγον ἱράνους· τὰ πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων εἰσπραττόμενα ποσὰ ἠδύνατο νὰ παραδωθῇ τῇ ἑταιρείᾳ. Οὕτω ἐπωφελοῦντο τῶν ἀγαθοεργῶν διαθέσεων πλείστον μεγάλων προσωπικοτήτων, ἃς ὁ μυστικός σκοπὸς θὰ ἐτρόμαζε καὶ θ' ἀπεμάκρυνεν.

Ὁ Καποδίστριας ὅθεν ἦτο, τρόπον τινὰ, ἡ κεφαλὴ τῆς ἑταιρείας, οἱ δι' Ῥώσσοι πράκτορες, οἵτινες εὕρισκοντο ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους διεσχορπισμένοι, ἐλάμβανον τὰς ὁδηγίας του. Εἰς τὴν λέξιν «ἐλευθερίαν», μυστηριωδῶς προφερομένην εἰς τὸ οὗς ἐκάστου Ἑλλήνου, οἱ πληθυσμοὶ ἐνεθουσιάζοντο:— «Ἀλλ' ὅπλα, ἀλλὰ χρήματα τίς θὰ μᾶς δώσῃ;— Ὁ τσάρος», ἀπεκρίναντο, ὡς πρὸ πινος χρόνου εἶχον εἶπει:— «Ὁ αὐτοκράτωρ». Ἡ λέξις αὕτη ἤρκει ὅπως ἡ ἑταιρεία κτήσεται ἐν ἑτὶ μέλος. Ἐνῷ ταῦτα ἐξυφάνοντο, ὁ Καποδίστριας ἐκάνονεζ· τὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας ἀπέναντι τοῦ Διευανίου, μὲ τρόπον παρέχοντα πλείστας ἐλπίδας εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Ῥῶσσοι ὑπέθαλπον τὰς ταραχὰς τῆς Μολδοβλαχίας, ἠρνοῦντο νὰ ἐκτελέσωσι τοὺς ὅρους τῆς Συνθήκης τοῦ 1812, καίτοι δὲ παίζοντες μετὰ τῆς ἀδυνατοῦ ὀργῆς του, δὲν παρέλειπον νὰ διαβεβαίωσι τὴν μετροπάθειάν των, καὶ νὰ κρύπτωσιν ἀπὸ τὴν πέπλανημένην Εὐρώπην τὰς μελετωμένας κατακτήσεις.

Ὁ Μαχμούτ, ἐν ἔδει ν' ἀπασχολήσῃσι τόσοι σοβαροὶ κίνδυνοι, ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτῆς τῆς δυνάμεως τῆς χώρας του. Γηραιὸν καὶ διεφθαρμένον τὸ τουρκικὸν κράτος δὲν ἦτο ἀρετὰ ἰσχυρὸν, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ὑποστῇ μεταρρυθμίσεις ὅπως σωθῇ. Ὑπάρχουσιν ἀθελνείς, οὓς διατρεοῦσιν ἐν τῇ ζωῇ δι' ὑπερμέτρων περιποιήσεων καὶ

μεγίστης διαίτης, διότι πᾶν δραστικὸν φάρμακον θὰ τοὺς ἐφόνευεν. Ὁ Μαχμουτ προσέβαλε τοὺς γενιτσάρους· ἦτο ὡς ἐκν προσέβαλλε τὸ ἔθνος του. Ἡθόλησε νὰ υπονομεύσῃ τὴν ἰσχύν τῶν τιμαριωτῶν του ἐκείνων, οἵτινες ἐπλήρουν τὰ ταμεία του καὶ ἀπετέλουν τὰς στρατιάς του, καὶ ἀντὶ τῆς ριψῆδόν φαύλης καταστάσεως τῶν πραγμάτων ἀναιρεποῦλῃσε τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀνατροπὴν τοῦ λαοῦ του, ἡ δὲ Ρωσσία, εὐρίσκουσα, ὅτι πάντα ταῦτα ἐγένοντο πρὸς ὄφελος αὐτῆς, οὐδόλως ἰδοκίμασε ν' ἀντιστῇ, Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χρονολογοῦνται αἱ πρῶται ἐπιθίσεις τοῦ Διδανίου ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ-πασσά τῶν Ἰωαννίνων.

Καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου τοῦ Aix-la-Chapelle εἶχον λήξῃ, ὁ Καποδίστριας, προφασισθεὶς ἀσθένειαν καὶ νοσταλγίαν, ἀνεχώρησεν ἀμέσως ἐκ Περτροπόλεως, ὅπως μεταβῇ εἰς Κέρκυραν. Κατὰ πρῶτον ἱσταμάντησεν ἐν Βιέννῃ, ὑπόθεν, μετὰ μυστικὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ Μίτερνιχ, ἀνεχώρησε, πεπληρωμένος ἐνδείξεων ἐκτιμήσεως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας, διευθυνόμενος, πάντοτε διὰ λόγους ὑγείας, εἰς Νεάπολιν, καὶ τέλος εἰς Κέρκυραν, ἔνθα διὰ πομπῶδων φράσεων ἀνηγγέλθη ἡ ἀφίξις αὐτοῦ. Ἐφῆρεν εἰς τὸν πατέρα του Ἀντώνιον Μαρίαν ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τοῦ Τσάρου, συντεταγμένην εἰς κολακευτικὸν ὅρος, ἥτις κατεχωρίθη ἀμέσως ἐν τῇ μοναδικῇ ἰονίῳ ἐφημερίδι, καὶ ἥς τὰ ἀντίτυπα εἰς μίαν ἀριθμὸν διανεμήθησαν εἰς ἅπασαν τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Πελοπόννησον. Οἱ παλαιοὶ ἄρχηγοὶ τῶν Κλεφτῶν, οἵτινες εἶχον ἄλλοτε γνωρίσῃ τὸν Καποδίστριαν, οἱ νῖοι, οἵτινες ἀνεκνήρυχθσαν τοιοῦτοι κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, προσέτρεξαν παρ' αὐτῶ· εἰς τὰς συνανθρώσεις ταύτας συνεζήτησαν περὶ τῶν ἐλπίδων τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐταιρείας ἐν τῷ μέλλοντι, περὶ τῶν μέσων, ἅτινα ἐμελλον νὰ καταστήσωσι τὴν ὀργάνωσιν αὐτῆς συμπαγεστέραν, καὶ τέλος περὶ τῆς βοηθείας, ἣν ἐμελλε νὰ παράσχῃ ἡ Ρωσσία, καὶ περὶ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν.

Ἀλλ' ἐὰν ὁ Ρῶσσος διπλωμάτης ἐξετιμᾶτο μεγάλως ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν Ἀρματολῶν, οἱ Ἀγγλοὶ κυρίαρχοι τῆς νῆσου τὸν ἰθεὺς αὐτοῦ ὑπόψιας. Ὁ λόρδος ὕπατος ἀρμοστής Thomas Maitland, ἰακίνος, ὅστις εἶχε παραδώσῃ τὴν Πάργαν, μεγάλως ἀνησυχεῖ διὰ τὰ μυστηριώδη διαβήματα αὐτοῦ. Ἡ φιλοδοξία τῆς Ρωσίας, ἥς τὴν ἀπειλητικὴν πορείαν ὁ κόμης de Liverpool εἶχε προείπη τῷ 1791, ὅτι ἔπρεπε πρὸ παντὸς νὰ ἐπισταυώσιν, ἐπτόει τὰ μάλιστα τὴν βρετανικὴν Κυβέρνησιν, ἥτις δὲν ἔσχεν ἡσυχίαν ἢ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Καποδίστριας ἐγκατέλειπε τὴν νῆσον. Οὗτος εἶχεν ἀναγγεῖλῃ τὴν εἰς Νεάπολιν μετάβασιν του· ἄλλ' ἀποτόμως, μεταβαλὼν δρομολόγιον, ἀπεβιβάσθη εἰς Βενετίαν καὶ διήλθεν ὅλον τὸν Ἰούνιον ἐν Valdagna, πλησίον τῆς Vicenie. Ἐκεῖ, κάμνων τὰ λουτρά του, συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰγνατίου, ὅστις, ἀκολουθῶν τοὺς Ρῶσσοις, ἐγκαταλείψαντας τὸ Βουκουρέστιον, ἀπεσύρθη εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα εἶχεν λαμβά-

νων σύνταξιν τινα ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ μὴ παύων νὰ ὑπηρετῇ μετὰ ζήσεως τὸν σκοπὸν τῆς ἐταιρείας.

Τὴν 10 Ἰουλίου ὁ Καποδίστριας εὐρίσκατο ἐν Παρισίοις, ἐνθα ἡ ἀφιξίς του ἔθεσεν εἰς κίνησιν ὅλην τὴν διπλωματικάν. Ὁ δούξ de Richelieu ἐγκατέλειψεν ἐπ' ὀλίγον τὴν μονήρη ζωὴν του ὅπως ἴδῃ αὐτόν, ὁ βασιλεὺς τὸν ἰδίχθη πολλάκις εἰς ἀκρόασιν, ἔσχε δὲ μετὰ τοῦ δουκὸς de Decazes μακρὰς καὶ συχνὰς συνεντεύξεις, ἐξήρχετο σπανίως, οὐδαμοῦ ἐφαίνετο καὶ ἐξηκολούθει νὰ φροντίζῃ ἀποκλειστικῶς περὶ τῆς υἱείας του, ἀπελπίζων οὕτω τὴν περιέργειαν τῶν ἐφημερίδων, ἕνεκα τοῦ μυστηριώδους, διὰ τοῦ ὁποίου προσεπάθει νὰ περικαλύπτηται. Φαίνεται, ὅτι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως δὲν ἐγένοντο εἰμὴ φιλικαὶ ἐξηγήσεις ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς συμπεριφορᾶς, ἣν ὁ κ. Pozzo di Borgo εἶχε τηρήσῃ πρὸς ὑπουργεῖον, ὃ δὲν ἡγάπα. Ἀφοῦ ἐπὶ ἓνα περίπου μῆνα παρέμεινεν ἐν Παρισίοις, ἀνεχώρησεν εἰς Λονδίνον, ἐνθα ὑποτίθεται, ὅτι ἀπεπειράθη νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις ὑπὲρ τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐὰν ἐγένοντο τοιαῦται ἀπόπειραι αὐταὶ οὐδὲν ἔσχον ἀποτέλεσμα, ἡ δὲ προστατευτικὴ Κυβέρνησις οὐδὲως ἐμετρίασε τὴν αὐστηρότητα αὐτῆς. Ὁ Καποδίστριας διῆλθε διὰ Κοπεγχάγης καὶ ἔφθασε τίλος τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1819 εἰς Βαρσοβίαν, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ὑπάγῃ ὅπως παραστῇ εἰς τὴν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Διαιτῆς τῆς Πολωνίας. Τοιοῦτον εἶνε τὸ διεγείραν τὴν περιέργειαν τῆς Εὐρώπης ταχὺ δρομολόγιον αὐτοῦ. Ἐκάστη μερὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὸ ἰνδιφέρον, ὃ περ ἡ Ρωσσία ἐπέδεικνυε διὰ τὰς υποθέσεις αὐτῆς· διότι ἡ Ρωσσία ἦτο ἡ δύναμις ἐκείνη, ἣν ἑκάστη ἀπεπειράτο νὰ προσελκύσῃ. Διὰ τοὺς μὲν ὁ Καποδίστριας ἦτο ἐπιστήμιος μυστικὸς φίλος τῶν καρβονάρων, διὰ τοὺς δὲ φυσικὸν ἔρεισμα τῶν ἀπολυταρχικῶν ἰδεῶν. Δύο μῆνας μετὰ τὴν ἐκ Κερκύρας ἀναχώρησίν του ἐξερράγη ἐπανάστασις ἐν τῇ νήσῳ Λευκάδι, ἣτις ὅμως τάχιστα κατεστάλη, ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις μετὰ δριμύτητος διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν ρωσσικῶν ραδιουργίων. Μετὰ πολὺν θόρυβον αἱ ἀντεγκλίσεις ἔπαυσαν καὶ ὅλα ἐφάνθησαν λησμονηθέντα. Ἄλλως τε αἱ κυβερνήσεις εἶχον σοβαρὰς αἰτίας ὅπως εὐρίσκονται ἐν ὁμονοίᾳ, οἱ νεωτερισταὶ ἐταράσσοντο πανταχοῦ, ἡ Ἰσπανία εἶχεν ἐπαναστατήσῃ, ἡ Νεάπολις ἐδίδεν ἐαυτῇ ταραχῶδως σύνταγμα τι. Οἱ φιλελεύθεροι δισχυρίζοντο, ὅτι μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν των συγκατηρεμῆτο καὶ ὁ Καποδίστριας, τῷ ὄντι μεγάλως συνεζήτειτο ἡ μείωσις τῆς ἐπιρροῆς του. Ὁ πολὺπλοκος αὐτοῦ βίος ἐμελλε νὰ λάβῃ νέαν φάσιν.

Τὸ Συνέδριον τοῦ Troppau, μετενεχθὲν εἰς Laybach, ἤρχισε τὰς ἐργασίας αὐτοῦ, ἡ δὲ ἐπανάστασις τῆς Νεαπόλεως κατεστάλη, παρὰ τὴν ἀντενέργειαν τοῦ Καποδιστρίου, ὅστις ἀνακρανδὼν πλέον ἐκηρύχθη ὑπερασπιστὴς τῶν συνταγματικῶν ἰδεῶν. Μόλις ἡ στάσις αὕτη ὑποσὺν κατεστάλη, ἐπανεστάτης τὸ Πεδεμόντιον. Νέαι προσπάθειαι ἀρ' ἐνός, νέαι διαμαρτηρήσεις ἀρ' ἑτέρου ἐκ μέρους τοῦ Καποδιστρίου. Ἐλίγετο, ὅτι περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν, ἢ ὅτι τοῦλάχιστον ἐγγίζει ἡ

στιγμή τὸν συμπαθεῖσι, τὸν θαυμάζουσι, καὶ ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὴν ἐπιτυχὴ σύμπραξίν του, τὰ συμφέροντα τῆς Ἑταιρείας προοδεύουσι.

Εἰς μίαν ἀριθμὸν συμποσούμενοι οἱ ἑταιρισταὶ ἐν Ἠπείρῳ κατῴρθωσαν νὰ ἐπιτύχωσιν ἀπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τὴν σύνταξιν σώματος ἐκ πειθαρχούντων ἀνδρῶν κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα, ὃ περ, ἀπαρτιζόμενον ἐξ ἑταιριστῶν τῆς τετάρτης καὶ τελευταίας τάξεως, θὰ διοικεῖτο παρ' ἀνδρὸς ἀφωσιωμένου εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρείας, καὶ θὰ ἐχρησίμευεν ὡς πυρὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐξεγέρσεως. Παρὰ πάσαν πιθανότητα, ὁ καιρὸς δὲν ἐπέτρεψε τὴν πραγμάτων τούτου σχεδίου τούτου. Ὁ Μαχμούτ, προσβαλὼν τὸν Ἀλῆ-πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ τὸ 1820 διέταξεν ὅπως τὰ στρατεύματά του πορευθῶσι κατὰ τοῦ ὑποταλοῦς του, ὅστις, ἀπατηθεὶς ὑπὸ πάντων, ἀποπλανηθεὶς διὰ δολίων συμβουλῶν, προδοθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν στρατευμάτων του, ἠναγκάσθη νὰ κλεισθῇ ἐν τῇ φρουρίᾳ τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ βραχίον θῆν, ὅστις συνεκράτει τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, συνετρίβη, ὁ δὲ ἐμφύλιος πόλεμος ἀπησχόλει ὅλας τὰ ὀθωμανικὰ δυνάμεις· αἱ φορολογίαι τοῦ Ἀλῆ δὲν ἐμελλον πλέον νὰ τροποδοτῶσι τὰ ταμεῖα τοῦ σεραγίου καὶ ἡ εὐκολία ἦτο καλλιτέρα ἀφ' ὃ τὴν ἡδύναντο νὰ ἐπιτίξωσι. Προδύται, πολιοῦντες μυστικὰ τινα τῆς ἑταιρείας, ἐπετάχυναν μίαν ἐπὶ ἐπανάστασιν, ἥτις ἦτο πρόωρος. Οἱ κυριώτεροι τῶν ἑταιριστῶν συνηθροίσθησαν καὶ ἡ ἐκλογὴ ἐνὸς ἀρχηγοῦ ἦτο τὸ τελευταῖον μέτρον, ὃ περ συνεζητήθη. Ἡ συνδιάσκεψις, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὑπῆρξε μακρά. Ἰσχύουσα θέσις, φήμη ὑπολήψεως καὶ ταλάντου, ἐνδεδειγμένη ἀφοσίωσις, τοιαῦτα ἦσαν τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν νέον ἀρχηγὸν προσόντα. Μόνον δύο ἄνδρες ἐφαίνοντο ὅτι συνήκουν πάντα ταῦτα: ὁ Καποδίστριας καὶ ὁ πρίγκιψ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης· ἀπεράσισαν ὅπως ἀναγνωρισθῇ ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως ἐκεῖνος ἐκ τῶν δύο, ὅστις ἤθελεν ἀποδεχθῇ.

Ὁ Καποδίστριας ὑπεδέχθη χάριστα τοὺς ἀπεσταλμένους, ἀπέκρουσε τὴν προσφορὰν των, καὶ μετὰ δυνάμει ἐμίμηθη τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, μὴ ἐπιθυμῶν δι' νὰ ἀκούσῃ τὰ αἶτια, τὰ προκαλέσαντα αὐτήν, ἐκήρυξεν, ὅτι τοῦ λοιποῦ ἔπαυεν νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἑταιρείαν. Ὁ Ὑψηλάντης, ὀλιγώτερον δύσκολος, εἰδέχθη τὴν πρεσβευθεῖσαν αὐτῷ ἐξουσίαν καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησεν εἰς Μολδαβίαν, ὅπου ἤρχισε τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην, ἧς ἡ διεξαγωγή καὶ ἡ ἐκβάσις ὑπῆρξε τόσοι καταστρεπτικῇ διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας, ὅν ἰσχυρίζετο, ὅτι θὰ ἐλευθερώσῃ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Ἰωαννίνων συνέβη ἐπεισίδιον παράδοξον, ὃ περ παρέμεινεν ἄγνωστον καὶ ὃ περ θὰ ἡδύναντο νὰ μεταβάλλῃ ὁριστικῶς τὸ μέλλον τῆς ἐπαναστάσεως, καθιστῶν τὴν Ἑταιρείαν κάτοχον τῶν θησαυρῶν τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ.

Ὁ τουρκικὸς στρατὸς, ὁ πολιορκῶν αὐτόν, ἀνερχόμενος εἰς πενήτηνκα πέντε ἢ ἐξήκοντα χιλιάδας, κατὰ τὸ σύνθημα ἀπρητίζετο ἐκ τῶν ἑτερογενεστέρων τῶν στοι-

χείων. Ἐκτὸς τῶν σωματίων τῶν κεντρικῶν ἐπαρχιῶν, ἐβλεπέ τις συμμορίας Ἀλβανῶν, ὧν οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον παρασυρθῆ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ ἀγῶνα ἐκ λόγων φιλοχρηματίας καὶ ἐκδικήσεως, ἐπίσης δὲ καὶ ἱπτακοσίους Σουλιώτας οὔτινες μετέσχον τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τῆς ἐπανακτῆσεως τοῦ ἰδάφους τῆς χώρας των. Ἡ διχόνοια ὑπαισθῆθε ταχίως εἰς τὸ πλῆθος τοῦτο. Ὁ Ἰσμαήλ-πασσᾶς, ὅστις διώκει αὐτὸ, ἐπεβράδυνεν ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι τὴν παραχώρησιν τοῦ φρουρίου τοῦ Σουλίου καὶ οἱ δυστυχεῖς ἐξόριστοι, ἐνόησαντες, ὅτι περιεπαίζοντο, ἠσθάνθησαν ζωηράν μνησ.κακίαν. Ἐπίσης οἱ Ἀλβανοί, στενοχωρούμενοι ἔνεκα τῆς διαρκείας τῆς πολιορκίας καὶ πάντοτε ἄστατοι, ἐψυχραίνοντο διὰ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν πρό τινας εἶχον ἀποσπασθῆ. Τότε τρεῖς ἐκ τῶν κυριωτέρων ἑταιριστῶν τῆς Ἡπείρου, συνίλαθον τὸ σχέδιον νὰ καταστήσῃσι τὸν γηραιὸν δεσπότην συνεργὸν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος.

Κατέβηθον τῶν κορυφῶν τοῦ Πίνδου καὶ μεταβάντες εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἰσμαήλ-πασσᾶ, ὑπὸ τὸ προσχημα. τῆς εἰς αὐτὸ κατὰτάξεως των, ἤρχισαν νὰ διεγείρῃσι τὴν καὶ πρότερον ὑπάρχουσαν διχόνοιαν ἐν τῷ στρατεύματι. Συνενοοῦντο ἐπίσης μετὰ τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων, οὗ ἡ φρουρὰ ἔπνεε τὰ λοισθία καὶ ἦτις μετ' εὐχαριστήσεως ἤκουσε τὴν ἐλπίδα ἐνδεχομένης ἀπελευθερώσεως. Ἐκάστην ἐσπέραν δύο τῶν ἑταιριστῶν, καθήμενοι ἐντὸς τῆς σκηνῆς των, διέτασσον νὰ κομιῶσι καφὸν, ταμπουλκία καὶ ποτὰ καὶ συνήθριζον τοὺς Ἀλβανούς ἀρχηγούς καὶ πάντα ἄλλον, ὅστις ἐπιθύμει νὰ μετὰσχῃ τῶν διασκεδασέων των. Τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς νυκτὸς διήρχοντο πίνοντες καὶ βλέποντες βοεμιῶδας τινας νὰ χορεύωσι, καθ' ὃν δὲ χρόνον οὕτω ἀπασχόλουν τὴν προσοχὴν αὐτῶν, ὁ τρίτος ἑταιριστής, διερχόμενος τὰς προφυλακάς, τὰς ἐκ τῶν προτέρων δωροδοκημένας, εἰσῆρχετο εἰς τὸ φρούριον, ὁποῦθεν δὲν ἐξήρχετο εἰμὴ τὴν αὐγὴν. Ἐὰν κατὰ τύχην περιεργός τις ἤθελεν ἐρωτήσῃ: — «Ποῦ λοιπὸν εἶνε ὁ Ἀλέξης Νοῦστας;» — «Δὲν βλέπετε, τῷ ἀπῆντων, ὅτι, κουρασθεὶς ἐκ τῶν ἡδονῶν τῆς συναναστροφῆς, εὐρίσκειται ἐξηπλωμένος εἰς τινα γωνίαν;» Οὕτω ὁ περιεργὸς παρεπλανᾶτο, εἰς ὅλον δὲ τὸ στρατεύμα ἐπῆνουν τὴν φαιδρότητα τῶν τριῶν Ἑλλήνων. Οὗτοι εἶχον προσελύσῃ τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν περίπου, συγχρόνως δὲ προέτρεψαν τοὺς Σουλιώτας νὰ διαλύσῃσι τὴν μετὰ τοῦ Ἰσμαήλ-πασσᾶ συμμαχίαν των καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄρη εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων ἢ πέντε ὥρων τοῦ στρατοπέδου, συμφωνήσαντες μετὰ τοῦ Ἀλῆ, ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν θὰ ἐρρίπτετο πύραυλος ἐκ τινος πύργου, αἱ κανονοστοιχίαι τοῦ φρουρίου θὰ ἐστρεφον τὰ στόμια αὐτῶν κατὰ τοῦ στρατοπέδου. Τότε οἱ Σουλιῶται ὤφειλον νὰ προστρέξωσιν, ἐπίσης δὲ οἱ Ἀλβανοὶ νὰ προσδάλῃσι τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ στρατοῦ ἅπαξ διασκορπισθείσης τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἰσμαήλ, οἱ νικηταὶ θὰ ὠδήγουν τὸν Ἀλῆ πασσᾶν μετὰ τῶν πεντήκοντα ἑκατομμυρίων του εἰς τὸ φρούριον τοῦ Σουλίου. Ἐκεῖ θὰ ἔπαυε τὸ συνωμοτικὸν ἔργον τῶν Ἀλβανῶν καὶ θὰ ἤρχιζε νέα σκευωρία χάριν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες, κύριοι τοῦ ἀτόμου τοῦ

Ἀλλ' καὶ τῆς ὀχυρᾶς θέσεως, θὰ κατέσχον τοὺς θησαυροὺς του καὶ θὰ τοὺς μετεχειρίζοντο χάριν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ των.

Τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα· ἡ συνωμοσία ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ τὴν ἐσπεραν τοῦ Σαββάτου, ὅτε εἰς τὴν συνωμοσιάν, ὁ Ὀμέρ-μπεης-Βριώνης, λαμβάνει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως φερμάνιον, δι' οὗ προεβιάζετο εἰς πασᾶν. Μεταβαίνει καὶ εὑρίσκει τοὺς συνεργοὺς του, τοῖς ὑπόσχεται, ὅτι δὲν θὰ τοὺς προδώσῃ, ἀλλὰ τοῖς δηλοῖ, ὅτι δὲν πρέπει πλέον νὰ ἐλπίζωσιν εἰς αὐτόν καὶ τοὺς εἰδοποιεῖ, ὅτι, ἰὰν ἐπιμένωσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου των, θὰ ἠναγκάζετο νὰ τοὺς πολεμήσῃ. Παρὰ τὴν ἀποσκήρτησιν ταύτην, δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἐν τούτοις ἡ τύχη ἐφαίνετο, ὅτι ἦτο κατὰ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης. Ἐῖτε ἐκ λάθους, εἴτε ἐξ ἀπαισίας σπουδῆς, ὁ Ἀλῆ πασᾶς δίδει τὸ σημεῖον τὴν Παρασκευὴν τὸ ἐσπέρκς, ἀντὶ νὰ περιμείνῃ τὸ Σάββατον, καὶ κάμνει μετὰ τῶν τριῶν χιλιᾶδων ἀνδρῶν, οἵτινες τῷ ὑπελείποντο, ἐξόδον. Τὰ στρατεύματα, τὰ φυλάσσοντα τὰς κανονστοιχίας συνεννοῦνται μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ Σουλῳῳται, ἀγωνούντες τὰ συμβαίνοντα, δὲν παρουσιάζονται, ἐπίσης οἱ Ἀλβανοὶ δὲν κινούνται περισσύτερον καὶ ὁ πασᾶς, ἀποκρούσθεις μετὰ σπουδαίας ἀπωλείας, ἐγκλείεται ἐκ νῦν εἰς τὸ φρούριόν του.

Ἦδη ἡγέρθησαν ὑπόνοιαι· οἱ τρεῖς ἐταιρισταὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ σχέδιόν των. Ἐκαστος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἑπαρχίαν του ὅπως τεθῇ ἐπὶ κειφαλῆς τῶν συμπατριωτῶν του· αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπυρπόλησαν τὰς οἰκίας των καὶ ἐγκαίνιζοντες οὕτω τὴν ἡρώϊκὴν κοινοκτημοσύνην τῆς δυστυχίας, ἐκτῶρθεσαν νὰ ἐκραγῇ ἡ ἐπανάστασις συγχρόνως ἐν Μολδαυίᾳ, Πελοποννήσῳ καὶ Ἠπειρῷ.

Ὅταν οἱ πληρεξούσιοι τῶν Δυνάμεων ἐν Laybach ἔμαθον τὸ κίνημα, ἡ κατάπληξις των ὑπῆρξε μεγίστη. Αὕτη ἐπιστοποῖε τὴν περὶ τῆς ἐν Ἀνατολῇ καταστάσεως ὁγνοιάν των καὶ τὴν μικρὰν φροντίδα, ἣν αἱ Δυνάμεις εἶχον λάβῃ ὅπως γνωρίσωσι ταύτην. Γενικῇ κατακραυγῇ ἡγέρθη κατὰ τῆς Ρωσσίας· κατηγόρησαν αὐτήν, ὅτι εἶχεν ὑποβάλῃ τὴν ἰδίαν τῆς ἐπαναστάσεως δι' ὀχλήσθησαν, ὅτι τὰ κατὰ τῆς Τουρκίας σχέδιά της ἀπεδείχθησαν, ἔθεσαν ἐν ἀμφιβολίᾳ τὴν εἰλικρινείαν της, καὶ ἐθεώρησαν ὡς ψευδεῖς τὰς εἰρηνικὰς διαβεβαιώσεις, ἃς ἀπὸ τοῦ 1815 δὲν ἔπαυε νὰ διαβεβαίω. Ὁ τσάρος, ταραχθεὶς ἐκ τοῦ θορύβου τούτου, ἀπεκήρυξε τὸν Ὑψηλάντην, ἐνῷ ὅλα τὰ πολιτικὰ του ὄργανα μυρίας ὕβρεις καὶ μομφὰς ἐπεδαψίλευον εἰς τοὺς ἐπαναστάτας· προέβη καλίστα μέχρι τοῦ σημείου νὰ προσφέρῃ τὴν συνεργασίαν του εἰς τὸ Διδάνιον, ὃ περ εἶχεν ἀρκετὰ καταφανεῖς ἀποδείξεις περὶ τῶν προθέσεων αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τὸν Καποδίστριαν, οὗτος δὲν ἔπαυεν ἐπιδεικνύνων διαρκίως πόνον καὶ θλίψιν διὰ τὰ γενόμενα, καὶ δι' ὅλης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ νὰ βεβαιῶι τὰς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος του δοθείσας ἐνδείξεις· αὐτὸς ὁ ἴδιος συνέταξε τὸ ἐγγράφον, ὃ περ ἀπεκήρυττε τὸν Ὑψηλάντην. « Ἡ Αὐλὴ τῆς Ρωσσίας, ἔγραφεν ἐν αὐτῷ, δὲν εἶνε ὀλιγότερον τεθλιμμένη τῶν ἄλλων Δυνάμεων. Ἄλλως τε ἡ ἐταιρεία οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει μετὰ τῶν ἄλλων μυστικῶν ἐταιρειῶν, τῶν τόσων φοβερῶν ὅπλων, τῶν

χρήσει ὑπὸ τῶν νεωτεριστῶν ἐν τὰ μάλιστα δὲ ἀνακριθῆς θὰ ἦτο νὰ συγχέη τις Ἱδρυμα ἑντελῶς ἀγνόν, μὲ τὰς ἐταιρείας ἐκεῖνας, τὰς δικαίως ἐμποιοῦσας φρίκην». Οὕτω προσπαθῶν νὰ δικαιολογήσῃ τὴν Κυβέρνησιν του, δὲν παρέλιπε νὰ προσελκύῃ τὴν συμπάθειαν τῶν ἡγεμόνων πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Συγχρόνως, ἐν μίᾳ τῶν ρωσικῶν διαμαρτυριῶν, τῶν μοιρῶν, τῶν τάσεων πρὸς παράπονα καὶ ἀρνήσεις συνεχοῦς, τὸ Συνέδριον τοῦ Laybach, μὴ γινώσκον πλεονεξία νὰ ἀκούσῃ, οὐδὲν ἀπεράσισαι· διελύθη καὶ ἀπῆκε τὰ πράγματα ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ὁδόν, εἰς ἣν θὰ ὁδήγει αὐτὰ ἡ τύχη.

Ἐν τούτοις νέα συνάθροισις πληρεξουσίων ἔμελλε νὰ λάβῃ χώραν ἐν Βερῶνῃ. Ἡ Ρωσία κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οὐδὲν ἀπώλεσε τὸν καιρὸν τῆς προσπαθῆσαι διὰ χιλίων τρόπων νὰ πείσῃ ἀφ' ἐνὸς μὲν τοὺς Ἕλληνας, ὅτι δὲν τοὺς ἐγκαταλείπει, (τῷ ὄντι ὁ κ. de Srogonoff ἐνῆργει ὑπὲρ αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει) ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν Εὐρώπην, ὅτι δὲν ἀνεμιγνύετο εἰς τὰ συμβαίνοντα. Οἱ Ἕλληνες εἶχον συστήσῃ ἑθνικὴν Κυβέρνησιν, ἧς βάσεις ἦσαν αἱ εὐρύταται δημοκρατικαὶ ἀρχαί· μακρὰ ἔξις εἶχε διατηρήσῃ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ τὴν ἔννοιαν τῶν δημοκρατικῶν τύπων· κατ' ἀκολουθίαν τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα δὲν ὑπῆρξεν ἐντελῶς ξένη εἰσαγωγή, μὴ ἀρμύζουσα πρὸς τὰς ἰδίαις τοῦ λαοῦ.

Ὁ Καποδίστριας ἐξηκολούθει ὑποκρινόμενος διπλοῦν πρόσωπον. Ἐν ὀνόματι τῆς ἀνθρωπότητος παρεκάλει τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν νὰ καταπαύσῃ τὰς σφαγὰς· τὸ τελεσίγραφον τοῦτο συνωδεύθη μὲ τὴν ἀπειλὴν τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Ρώσου πρέσβευς· ὁ Σουλτάνος, τετυφλωμένος, δὲν παρετήρησε τὸ βάρβαρον, εἰς τὸ ἡ Ρωσία τὸν παρέσυρεν· οὐδὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ· πᾶσα δὲσχίσις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ρωσικῆς Αὐλῆς διεκόπη. — Ἀβλέπετε, ἔλεγεν ὁ Καποδίστριας εἰς τὰς Δυνάμεις, ὅτι εἰμεθα οἱ ὑπέρμαχοι τῆς φιλανθρωπίας; Ἡ διαγωγή μας εἶνε καταφανὴς αὐταπάρνησις. Ἐν τούτοις ἡ θέσις αὐτοῦ καθίστατο δυσχερεστάτη· οἱ Ἕλληνες ἡγανάκτουν διὰ τὴν διπροσωπίαν τῆς Ρωσίας· δὲν ἤθελον πλέον ν' ἀκούσωσι προφερόμενον τὸ ὄνομα αὐτῆς. Ὁ ὀξυδερκής διπλωμάτης παρητήθη πάσης συμμετοχῆς εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ ρωσικοῦ κράτους, θυσιάζων οὕτω τὸ παρὸν εἰς τὸ μέλλον. Τὸ τοιοῦτον ἰθὺς ἦν ὡς θαῦμα, ἀλλὰ θὰ μὴς ἐπιτραπῇ, ὑποθέτομεν, ν' ἀναλύσωμεν τὴν θαυμαστὴν ταύτην ἀφοσίωσιν.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ σταδίου του, θέτων τὸ τάλαντόν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας, ὁ Καποδίστριας ἀφίερον αὐτὸ πρὸς ἐπιτυχίαν του ἐπιδιωκόμενον ὑπ' αὐτοῦ σκοποῦ, ἄνευ ἄλλης σκέψεως ἢ τοῦ νὰ ὑπηρετῇ τὸν αὐθιγὲν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἅμα τῇ ἰδρύσει τῆς ἐταιρείας ἡ διαγωγή του περιβάλλεται ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον διὰ μυστηρίου καὶ προσλαμβάνει μεγαλειτέραν σπουδαιότητα. Κερκυραῖος καὶ δυνάμενος νὰ ὀνομαζῇ ἑαυτὸν Ἕλληνα, ὥς εἰς Βέλγης δύναται νὰ ὀνομασθῇ Γάλλος, δημιουργεῖ δι' ἑαυτὸν ἐξαίφνης ἑθνικὰ καθήκοντα, περὶ τῶν ὁποίων μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὐδέποτε εἶχε σκεφθῇ Ρώσος καὶ Ἕλλην, συν-

δυσάζων τὰ συμφέροντα τοῦ Τσάρου, πρὸς τὰ τῆς Ἑλλάδος, δυσὶ κυρίως δουλεύει καὶ διατελεῖ ὑπουργός, ἀλλὰ μόλις ἡ θείσις αὕτη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κρατηθῇ ἐπισήμως, ἐκταλείπει τὴν Ρωσσίαν, χωρὶς νὰ διαρρήξῃ τὰς μετ' αὐτῆς σχέσεις του. Δὲν εἶναι πλέον ὁ γραμματεὺς τοῦ Τσάρου, ἀλλ' εἶναι πάντοτε φίλος αὐτοῦ καὶ δὲν διακόπτει εἰμὴ προσκίρως τοὺς δεσμούς, οἵτινες τὸν συνδέουσι μετὰ τῆς ὑπηρεσίας του. Τότε μόνον, διαβλέπων τὸ μέλλον τῆς ἑταιρείας, ἐξακολουθεῖ τὰς προσπάθειάς του, ἐπιθυμῶν ν' ἀρίσκη εἰς τοὺς ἐλευθερόφρονας, καὶ ἐγκολπύεται τὰς ἐλπίδας αὐτῶν. Εἶναι παράλογον νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Καποδίστριας ἐθώπευε μακρόθεν σκοποὺς οὓς ἡ ὑψηλὴ του θείσις καθίστα πρᾶγματοποιησίμους.

Εὐρισκόμεθα εἰς τὸ 1822. Τὸ Συνέδριον τῆς Βερώνης εἶχεν ἀρχίῃ τὰς ἐργασίας του. Οὐδόλως ἐν αὐτῷ συνεζητήθησαν τὰ ἀφορῶντα τὴν Ἑλλάδα. Ἐρχόντο ἐντὶ ἐφοδῶντο νὰ θίξωσι τὸ ζήτημα τοῦτο, εἰς τὴν εὐτυχὴ τοῦ ὁποίου λύσιν μία μόνη Δύναμις, ἡ Γαλλία, ἐδεικνυετὰ διαρκῶς εὐμενής. Ἀποσυρθεὶς ἐν Γενεύῃ ὁ Καποδίστριας διετῆρε θερμοτάτας σχέσεις μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Ἑλλήνων ἔγραψεν εἰς ὅλα τὰ ὑπέροχα πρόσωπα, ἐπὶ τῶν πνευματικῶν τῶν ὑποίων αἱ παλαιαὶ σχέσεις του ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἐπιρροὴν τινά, καὶ διέδιδε δι' ὅλων τῶν μέσων τὴν φήμην του ὡς ἀφοσιωμένου φίλου τῆς Ἑλλάδος. Δι΄ αὐτοὺς ἐπὶ τὰς κυβερνητικὰς μεταβολὰς καὶ τὰς διαμάχας τῆς χώρας ταύτης. Ἐν τούτοις ἡμεῖς γνωρίζομεν ἐκ θετικῆς πηγῆς, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1824 εἰς τὴν Συνέλευσιν τοῦ Ἀστρου οὗ τῆς Ρωσσίας πρᾶκτορες καὶ ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν λεγομένων θιασωτῶν τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς προσεπάθουν ὅπως φέρωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Καποδίστριαν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οὗτος προῆδρεν μυστικῆς ἑταιρείας, φιλορωσικῆς, ὑδρυθείσης ὑπ' αὐτοῦ, τοῦ κ. de Stourdja καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἰγατίου, ἑταιρείας, ἥτις οὐδαμῶς κατεστράφη καὶ ἥς ἡ ὑπαρξὶς μόλις πρὸ τινων μηχανῶν ἀπεκαλύφθη.

Τὸν πρῶτον ἐνθουσιασμόν, τὸν ἡρωϊκὸν τῆς ἐπαναστάσεως ἐνθουσιασμόν, ὅστις εἶχεν ἐμψύχωσιν αὐτὴν κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς, διεδέχθη ἀποθάρρυνσις τις, διότι ἀντὶ νὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν, μετὰ κόπου ἐνήμενον εἰς τινὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου, καὶ εἰς τὴν ὀνομαζομένην σήμερον δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Εἶχον ἐπαναστατῆς πολὺ προῶνως. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ἀναπόφευκτος μάλιστα ὅλων τῶν ἐπαναστάσεων, εἶχε συντελεσθῇ εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν δυστυχῶν τοῦ στρατοῦ· ὁ ἐπελθὼν λιμὸς ἐπεδείκνυε τὴν γενικὴν κακοδαιμονίαν. Ἐστεροῦντο χρημάτων, ἐνδυμάτων, ἄρτου· οἱ ἀρχηγεῖς τῆς Κυβερνήσεως δὲν εἶχον οὔτε ἐν τάλλῃ ὅπως πληρώσωσι τοὺς ταχυδρόμους των. Ἐν τούτοις αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις ἐπὶ μακρὸν συνεζήτουν ἐὰν θὰ ὠμίλουν περὶ τῶν δυστυχῶν τούτων εἰς τὰ συνέδρια, τινὲς δέ, μὴ νομίζουσαι, ὅτι ἄνθρωποι, θνήσκοντες δι' ὅλων τῶν μέσων τοῦ θανάτου χάριν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, ἔχουσι τοῦλάχιστον τὸ δικαίωμα τοῦ οἴκτου, τοὺς κατηγοροῦν ἐπὶ πειρατείᾳ καὶ ληστείᾳ.

Οἱ Ἕλληνες ἦσαν πειραταί! Τοῦτο εἶνε ἀληθές· τὰ ἀγγλικά καὶ τὰ αὐστριακὰ σκάφη δὲν ἐφαντάσθησαν τιμώτερον ἐμπόριον τῆς προμηθείας τοῖς Τούρκοις ὀπλων καὶ πολεμοφοδίων. Εὐρίσκοντο ἐν ἀδιεξόδῳ, παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης, καὶ ἔτοιμοι ὅπως καταθέσωσι τὰ ὅπλα οἱ Ὀθωμανοί; Πάραυτα εὐρωπαϊκὰ πλοῖα προέτρεχον, ἐπεδίβαζον ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων αὐτῶν τοὺς ἡττηθέντας ἵνα τοὺς ἀποβιβάσωσιν εἰς ἄλλην τινὰ ἀκτὴν πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐξολοθρευτικοῦ αὐτῶν ἔργου. Ὅτε αἱ αἰγυπτιακαὶ δυνάμεις συνηθροίσθησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἡτομασθήσαν νὰ ἀποβιβάσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐναυλώθησαν ἑκατὸν πεντήκοντα ἀγγλικά καὶ αὐστριακὰ σκάφη. Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἥδη ἀρκετοὺς ἐχθρούς· ἡ ἀπελπισία τοὺς ἐνέπνευσε τὸ περίφημον ἔγγραφον. Ὁ περ ἐκήρυττεν, ὅτι τὸ πλῆρωμα παντὸς πλοίου ὁ περ ἤθελε συλληφθῇ, φέρον στρατεύματα ἢ πολεμοφοδία, ἤθελε διέλθῃ ἐν στόματι μαχαίρας. Τὸ μέσον τοῦτο ἔσχε θαυμάσια ἀποτελέσματα· τὰ δύο τρίτα τῶν ναυλωθέντων πλοίων ἀπεσύρθησαν, καὶ ὁ Ἰμβραίμ, κρατηθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ ἐξ ἡμερῶν περισσώτερον ἢ ὅτι ὑπελόγιζε, πρέσχε καιρὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἡτομασθῶσι πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ.

Ἐλέγετο, ὅτι οἱ πλοίαρχοι ἐκλεπταν τὰ χρήματα τῆς Κυβερνήσεως, ἐζήτουν τὸν μισθὸν δικασίων ἀνδρῶν, καὶ τοὶ δὲν διετήρουν τὴν ὀφειλόμεν, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις ἡ Κυβέρνησις ἄρνηται νὰ παρέλθωσιν ἐξ, δέκα ἢ δώδεκα μῆνες, χωρὶς νὰ πληρῶνῃ τοὺς μισθοὺς τῶν πληρωμάτων, ὥρην οἱ πλοίαρχοι, ὅπως μὴ λιποτακτῇσωσιν οἱ ἄνδρες των, νὰ τοὺς πληρῶνωσιν ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ταμείου. Εἰς τοιοῦτους ἄνδρας, ὡς διίσχυρίζονται, δὲν ἤμαρξεν ἡ ἐλευθερία!

Τέλος ὅμως ἀπεφάσισαν νὰ φροντίσωσι καὶ περὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία, καὶ τοὶ ὑποβλεπόμενοι, εἶχον δώσῃ τὸ παράδειγμα. Ἡ Ρωσσία πρέτεινε τὴν δημιουργίαν τριῶν ὑποδαρμάτων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἵτινες ἀπετείναν τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Τὸ μέτρον τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην τῆς, ἤρκει ὅπως λήξωσιν εὐκόλως καὶ ὀριστικῶς αἱ συγκρούσεις· ἡ Εὐρώπῃ οὐδὲν ὅμως ἐκ τούτου ἤλατι· τὸ παράδειγμα τῆς Μολδοβλαχίας ἀπεδείκνυνεν, ὅτι ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἤξιζε νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν σοβαρῶς. Ἡ Ἀγγλία ἐξ ὑπακοῆς ἰδοκίμασε νὰ δεχθῇ τὴν προσφορὰν τῶν Ἑλλήνων, αἵτινες ἐζήτουν τὴν προστασίαν αὐτῆς καὶ τὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον τοῦ Saxe Cobourg ὡς κυβερνήτην, ἀλλ' ἡ παγκόσμιος ζηλοτυπία ἠναντιώθη. Τότε ἔλαβε χώραν ἡ σύγκλητος ἐπέμβασις τῶν τριῶν Δυνάμεων, ἔπειτα ὁ μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας πόλεμος, καθ' ὃν ὁ Σουλτᾶνος εἶδε τὴν νείαν αὐτοῦ στρα-

ἰτιάν ἐξολοθρευθεῖσαν, ἦν μετὰ τούτους κόπους εἶχε σχηματίσῃ καὶ ἦν ἐφαίνετο, ὅτι ἐφοβεῖτο ὁ τσάρος, τέλος δὲ ἡ καταστρεπτικὴ τοῦ Ναυαρίνου ναυμαχία, δι' ἧς τὰ πάντα ἔληξαν.

Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ἐν μίᾳ τῶν πρωτοκόλλων καὶ τῶν ἀδεξιότητων τῶν Δυνάμεων ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐξησθένουν. Ἡ στιγμὴ, καθ' ἣν ἐμελλον νὰ λάβωσι δραστηρίαν τινὰ ἀπόφασιν, καὶ τὴν ὁποίαν ἐφ' ὅσον ἠδύναντο ἀνέβαλλον, ἐπῆλθεν. Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις συνηθροίσθη ἐν Τροιζίνι καὶ ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ ἀρχὴ συγκετρωθῇ εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς ἀτόμου, ἀφοῦ οἱ διάφοροι τύποι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, οἵτινες μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχαν δοκιμασθῇ, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δώσωσιν εἰς τὰς ὑποθέσεις ἀρμόζουσας διεύθυνσιν. Ἀλλὰ τίς θὰ ἦτο ὁ εἰς καὶ μόνος ἀρχηγός; Οὐδεὶς ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως δημιουργηθέντων ἀρχηγῶν ἦτο τόσον ὑπέρτερος τῶν συναδελφῶν του, ὥστε πᾶσα ἀντιζήλιαν νὰ ἐκλείψῃ. Ὁ κόμης Ρώμας ἐκ Ζακύνθου, ἀξιοσύστατος ἕνεκα τῶν μεγάλων του ὑπηρεσιῶν, προὔταθῃ. Ἀλλ' οὗτος οὐδεμίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐπικοινωνίαν εἶχε, καὶ ἦτο ἀνάγκη πλείον ν' ἀποσπασθῇ ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς θαλαίης ἀπομονώσεώς της. Ὁ Καποδίστριας, πάντοτε ἐκθειζόμενος καὶ ἐξυψούμενος ὑπὸ τῶν πρακτόρων του, ἐθεωρήθη ὡς τὸ μόνον κατὰλληλον διὰ τὴν ἐκλογὴν ταύτην πρόσωπον. Ἐκαστος, ἀπεισιώπησε τὰς ἀντιπαθείας, ὥς πρὸς αὐτὸν ἔτρεφεν, ὁ πληρεξούσιος τοῦ στρατοῦ τὸν συνέστησεν εἰς τοὺς πανισχύρους ἐντολοδότας του, καὶ ὁ Καποδίστριας, ἐπιτυχῶν τοῦ ἐπὶ τόσα ἔτη ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, ἐξελέγη κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος.

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878

ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ

Όταν ὁ δόκιμος Γάλλος ἀνατολιστὴς Stanislas Guyard ἀνελάμβανεν ἐν ἔτει 1884 τὴν ἑδραν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῷ Collège de France, εἰς τὸ ἐνερκτῆριον μάθημά του (1) εἶπε καὶ τὰ ἐξῆς ἐν συνόψει εἰς τοὺς ἀκροατάς του: «Μέχρι τῆς σήμερον ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης οἱ ἀνατολισταὶ (orientalistes) ἔχουσι ἐργασθῇ μετὰ ζήλου καὶ κόπου πολλοῦ ἵνα μελετήσωσι καὶ διασφαρηνίσωσι πλεῖστα θέματα, ἀφορῶντα τὴν Ἀνατολὴν, καὶ ἔχουσι δημοσιεύσῃ καὶ σχολιάσῃ πλεῖστα συγγράμματα Ἀράβων συγγραφέων. Ἡ πολλὴ ἐργασία ἥδη συνετελέσθη καὶ μένουσι μὲν πολλὰ εἰσέτι νὰ ἐξερευνηθῶσι καὶ δημοσιευθῶσι, κυρίως δὲ ἀπομένει τὸ μέγα ἐπίσης καὶ ἐπίπονον ἔργον τῆς συστηματοποιήσεως τῶν μέχρι τοῦδε ἀποκτηθεισῶν γνώσεών μας περὶ Ἀνατολῆς.»

Ἡ ἀλήθεια εἶνε, ὅτι τὴν σήμερον ἔχουσι τῶσον πολὺ ἐργασθῇ οἱ ἀνατολισταὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ τοσαύτην πολυτιμον ἐργασίαν παρήγαγον, ὥστε ἡ ἄρδην ἀντίρρῃσαν τὰς πρότερον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ περὶ Ἀνατολῆς ἐπικρατούσας ἰδέας καὶ συστήματα ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει, εὐρύκνυτες τὸ πεδῖον τῆς μελέτης καὶ διανοίξαντες νέας ὁδοὺς, μετερρῦθμισαν καὶ συνεπλήρωσαν αὐτά. Ὁ μακαρίτης Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς F. Brunetiere, διακριθεὶς διὰ τὰς ἄγαν συντηρητικὰς ἰδέας του καὶ ἐμμένειν μετὰ τινος πείσματος εἰς αὐτάς, διαμαρτύρεται διὰ τὸ ἔδαφος, ὃ περ ὁσημέραι κατακτῶσιν ἐν Εὐρώπῃ αἱ ἀνατολικαὶ σπουδαὶ (Discours de combat. Denière série σελ. 188 καὶ ἐξῆς).

Μεθ' ὧρας ὅμως τὰς τοιαύτας ἀσκόπους καὶ ματαιὰς διαμαρτυρήσεις τοῦ μακαρίτου Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ κατὰ τῆς σημερινῆς ἐν Εὐρώπῃ πνευματικῆς κυριαρχίας τῶν ἀνατολιστῶν, (la domination intellectuelle des orientastes), νομίζομεν, ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι ἀνατολισταὶ εἰς πολλὰ ζητήματα, ἠνδιαφέροντα τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴν, ἔχουσι παραγωγήν τοσαύτην ἐπιστημονικὴν πολυτιμον ἐργασίαν, ὥστε καὶ προκειμένου περὶ τῶν προνομίων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐν Ἀνατολῇ, νὰ φρονῶμεν, ὅτι, ἐὰν δὲν ἠθέλωμεν νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν τοιαύτην καὶ τοσαύτην ἐργασίαν, θὰ ἦτο, κατὰ τὴν ταπεινὴν μας γνώ-

1 Stan. Guyard. La civilisation musulmane, Leçon d'ouverture, faite au Collège de France Paris 1884.

μην, ὡς νὰ ἀνεγείρωμεν «νεφελοκοκκυγίαν» καὶ νὰ γράψωμεν περὶ προνομίων τῆς Ἐκκλησίας μας ἐν Τουρκίᾳ, βασιζόμενοι εἰς ἐπιχειρήματα καθαρῶς δικανικά, οὐχὶ δὲ καὶ ἱστορικά καὶ νομικά καὶ ἐπιστημονικά, ὥσπν νὰ ἐπρόκειτο νὰ ἐρμηνεύσωμεν σκοτεινὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἢ καὶ σαφὲς ἄρθρον εὐρωπαϊκῆς τιнос πολιτικῆς δικονομίας, ὅπερ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων ὑποθετικοῦ πελάτου μας.

Ἀλλὰ πραγματευόμενοι περὶ προνομίων τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μας οὔτε νεφελοκοκκυγίαν ἐκείνην ποτε νὰ ἀνεγείρωμεν, ὥστε νὰ ἔχωμεν κατόπιν τὴν ἀνάγκην πολεμάρχων Δὸν Κιχώτων νὰ τὰς ὑπερασπίζωνται, οὔτε τὰ προνόμια ἡθελήσαμεν νὰ διαπραγματευθῶμεν μὲ πνεῦμα καθαρῶς δικανικόν, προτιθέμενοι πρὸ παντὸς νὰ στηριχθῶμεν ἐπὶ ἀσφαλῶν δεδομένων, θεωρηθέντων ὡς τοιούτων καὶ παρὰ τῶν διασημωτέρων Εὐρωπαίων ἀνατολιστῶν καὶ ἄτινα συνεβιάζοντο καὶ πρὸς τὰ πορίσματα τῶν ἰδιατέρων πολυχρονίων σπουδῶν καὶ μελετῶν μας περὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν θεμάτων, ἀφωρόντων τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολήν. Πρὸ παντὸς λοιπὸν ἐπιδιώξαμεν καὶ ἐπιδιώκομεν τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν τοῦ θεματός μας, νομίζομεν, διότι θὰν πρόκηται νὰ διαπραγματευθῇ τις τοιοῦτου εἶδους θέμα, ὁρεῖται πρὸ παντὸς νὰ εἶνε ἐγκαρτῆς αὐτοῦ τε καὶ τῆς γραφίδος του, ὅπότεν μάλιστα τὰ θέματα ταῦτα ἀποτελῶσι τὸ μεταίχμιον δύο ἀντιθέτων καὶ πολεμίων θρησκειῶν.

Ὁ Ἀγγλὸς ἀνατολιστὴς Bosworth Smith ἐγνωμάτευσεν, ὅτι, ἐὰν οἱ Μουσουλμᾶνοι ἔχωσι πλεῖστα νὰ μάθωσι παρὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ νὰ μένωσι πάντοτε Μουσουλμᾶνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔχουσι πολλὰ νὰ μάθωσι παρὰ τῶν Μουσουλμάνων, χωρὶς νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ νὰ γείνωσι καλλίτεροι Χριστιανοί. Ὅσον ὑπερβολικὴ καὶ ἂν φαίνεται τοῖς πολλοῖς ἡ τοιαύτη γνώμη τοῦ Ἀγγλοῦ ἀνατολιστοῦ, φρονούμεν, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅτι δύναται τις νὰ ἀνήκῃ εἰς μίαν θρησκείαν καὶ νὰ εἶνε Χριστιανός, ἀλλ' ὀφείλει νὰ εἰσθῇται καὶ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις παντὸς ἐτέρου, μὴ ἀνήκοντος εἰς τὴν ἰδικὴν του θρησκείαν, θεωροῦντος τὴν ἰδικὴν του ὡς ἀνωτέραν πάσης ἐτέρας. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἡ τοιαύτη ἰδιαίτερα προσοχὴ, καθόσον τὰ προνόμια τῆς Ἐκκλησίας μας ἐν Ἀνατολῇ ἀποτελοῦσιν ἀκριβῶς τὸ σημεῖον, καθ' ὃ συναντῶνται αἱ δύο θρησκείαι, τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἀποτελοῦσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον concordat, καθ' ὃ δύναται εἰρηνικῶς ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ χώρᾳ νὰ συμβιώσωσιν αἱ δύο θρησκείαι.

I

Διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν δεόντως τὸ ἔργον τοῦ Πορθητοῦ Σουλτάν Μεχμέτ Β', τοῦ δώσαντος τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως βεράτιον εἰς τὸν πατριάρχην Γεννάδιον, νομίζομεν, ὅτι πρὸ παντὸς ὀφείλομεν νὰ ἀνατρεξομεν εἰς τὰ προηγούμενα καὶ νὰ σκεφθῶμεν οὕτως: Ἡ Κωνσταντινούπολις ἡλώθη ἐν ἔτει 1453 ἢ δὲ ἰδρυσίς τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους ἀνάγεται τοῦλάχιστον εἰς ἓνα καὶ ἡμισὺν περίπου αἰῶνα πρότερον. Ἀπὸ τοῦ 1326 εἶχε καταληφθῇ καὶ καταστῇ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους ἡ Προῦσσα, τέως πρωτεύουσα τῆς Βιθυνίας, ἐντὸς δὲ βραχυτάτου χρόνου κατελήφθη ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ ἑλληνικὴ Ἀσία, καὶ μετ' ὀλίγων, μεταβι-
 βασθέντος τοῦ κέντρου τῆς δυνάμεως τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώ-
 πην, καθυπετάχθησαν πάντες οἱ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ πρὸς ἀλλήλους περὶ πολιτικῆς ἐπικρατήσεως ἐρχόντες λαοί. Ὅταν ὁ Σουλτάν Μεχμέτ Β', ὁ πορθητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἤρχισε νὰ βασιλεύῃ (1452), τὸ Κράτος του, μὲ πρω-
 τεύουσαν τὴν Ἀδριανούπολιν, περιελάμβανεν ἤδη ὅλας σχεδὸν τὰς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ ἐπαρχίας τοῦ βυζαντινοῦ Κράτους, ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις ἀπέμεινε με-
 ταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καὶ ἐν τῇ μέσῳ τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας ὡς φρου-
 ριον ἀπομεινωμένον καὶ οὐχὶ πλέον πρωτεύουσα πραγματικῇ βυζαντινοῦ Κράτους. Ὅλοι σχεδὸν αἱ ἔδραι τῶν μητροπόλεων τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περιελαμ-
 βάοντο ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἐξ ὧ δὲ ταύτης ἀπέμειναν εἰσέτι ὁ ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκεκλεισμένος πατριάρχης, τοῦ ὁποῦο ἡ
 πραγματικὴ μὲν δικαιοδοσία ἐφάνετο περιορισμένη ἔσω τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταν-
 τинуπόλεως ἢ τὸ πολὺ καὶ εἰς τὰ ἐγγύτατα περὶχωρὰ τῆς, ἐνῷ ὅλοι σχεδὸν οἱ εἰς
 τὸ κλίμα τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπαγόμενοι μητροπολῖται ἦσαν πράγματι
 μητροπολῖται χωρὼν διατελουσῶν ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν τοῦ
 Σουλτάνου.

Ἄς σταματήσωμεν τώρα εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τίθεται
 εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ ἐξῆς ἐρώτημα: Ποία ἦτο ἡ νομικὴ καὶ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ καὶ
 ὁρμηκευτικὴ κατάστασις τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας
 βιούντων Χριστιανῶν πρὸ τῆς ἄλωσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πρὶν ἢ δοθῇ
 τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἄλωσιν βεράτιον εἰς τὸν πατριάρχην Γεννάδιον τὸν Σχολάριον;
 Ποία ἦτο ἡ δικαιοδοσία τῶν μητροπόλεων; Ὑποθέσωμεν εἰδικώτερον, ὅτι ὁ Χρι-
 στιανὸς Α., διαμένων ἐν Ἀδριανουπόλει, πρωτεύουσῃ τότε τῆς ὀθωμανικῆς αὐτο-
 κρατορίας, ἤθελε νὰ διαζευχθῇ τὴν σύζυγόν του, ἢ ἡ σύζυγος τοῦ Α. εἶχεν ἀπαι-
 τήσεις διατροφῆς ἐναντίον του, ἢ ὁ Β. εἶχεν ἀπαιτήσεις προικὸς ἐναντίον τοῦ πεν-
 θεροῦ του. Ἀρὰ γε, καθ' ὅλας τὰς τοιαύτας περιπτώσεις καὶ πλείους ἐτίρας, ὁ
 ἐνάγων Χριστιανὸς ἔκων ἄκων ὑπεχρεωτο, μὴ ὑπάρχοντος ἐτέρου χριστιανικοῦ δι-
 καστηρίου, νὰ εἰσαγάγῃ, τὴν ἀγωγὴν του ἐνώπιον τοῦ μουσουλμανικοῦ δικαστη-

ρίου (Ἱεροδωκεῖον, Μεγμεμέϊ σιερηνί) καὶ νὰ δικασθῇ κατὰ τὸν μουσουλμανικὸν νόμον;

Ὅταν λέγη τις, ὅτι ὁ Πορθητὴς Σουλτὰν Μεγμέτ Β', ὁρμώμενος ἀπὸ πολιτικούς λόγους καὶ θέλων νὰ φανῇ ἀρεστὸς εἰς τὸ ὑποταχθῆν ἔθνος τῶν Ῥωμαίων, ἰδὼκε προνόμια εἰς τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, βεβαίως ἀφίνει νὰ ὑπονοῇται, ὅτι ὁ Πορθητὴς ἐκαινοτόμησεν, ὅτι ἀγόμενος ἀπὸ πολιτικούς λόγους, σκοποῦντας αὐτὴν τὴν ἐδραίωσιν τοῦ Κράτους του, εἰσέγαγε κατὰ πρῶτην φορὰν εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Κράτους του ἰδιαίτερας διατάξεις, ἀναγνωρίζουσας προνόμια ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων του, ἐνῶ προηγουμένως τοιαῦτα προνόμια δὲν ὑπῆρχον. Ποιοὶ δὲ ἦσαν οἱ σπουδαῖοι πολιτικοὶ λόγοι οὗτοι, οἱ ἀποβλέποντες τὴν ὑπαρξίν αὐτὴν τοῦ Κράτους καὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη νὰ ἀπονεύμῃ τὰ προνόμια; Ὁ φόβος, μήπως τυχὸν δυσχερεστούμενοι οἱ Ἕλληνες στρέψωσι τὰ βλέμματα πρὸς τὸν πάπαν, ἐπιτύχωσι τὴν ἐνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διὰ τῆς ἐνώσεως σταυροφορίαν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐναντίον τοῦ Σουλτὰν Μεγμέτ Β.

Ἡμεῖς ἐχαρακτηρίσαμεν αὐτὰ ὡς παραμύθια τῆς Χαλιμάς, ἀλλ' ἰδοὺ ἐρχεται ὁ κ. Πολέμαχος (1) νὰ μᾶς ἐπαναλάβῃ τὰ ἴδια, ὅσα πλείστοι προηγουμένως εἶπον καὶ μᾶς ἐξελέγξῃ καὶ μᾶς ἀποδείξῃ τὰ ἐναντία τῶν ὅσων ἡμεῖς ἰσχυρίζομεθα. «Ὁ Πορθητὴς ἦτο, λέγει, φρόνιμος καὶ ἐξυπνος ἄνθρωπος καὶ ὡς τοιοῦτος ἐροεῖτο τὴν σύσσωμον ἐξέγερσιν τῆς Εὐρώπης. Θέλων δὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς κατακτηθείσας χώρας καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς κατακτητὰς Χριστιανούς πάσης πρὸς τὴν Δύσιν προσεγγίσεως καὶ συνεννόησεως, ἐσκέφθη νὰ ἀπονεύμῃ αὐτοῖς, μὴ ἀπαγορευούσης τῆς θρησκείας αὐτοῦ, τὰ προνόμια, ἅτινα καὶ προηγουμένως (δηλαδὴ ἐπὶ Βυζαντινῶν) εἶχεν ἡ Ἐκκλησία αὐτῶν».

Ἐξετάσωμεν τώρα παροδικῶς καὶ τὸ ζήτημα, ἂν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐξέγερσις τῆς Εὐρώπης ἐναντίον τοῦ Πορθητοῦ διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οὗτος δὲν εἶδεν προνόμια εἰς τοὺς Χριστιανούς. Ὁ ἐξοχος Ἀγγλος ἱστορικὸς Ed. Gibbon εἰς τὸ κλασικὸν σύγγραμμά του «Ἱστορία τῆς παρακμῆς καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους (The history of the fall and decline of the Roman Empire Chapt LXVIII), κρίνων καὶ σταθμίζων τὴν τότε πολιτικὴν, στρατιωτικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης, θεωρεῖ τὴν τοιαύτην σύσσωμον κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἐξέγερσιν τὴν Εὐρώπης ὡς ὅλος διόλου ἀδύνατον, ἀναφέρει δὲ εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του ταύτης καὶ τὴν ἔκθεσιν, ἣν εἶχεν ὑποβάλλῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὁ ἰδιαίτερος σύμβουλος καὶ γραμματεὺς τοῦ Aeneas Sylvius (ὁ μετέπειτα πάπας),

(1) Πολέμαρχου Πατρικίου. Παρατηρήσεις περὶ τῶν προνομίων τοῦ οἰκουμένου Πάτριάρχου. Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς ἐφημερίδος «Κράτος». Ἐν Ἀθήναις 1907. Φυλλάδιον εἰς μικρὸν σχῆμα ἐκ σελίδων 61).

ὅστις ἦτο τότε διάσχυος ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὴν πολιτικὴν ἱμπερίαν καὶ οὐδὲν ἑκείαν τοῦ καὶ τὴν εὐρεῖαν μάθησίν του καὶ ἐγνώριζε καλλίτερον παντός ἄλλου τὴν τότε κατὰστασιν τῆς Εὐρώπης.

«Ἡ Χριστιανώσθη», ἐκθέτει Aeneas Sylvius πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, αἰμολογεῖ μὲ σῶμα ἀκέφαλον, μὲ δημοκρατίαν μὴ ἔχουσαν οὔτε νόμους, οὔτε ἄρχοντας. Ὁ πάππας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἔχουσι μόνον τὴν ἐξωτερικὴν δόξαν, τὴν ἀπονεμομένην εἰς τοὺς τίτλους των, ἐνθ' πραγματικῶς εἶνε φαντάσματα μόνον λαμπρά καὶ τοὺς διαφεύγει ἡ ἐξουσία νὰ ἄρχωσι πράγματι ἐπὶ τῶν λαῶν, καὶ κανεὶς δὲν ἔννοεῖ νὰ τοὺς ὑπκούσῃ. Ἐκαστος τόπος ἔχει τὸν ἰδικόν του ἡγεμόνα, ἕκαστος δὲ ἡγεμόν ἔχει ἰδιαίτερα συμφέροντα. Ποία ποτὲ εὐγλωττία θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ συνενώσῃ ὑπὸ μίαν σημαίαν τόσον μέγαν ἀριθμὸν εὐρωπαϊκῶν πολιτειῶν, ὧν ἑκάστη ἐπιδιώκει ἰδία συμφέροντα καὶ διατελεῖ πολέμια ἢ μίαν πρὸς τὴν ἄλλην; Καὶ ἐὰν ἀκόμη ὑπῆρχεν ἐλπίς τις νὰ συνενώσῃ τις ὅλας τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῶν πολεμίων ἀλλήλαις εὐρωπαϊκῶν πολιτειῶν, Ποίος θὰ ἐτόλμα νὰ χρησιμεύσῃ ὡς γενικὸς ἀρχηγός; Ποία τάξις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῷ αὐτῷ στρατιᾷ; Ποίος θὰ ἀνελάμβανε νὰ τροφοδοτήσῃ αὐτήν; Ποίος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὰς διαφόρους γλώσσας των ἢ νὰ διευθύνῃ αὐτοὺς, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει καὶ τὰς ἰδιαίτερας συνηθείας του; Ποίος ἄνθρωπος θὰ ἦτο ἱκανός νὰ συμβιβάσῃ τοὺς Ἀγγλοὺς μὲ τοὺς Γάλλους, τὴν Γένουαν μὲ τὴν Ἀρχῶνα, τοὺς Γερμανοὺς μὲ τοὺς Οὐγγάρους καὶ τοὺς Βασιμούς; Ἄν ἐπεχειροῦμεν πόλεμον μὲ ἀσθενεῖς δυνάμεις, θὰ καταβαλλόμεθα ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἀπίστων, ἐὰν δὲ μετὰ μεγάλων δυνάμεων, αὐταὶ θὰ κατασυνετρίβοντο ὑπὸ τοῦ ἰδίου βάρους των καὶ τῆς ἀταξίας.»

Ταῦτα ἔγραψεν ἐν ἐκθέσει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὁ γραμματεὺς καὶ σύμβουλος τοῦ Aeneas Sylvius, ὅστις ἐγνώριζε τὴν τότε κατὰστασιν τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καὶ οἱ σύγχρονοι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἁπλῶς μεταγενέστεροι Εὐρωπαῖοι ἱστορικοὶ καὶ χρονολόγοι, ὡς οἱ Spondanus, Murateri καὶ λοιποὶ, τὰ αὐτὰ ἀπαρалаκτικῶς ἐφρόνουν. Καὶ τὴν σήμερον ὅλοι οἱ σοβαροὶ ἐπωσθήποτε Εὐρωπαῖοι ἱστορικοὶ τὰ αὐτὰ φρονεοῦσι (1). Τὰ αὐτὰ φρονεῖ καὶ ὁ ἡμέτερος ἱστορικός Κ. Παπαρηγόπουλος.

1) Ὡς ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Γάλλος ἱστορικός V Dury, ἡ Εὐρώπη πραγματικῶς δὲν ἦτο τότε πλέον ἱκανὴ νὰ συνενωθῇ μὲ μίαν μεγάλην θρησκευτικὴν ἰδέαν ὡς κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα, ἀλλ' οὔτε ἦτο ἀκόμη εἰς θέσιν νὰ ἐκνοήσῃ ἐξ αἰτίας μιᾶς μεγάλης ἰδέας πολιτικῆς. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἕκαστος ἔζη χωριστὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐν τῇ μοναξίᾳ, ὅπως συνέβαινε καὶ ἐν πληρεῖ μεσαιῶνι. Δὲν ὑπῆρχε κανὲν γενικὸν ζήτημα, ὃ περ νὰ συνενώσῃ τὰς διαφόρους Κυβερνήσεις. Δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη οὔτε μεγάλη τις ἰσχὺς καὶ δύναμις, ἥτις νὰ δύναται νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἐνωτικὴν χάριν γενικοῦ τινος συμφέροντος. Ὑπῆρχε τότε χάος,

Μετά τὰς τοιαύτας λοιπόν αὐθεντικὰς καὶ μεγάλου κύρους μαρτυρίας καὶ ὁμοφώνους κρίσεις τῶν δοκιμωτέρων τοῦ κόσμου ἱστορικῶν, νομίζομεν, ὅτι μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς παραμύθη τῆς Χαλιμάς τὴν ἐκφερομένην παρ' ἐνίων ἐξ ἡμῶν ἰδέαν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως συστάσεως τοῦ Εὐρώπης καὶ τῆς ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀπονομῆς τῶν προνομίων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας. Ἡ Εὐρώπη δὲ δὲν ἐνωιάζετο καὶ πολὺ περὶ τοῦ τὸ πῶς ἐφέρετο ἢ πῶς θὰ ἐφέρετο ὁ Σουλτάν Μεχμέτ Β' πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ὑπηκόους του καὶ ἂν θὰ τοῖς ἐδίδο προνόμια ἢ ὄχι ! Συνάμα ὅλοι γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον, ὃν ἐνέπνεε τὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ Β' εἰς ὅλην τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, φόβος δὲ καὶ τρόμος κατελάμβανε καὶ τὸν πάπαν καὶ τοὺς Ἰταλοὺς, διότι ἐφοβοῦντο ἐπικειμένην στρατείαν τῶν Τούρκων καὶ ἐναντίον αὐτῆς τῆς Ρώμης. Πόσον δὲ ὁ φόβος ἦτο μέγας, ἀποδεικνύει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ γεγονός, ὅτι εὐθὺς ὡς διεδόθη ἐν εἴτει 1481 ἡ εἰδήσις τοῦ θανάτου τοῦ Σουλτάνου ἐν Εὐρώπῃ, ὁ πάπας, ἐξαλλός ἀπὸ τὴν χαρὰν του, διέταξε φωταφίαις καὶ κωδονοκρουσίαις ! Ὅταν ὁ Πορθητὴς ἤκουσε τὰ τῆς τελετῆς, καθ' ἣν ὁ δόγης τῆς Βενετίας ἐνυμφεῖτο τὴν Ἀδριατικὴν, ἐμήνυσεν εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ ἐπὶ γαίνεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Βενετίαν καὶ θὰ ἐβύθιζε τὸν δόγην εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης διὰ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτόθι τὰ συγγενικά του καθήκοντα μετὰ τῆς συμβουλίας τοῦ θαλάσσης, συνάμα δὲ διειμήνυσεν καὶ εἰς τὸν πάπαν, ὅτι θὰ ἤρχετο προσεχῶς εἰς Ρώμην διὰ νὰ τὸν βάλῃ εἰς τὴν θέσιν του. Πού εὐρίσκεται λοιπὸν αὐτὸς ὁ φόβος τῶν Τούρκων, ὅστις ἔκαμε τὸν Σουλτάν Μεχμέτ Β' νὰ δώσῃ τὰ προνόμια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ; Ἀλλὰ καὶ αἱ μάχαι τοῦ Κοσσυφοπεδίου (1386), ἃς οἱ Τούρκοι ἐκέρδησαν ἐναντίον τῶν ἡνωμένων δυνάμεων τῶν Σέρβων, Κροατῶν, Βοσνίων, Βλάχων, Πολωνῶν, Οὐγγρων καὶ Ἀλβανῶν, καὶ τῆς Βάρνης (1444), καθ' ἣν ἐπεσιν ἡρωϊκῶς καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Οὐγγρων Λαδίσλαος, εἶχον πλέον διδάξῃ ἀπὸ πρὶν τὴν Εὐρώπην, ὅτι καὶ πολλὰ

καὶ ἐκ τοῦ φεουδαλικοῦ τούτου χάους ἐξῆλθε μετέπειτα ἡ ἰσχύς τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος, ἥτις μόνη κατόπιν ἡδυνήθη νὰ ἐπιδάλῃ τὴν τάξιν καὶ προστατεύσῃ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. (*Histoire des temps modernes*, σελ. 8). Καὶ ὁ ἡμέτερος Παπρηγόπουλος, τὸν ὁποῖον διακρίνει πάντοτε ἡ διαύγεια πνεύματος μεγάλου ἱστορικοῦ, γράφει οὕτω (τόμ. Ε' σελ. 141). « Ἦτο ἄρα γε ἡ Εὐρώπη τότε εἰς κατάστασιν νὰ ματαιώσῃ τὸ ἔργον τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας ; Ἐὰν σήμερον ἡ Δύσις μετὰ κόπου εἴμπορει νὰ ἐμφωνήσῃ ὡς πρὸς τὰ ἀκατολικά πράγματα, δυσκόλως δυνάμεθα νὰ παραδειχθῶμεν ὅτι ἡδύνατο νὰ πολυτελῇ ἄλλως παρ' ὅτι ἐπολιτεύθη πρὸ 400 ἐταυτῶν, ὅτε ἡ μὲν πολιτικὴ περίοικα ἦτο ταπεινότερα, τὰ δὲ εὐτελεῖς τοπικὰ συμφέροντα ἦσαν περιπλοκώτερα καὶ ἰσχυρότερα ἢ σήμερον ».

συνησπισμένοι εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις δὲν ἦσαν τότε ἱκαναὶ νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Εὐρώπης.

Βεβαίως οἱ Βυζαντινοί, βλέποντες ἑαυτοὺς ἐγκαταλιμπανομένους εἰς τὰς ἰδίαις δυνάμεις, συναισθανόμενοι τὸ ἀνθρωπίνως ἀδύνατον τῆς ἐκ μέρους των ἀντιστάσεως ἐναντίον τῆς τοσούτου φοβερᾶς δυνάμεως τῶν Τούρκων, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐλπίζωσιν εἰμὴ εἰς τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν καὶ τὴν ἐπικουρίαν τῶν Εὐρωπαίων. "Οτι τοιαῦται ἰδέαι ὑπῆρχον τότε ἐν Βυζαντίῳ οὐδεὶς ὁ ἀρνούμενος, φυσικῶς δὲ τῷ λόγῳ καὶ οἱ σύγχρονοι τῇ ἀλώσει ἱστορικοὶ γίνονται ἰσχυρῶς τῶν τοιοῦτων ἰδεῶν καὶ ἀντιλήψεων, ἐπικρατουσῶν μεταξὺ τῶν συγχρόνων των. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των ἐνόμιζον, ὅτι ἤρκει νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἑνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἵνα ἡ δυτικὴ Εὐρώπη ἐκστρατεύσῃ σύσσωμος καὶ ἐκδιώξῃ τοὺς Ὀσμανλῆδες Τούρκους, ὅπως ἄλλοτε, πρὸ διακοσίων πεντήκοντα περίπου ἐτῶν, εἶχεν ἐκδιώξῃ τοὺς Σελτζούκους Τούρκους ἐκ τῆς Νικομηδείας καὶ τῶν πλησιεστέρων τῇ Κωνσταντινουπόλει χωρῶν τῆς Ἀσίας, καὶ ἀποτρίψῃ ἢ μᾶλλον ἀναβάλῃ τὸν ἄμεσον κίνδυνόν, τὸν ἐπαπειλούντα ἑκτοτε τὸ Βυζάντιον. Κατὰ πόσον ὅμως αἱ τοιαῦται ἰδέαι καὶ ἀντιλήψεις τῶν ἡμετέρων τότε ἦσαν καὶ πραγματικαὶ καὶ ἀντικειμενικαὶ, τὴν σήμερον, μετὰ πάροδον τοσούτου χρόνου, ἑκαστὸς ἐξ ἡμῶν, μελετῶν τὴν τότε γενικὴν κατὰστασιν τῆς Εὐρώπης καὶ σκεπτόμενος λογικῶς, δύναται νὰ κρίνῃ ἐκ τοῦ ἀσφαλούς. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς δεξιώσεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου ἐν Εὐρώπῃ καὶ αὐτὴ ἡ προσωποκράτησις του παρὰ τοκογλύφων ἐν Βενετίᾳ δὲν ἀπεδείκνυν ἑκτοτε ἀκόμῃ ἀρκετὰ φανερὰ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, ὅτι ἡ Εὐρώπη οὐτε τὴν θέλησιν εἶχε, οὐτε τὴν δύναμιν νὰ τρέξῃ εἰς βοήθειαν αὐτῶν ; Μεθ' ὅλας λοιπὸν τὰς ὑποσχίσεις¹⁾, ὡς γίνεται πάντοτε καὶ σήμερον, (διότι ἔργον τῆς διπλωματίας εἶνε τὸ ὑπισχνεῖσθαι πάντοτε), ὡς θὰ εἶδον ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ τότε πρόσθεν τῆς Βενετίας καὶ τῆς Γενούης, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἔχουσιν ἴδια συμμέροντα νὰ παρκατείνωσι τὴν πολιτορικὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπασχολῶσι τοὺς Τούρ-

1) Ὁρῶμεν, λέγει ὁ Gibbon. (κερ. LXVI) οἱ Βυζαντινοὶ νὰ ἐγνώριζον πρὸ παντός, καὶ ὁ κοινὸς νοὸς τοῖς ἐπιδόλλε νὰ γνωρίζωσιν, ὅτι οἱ Λατίνοι, διηρημένοι μεταξὺ των, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὁμονήσωσι καὶ ἀναλάβωσι τὴν προστασίαν τοῦ Βυζαντίου καὶ ὅτι συνάμα καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ πάπα εἶχε χάσῃ πλέον ἐν Εὐρώπῃ τὴν προτέραν αἰγλήν καὶ σημασίαν καὶ βαρύτητα. Ὁ πάπας, βλέπων ὀσμύρειν τὴν σημασίαν του ἐκπίπτουσαν, ἤθελε τὴν ἑνωσιν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐνώσεως, ἐνοουμένης ὡς ἀπλῆς ὑποταγῆς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν Αυτοκράτην, δὲν ἐπέκπετο τὸ πῶς νὰ βοηθήσῃ τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀλλὰ πῶς νὰ προσκτήσῃται τὸ Βατικανὸν νέαν ἡθικὴν αἰγλήν ἀπέναντι τῶν λαῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης, οἵτινες ἤρχισαν πλέον νὰ ἐξυπνώσιν καὶ νὰ θέλωσι νὰ περιορίσωσι τὸν πάπαν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς φυσικῆς δικαιοδοσίας του.

— 11 —

κους, πραγματικὴ σταυροφορία τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης δὲν ἠδύνατο νὰ γείνη, ὡς καὶ δὲν ἔγινε πράγματι.

Ἄλλ' ὁ κ. Πολέμαχος, νομίζων, ὅτι ἀντικρούει ἡμᾶς, ἐπεχείρησε τὸ εὐκολον ἔργον νὰ ἀντιπαράθῃ χωρὶς τινὰ συγχρόνων τῇ ἀλώσει ἢ κἄπως μεταγενεστέρων ἱστορικῶν Βυζαντινῶν πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ὁ Πορθητὴς ἐφροδεῖτο πράγματι τὴν ἑνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἐκ ταύτης σύσσωμον ἐξέγερσιν τῆς Εὐρώπης. Μᾶς φαίνεται ὅμως διόλου περιττὸν νὰ μᾶς παραθέσῃ τὰ κείμενα, ἀφοῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐθέσαμεν ὡς δεδομένον, ὅτι κοινῶς παρ' ἡμῶν τὰ προνόμια τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίδονται εἰς τοιοῦτους λόγους καὶ πολιτικούς σκοπούς, ἐπιληψήσαμεν δὲ ἀκριβῶς τὴν τοιαύτην περὶ προνομίων ἀντίληψιν. Δὲν ἐθέσαμεν ἐν ἀκριβολίᾳ τὴν ὑπαρξιν αὐτῇν τοιούτων πηγῶν, ἀλλ' ἐξηγήσαμεν γενικῶς αὐτάς, χωρὶς νὰ νομίσωμεν, ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἀνάγκη τις μίαν πρὸς μίαν νὰ τὰς μνημονεύσωμεν. Ὡς ἐξετάσωμεν τώρα καὶ ἀναλύσωμεν τὰς δύο κυριωτέρας μαρτυρίας, τὰς φερόμενας εἰς ἀντίκρουσιν τῆς ἡμετέρας γνώμης. Τὸ πραγματικὸν γεγονός, ὅτι ὁ Πορθητὴς ἀνεγνώρισε προνόμια εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ὅτι περιεποιήθη τὸν ἡμέτερον κλῆρον, εἶνε πανθομολογούμενον καὶ ἀναντίρρητον, ἀλλ' ὁ μὲν Φραντζῆς τὰς πρὸς τὸν κλῆρον εὐγενεῖς ἐπαγγελίας καὶ περιποιήσεις ἀποδίδει οὐχὶ εἰς εὐλόβαιον ἢ καλοκάγαθον τοῦ Σουλτάνου, ἀλλ' εἶνα οἱ Χριστιανοὶ ἀκούσασαι τὰς ἐπαγγελίας, συναχθῶσιν ἐν τῇ Πόλει καὶ κατοικήσωσιν αὐτὴν (Βιβλ. Γ), ἐν δὲ τῷ Χρονικῷ Ἱεράκος (Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη Σάββα τόμ. 1 σελ. 267) ἀναφέρεται, ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σκοπτομένου τοῦ Πορθητοῦ τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξουσίασῃ ὅλον τὸ γένος τῶν Ρωμαίων, εἰς ἐκ τῶν ἰδικῶν του τῷ εἶπεν αἰ βούλει, ἐνδοξότατε ἅπαν Ρωμαίων γένος ἐν τῇ πατρίδι τῇ αὐτοῦ μένειν καὶ σοὶ τετάχθαι, ἄνδρα τινὰ πρωτεύοντα τῆς τούτων Ἐκκλησίας, ὃν πατριάρχην λέγουσι, δὸς τούτοις εἰς προστατήν, ἄρχειν τε τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἱερουτῶν, πᾶσι δὲ ἔσται ἀρεστὸν τοῖς ὑπὸ σὲ Ρωμαίοις καὶ πάντες ὑπακούουσιν ἐν οἷς ποθεῖς.

Ἐκ τῶν χωρίων τούτων δύο τινὰ προκύπτουσιν. Ὁ μὲν Φραντζῆς θεωρεῖ τὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Πορθητοῦ ὡς γενομένας εἰς τοὺς Χριστιανούς μόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ νὰ ἀναλάβῃσι θάρρος οἱ Κωνσταντινουπολῖται καὶ μείνωσι καὶ κατοικήσωσιν ἐν τῇ πόλει, ἐνῷ τὸ Χρονικὸν Ἱεράκος παριστᾷ τὸν Πορθητὴν οὐχὶ ὡς δρῶντα ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἀλλὰ κατὰ συμβουλήν ἄλλου, ἐξηγήσαντος εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον, καθ' ὃν θὰ ἠδύνατο νὰ σαγηνευθῇ ὅλον τὸ γένος τῶν Ρωμαίων καὶ νὰ ἐμπέσῃ ὡς εἰς παγίδα ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Πορθητοῦ, (!) Ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Gibbon (The history of the fall and decline of the Roman Empire κεφ. L. LI.), ἐνῷ λίαν ὀρθῶς τὰ προνόμια τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου θεωρεῖ ὡς συνέχισαν τῶν προνομίων, ἅτινα ἔχει γενικῶς παραχωρήσῃ αὐτὸς ὁ προφήτης Μωάμεθ καὶ οἱ πρῶτοι χαλίφαι εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Χριστιανούς, ὅσον ἀφορᾷ τὰς πανηγυρικὰς καὶ πανθήμεους ἐπαγγελίας καὶ περιποιήσεις τοῦ Πορθη-

τοῦ πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τοὺς εὐγενεῖς τοῦ Βυζαντίου, σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην τοῦ Φραντζῆ, θεωρεῖ ὡς γενομένης πρὸς τὸν ἰδιαίτερον σκοπὸν ἵνα ἀναλάβῃσι θάρρος οἱ Κωνσταντινουπολῖται καὶ παραινθῶσι νὰ μένωσιν ἐν τῇ πόλει, διότι, ἐὰν ἀθρόοι ἐρευνῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, θὰ ἠρῶντο ἡ πόλις καὶ θὰ συναίχθετο μόνον ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ Πορθητοῦ, θὰ ἀπέλειπε δὲ οὕτω ὁ ἐργατικός καὶ ἐπίλοιπος πληθυσμός, ὁ τοσούτον χρήσιμος διὰ τὴν συντήρησιν αὐτὴν τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πόλεως· (αὐτοῦ κεφαλ. LXVIII).

Νομίζομεν, ὅτι καθῆκον παντὸς ἀμερολήπτου ἱστορικοῦ καὶ κριτικοῦ δὲν εἶναι μόνον νὰ ἀνακρίνηται εἰς πηγὰς, ἀλλὰ νὰ σταθμίζῃ καὶ ἐξελέγχῃ αὐτάς, καὶ συνάμα νὰ δικαστέλλῃ καὶ τὰ δύο γεγονότα, δηλαδή τὴν ἀναγνώρισιν τῶν προνομίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς πανηγυρικὰς καὶ πανδήμους περιποιήσεις πρὸς τὸν κλῆρον. Ἡδύναντο νὰ ἀναγνωρισθῶσι προνόμια, χωρὶς νὰ γίνωσιν αἱ ἰδιαίτεραι περιποιήσεις, ἡ ἡδύναντο νὰ γίνωσιν αὐταί, χωρὶς νὰ ἀναγνωρισθῶσι τὰ προνόμια, καὶ δυνάμεθα τὰς ἰδιαίτερας περιποιήσεις νὰ ἀπονείμωμεν πρὸς τοὺς ἄλλους θρησκευτικοὺς λόγους καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Πορθητοῦ εἰς τὸ νὰ μὴ φύγωσιν ἀθρόοι οἱ Κωνσταντινουπολῖται καὶ ἐρημωθῇ ἡ πόλις. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ ἐν τῷ Χρονικῷ Ἰέρωνος χωρίον, ὃ συγγραφεὺς ὁμολογουμένως κρίνει ἐκ τῶν ὑστέρων τὰ πράγματα καὶ ἀποδίδει τὰ κατόπιν τῆς ἀλώσεως ἀποτελέσματα εἰς σκοποὺς καὶ ἰδέας τοῦ Πορθητοῦ. Προκειμένου περὶ τοῦ χαρακτήρος ἐν γένει καὶ τῶν ψυχικῶν διαθέσεων τοῦ Πορθητοῦ, ἡ ἱστορία ἀναφέρει, ὅτι ἦτο εἰς τὸν μυστικωτέρων ἡγεμόνων, οὔτινες ὑπῆρξαν ποτε. Οὐδέποτε ἐφανέρωνε, οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς βεζύρας καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, οὐδὲν ἐκ τῶν σχεδίων του. Καὶ ὅταν συνήθριζε τὸν στρατὸν του καὶ ἐτίθετο ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἐξεστράτευε, οὐδεὶς ἐκ τῶν συμβούλων καὶ τῶν στρατηγῶν του ἐγνώριζε τὸν σκοπὸν καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῆς στρατείας του. Συνήθιζε νὰ λέγῃ, ὅτι καὶ ὅταν μία θορὶς τῆς κεφαλῆς του κατάρθωνε νὰ μάθῃ τι ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ κρυπτομένων μυστικῶν του, ἀμέσως ἀπέσπα αὐτήν. Προκειμένου λοιπὸν περὶ τοιοῦτου μονάρχου, δὲν ἦτο εὐκολον, οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς αὐλικούς του, πολλὰ δὲ ἦττον εἰς τοὺς συγχρόνους τῇ ἀλώσει ἡμετέρους ἱστορικοὺς νὰ ἐξιχνιάσωσι καὶ μαντεύσωσι τὰς ἀληθεῖς βουλὰς του καὶ τὰ σχέδιά του καὶ τὰ ἐλατήρια τῶν πράξεών του. Ἀλλὰ διατὶ νὰ κατατρίβωμεν ὅλον τὸν καιρὸν μας εἰς τὸ νὰ ἐξιχνιάσωμεν τὰς βουλὰς καὶ τὰ ἐλατήρια τοῦ Σουλτάνου διὰ τὴν ἀπονομὴν τῶν προνομίων εἰς τὸ Πατριαρχεῖόν μας, ἐνῷ ἔχομεν ἑτερα διδόμενα ἀσφαλέστερα νὰ κρίνωμεν καὶ σχηματίζωμεν ἰδίαν περὶ αὐτῶν; Ἐὰν τὰ προνόμια ὠφείλοντο εἰς πολιτικούς λόγους καὶ σκοποὺς καὶ εἰς φόβον τῆς ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπικειμένης συστάσεως ἐξεγέρσεως τῆς Εὐρώπης ἐναντίον του, καὶ ἐν περιπτώσει ἀκόμη καὶ ἣν ᾔθελεν ὑποτεθῆ, ὅτι ὑπῆρχον πράγματι τοιοῦτοι φόβοι, ἔστωσαν καὶ κατ' οὐσίαν ἀβάσιμοι, εὐθὺς ὡς διελύοντο οἱ φόβοι—καὶ διελύθησαν πράγματι τάχιστα καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ Εὐρώπη οὔτε ἐκτακτὸν τινα σημασίαν εἶδιδε διὰ τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς,

οὔτε ἦτο εἰς θεσιν νὰ φροντίσῃ περὶ αὐτῶν—ἔπρεπε ἀμέσως νὰ γίνετο καὶ σκέψις ἀνακλήσεως τῶν προνομίων. Καὶ αἱ πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαι ὑπῆρξαν πλείσται. Ὁλιγον χρόνον μόνον διήρκεσεν ἡ πατριαρχία τοῦ Γεωαδίου, καὶ ἐπειδὴ εἰς τὸν ἐκ τῶν ἀμέσων διαδόχων τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ Α' εἶχε συστήσῃ ὁ Πορθητὴς νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν γάμον τοῦ Γεωργίου Ἀμοιρούτση μετὰ τῆς ὡραίας χήρας τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῷ οὐδεὶς ὑπῆρχε νόμιμος λόγος διαζεύξεως τοῦ Ἀμοιρούτση ἀπὸ τῆς συζύγου του, ὁ πατριάρχης ἐξεβλήθη ἐκ τῶν Πατριαρχείων καὶ καθήρθη καὶ ἐκόπησαν καὶ τὰ γένειά του. Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης καὶ βραδύτερον πατριαρχεύσας Μάξιμος, ὁ ἀναλαβὼν τὸ ἔργον νὰ πείσῃ τὸν Πατριάρχην Ἰωάσαφ νὰ ἐνδύσῃ εἰς τὸ διαζύγιον τοῦ Ἀμοιρούτση καὶ μὴ κατορθώσας τοῦτο, δὲν ὑπέστη ἀκρωτηριασμὸν τῆς ρινός; Μήπως πολλοὶ πατριάρχαι, καὶ μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Πορθητοῦ, δὲν ἐξωρίσθησαν ἢ δὲν ὑπέστησαν τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν; Ἐνῷ λοιπὸν αἱ ἐριδὲς καὶ αἱ συγκρούσεις μεταξὺ Πατριαρχείων καὶ Πύλης ἤρχισαν ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Πορθητοῦ, διατὶ οὗτος, δυνάμενος νὰ ἔχῃ λόγους νὰ μνησικαῇ ἐναντίον τῶν Πατριαρχείων, δὲν προέβη εἰς ἀνάκλησιν τῶν προνομίων; Διατὶ ἀφοῦ πλέον ἀπεδείχθη, ὅτι πᾶς φόβος συσώμου ἐξεγέρσεως τῆς Εὐρώπης ἐναντίον τῶν Τούρκων εἶχε διασκαδασθῇ, νὰ μὴ γείνῃ ἡ ἀνάκλησις αὐτῶν; Διατὶ εἰς ἕκαστον νέον πατριάρχην ἰδίαιτο πάντοτε νέον βεράτιον καὶ ἀνεγνωρίζοντο ἐν τῷ προσώπῳ του τὰ ἴδια προνόμια καὶ διατὶ νὰ μὴ γείνῃ σκέψις ποτὲ περὶ ἀκρωτηριασμοῦ καὶ περιορισμοῦ αὐτῶν;

Οἱ ἡμέτεροι, οἱ θέλοντες ν' ἀποδώσωσι τὴν πρωτοβουλίαν τῶν προνομίων τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πορθητὴν, ὁρμώμενον δῆθεν ἐκ πολιτικῶν σκοπῶν, παρέλειψαν νὰ ἀναφέρωσι καὶ ἕτερον σπουδαιότατον γεγονός, τὸ ὅποιον, καὶ τοι φαίνεται ἄσχετον εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πρὸς τὰ προνόμια τῶν Πατριαρχείων μας, διὰ πάντα ὅμως παρατηρητὴν ἔχει μεγίστην καὶ ἀνυπολόγιστον σημασίαν. Ἐνοοῦμεν τὴν παρὰ τοῦ ἰδίου Πορθητοῦ Σουλτάν Μεχμέτ Β' ἀναγνώρισιν τῶν ἰδίων προνομίων καὶ εἰς τὸν πρῶτον Ἀρμένιον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Χεβαγίμ (Ἰωακίμ). Ἐδόθησαν λοιπὸν τὰ ἴδια προνόμια καὶ εἰς τοὺς Ἀρμενίους καὶ ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἀλώσεως Ἀρμένιος Πατριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει; Ἐπὶ τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, ἐπὶ προηγούμενων Σουλτάνων εἶχεν ἐγκατασταθῇ Ἀρμένιος ἀρχιεπίσκοπος ἐν Προύσῃ, ὑπαγόμενος ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Καθολικοῦ (Catholicus, Πατριάρχου τοῦ Σίς), ἀπολαύων δὲ πολὺ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅλα τὰ συμπαρομαρτοῦντα πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ προνόμια ἐπὶ τῶν Ἀρ-

μενίων τῆς δικαιοδοσίας του· ὅταν λοιπὸν ἡλώθη ἡ Κωνσταντινούπολις, ὁ τότε Ἀρμένιος ἀρχιεπίσκοπος Προύσης Χοβαγὶμ μετέβη αὐτόσε, προσχειρίσθη πατριαρχῆς τῶν Ἀρμενίων καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτος παρὰ τοῦ Πορθητοῦ, ἀπονεύματος αὐτῷ βεράτιον καὶ ἀναγνωρίσαντος αὐτὸν ἐθνάρχην καὶ κριτὴν τῶν Ἀρμενίων.

Συνάμα ὑπάρχει καὶ ἕτερον πραγματικὸν καὶ ἱστορικὸν γεγονὸς ἐπίσης ἀξιοσημείωτον. Ὅταν δεκαετηρίδας τινὰς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Ἑβραῖοι, φεύγοντες ἐξ Ἰσπανίας καὶ ἄλλων μερῶν, ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλαις πόλεσι τῆς Τουρκίας καὶ ἱδρυσαν κοινότητας ἐβραϊκάς, τότε καὶ εἰς τὸν Ἀρχιεραβθῖνον (Χαχάμ μπασῆ) αὐτῶν ἰδόθη βεράτιον καὶ ἀνεγνωρίσθησαν προνόμια, διὰ τῶν ὁποίων οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν καθίσταντο ἐθνάρχει καὶ κριταὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραὴλ, δικάζοντες καὶ κρίνοντες καὶ παιδεύοντες κατὰ τὸν ἐβραϊκὸν νόμον. Ἐὰν ὁ Πορθητὴς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς προνόμια, διότι ἐφοβεῖτο μήπως ἐνωθῶμεν μὲ τοὺς Λατίνους καὶ ἀναλάβῃ ὡς ἐκ τούτου τὴν προστασίαν μας ἡ Εὐρώπη, διατὶ νὰ τὰ δώσῃ καὶ εἰς τοὺς Ἀρμένιους; Ἀλλὰ ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὑπὲρ τῶν Ἀρμενίων, ὅταν τὴν σκεφθῇ καλὰ καλὰ καὶ τὴν ζυγίσῃ σωστά, δὲν εἶνε κἄτι τι περισσύτερον παρ' ὅ τι ἐπραξε δι' ἡμᾶς; Ἡμεῖς εἰχομεν καὶ πρὶν πατριαρχὴν καὶ μᾶς ἀνεγνώρισε πατριαρχὴν, ἐνῶ ὅμως οἱ Ἀρμένιοι δὲν εἶχον, καὶ ἔκαμε πατριαρχὴν τὸν ἀρχιεπίσκοπον Προύσης. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ πάλιν θὰ ἐλεγέ τις, ὅτι καὶ οἱ Ἀρμένιοι εἶνε Χριστιανοί, ἡ δὲ Εὐρώπη, ἡ καλοκάγαθος Εὐρώπη, ἐν τῇ πατρικῇ ὑπὲρ ὅλων τῶν Χριστιανῶν μερίμνῃ αὐτῆς θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν της καὶ τοὺς Ἀρμένιους, ὅταν ἐγίνοντο καὶ οὗτοι καθολικοί. Ἀλλὰ τί νὰ εἰπώμεν τότε καὶ διὰ τοὺς Ἑβραίους, τοὺς καταδιωκόμενους παρ' ὅλης τῆς Εὐρώπης καὶ καταφεύγοντας ὡς εἰς ἄσυλον εἰς Τουρκίαν; Ποῖος θὰ τοὺς ἐννοῶζετο;

(Ἀκολουθεῖ).

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ Η ΕΞΟΔΟΣ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους)

Τὴν 2 Νομβρίου 1825

Σήμερον ἐπανηγυρίσθη ἡ χαρμόσυνος τελετὴ τῆς νίκης τῶν κατὰ τὰ Σαλωνά ἑλληνικῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια ἠνάγκασαν τὸ ἐκείσε ἑθρικόν στρατόπεδον νὰ διαλυθῇ μὲ τόσῃ φθορᾷ καὶ κατασχύνῃ του. Ἐρρίφθη ἕπαξ ἡ σειρὰ τῶν πυροβόλων καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τοῦ περιτειχίσματός μας, καὶ ὁ τουφεκισμὸς ὁμοίως ἐπανελήφθη τρίς.

Τὴν 3 τοῦ αὐτοῦ

Δύο ἑλληνικά πολεμικά βρίκια ἐφθασαν σήμερον εἰς τὸν λιμένα μας, προερχόμενα ἐξ Ὑδρας. Μανθάνομεν δι' αὐτῶν, ὅτι ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος καὶ ἐκεῖνος τῆς Βαρβαρίκς ἦλθεν περὶ τὸ Νεόκαστρον, σκοπὸν ἔχοντες νὰ ἐπιβιβάσουν αὐτόθεν στρατεύματα, τὰ ὅποια μετὰ τῶν νεωστὶ μετακομισθέντων νὰ ἀποβιβάσωσιν εἰς τὰς δύο ναυτικὰς νήσους μας Ὑδραν καὶ Σπέταξ. Οἱ στόλοι οὗτοι, ἐμπεριχομένῳν καὶ τῶν φορτηγῶν, συμποσοῦνται εἰς 170 πλοῖα, τὰ ὅποια καὶ παραφυλάττονται ἀπὸ τὸν ἡμέτερον, συνιστάμενον ἀπὸ 74, καὶ ἄρκετὰ πυρπολικά, καὶ περιπλέοντα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Ὁ βυζαντινὸς στόλος, ὡς λέγεται, ἀπεσύρθη εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Τὸ μετὰξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ ἑθροῦ πῦρ ἐνεργήθη σήμερον μετρίως

Τὴν 4 τοῦ αὐτοῦ

Ἄκρα σιωπὴ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἕως τῆς μεσημβρίας,

Τὴν 5 τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ἑθρὸς ἡσυχάζει ἡσυχίαν ἄκραν.

Τὴν 6 τοῦ αὐτοῦ.

Τὸ πρῶτ' ἐρρίφθησαν εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἑθρικοῦ κατασηκνώματος ἱκανοὶ κανονβολισμοὶ χωρὶς σφαίρας μετ' ὀλίγην ὥραν ἐφάνη εἰς τὰ παραθαλάσσιά μας ὁ ἑθρικός στόλος. Συνιστάμενος οὗτος ἀπὸ ὑπὲρ τὰ 100 πλοῖα διήλθε τοῦ λιμένος μας μὲ ἄκραν πομπήν, προπορευομένων τῶν φρεγάτῶν καὶ τῶν κωρθετῶν. Ἐλθὼν δὲ ἀπέναντι τοῦ Βασιλαδίου, ἔβαλεν εἰς γραμμὴν, καὶ τὰ δύο τοῦ ἀντιοκίνητα ἄντια,

ἀποχωρισθέντα, ἦλθον πλησιέστερον καὶ ἐπεριτριγύριζον ἱκανὴν ὥραν διὰ νὰ τὰ βλέπωμεν. Μία γολίτα ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ πυροβολήσῃ τὸ Βασιλᾶδι, ἐνῷ μόλις αἱ σφαῖραι τῆς ἔφθανον εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ ἀποστήματος. Τρεῖς κανονοβολισμοί, ριφθέντες εὐστόχως ἀπὸ τὸ φρούριόν μας τοῦτο, τὴν ἠνάγκασαν ὅμως ἀμέσως νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα, ἀφοῦ μία σφαῖρά μας ἐκτύπησεν εἰς τὸ σκάφος. Τὸ στρατόπεδον τοῦ Κιουταχῆ μὲ κανονοβολισμούς καὶ τουφεκισμούς πολλάκις ἐπαναληφθέντας, ἔχαιρέτισε τὴν ἀφίξιν του. Οὗτος δὲ μέινας ἕως δύο ὥρας κατ' ἀνέμου (ἀλακάπα), εἰσέπλευσε τέλος πάντων σωρηδὸν ἐκτὸς τῶν φρουρίων Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Ναυπάκτου.

Ἐκτοτε ἄρχισαν οἱ ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκηταὶ νὰ κανονοβολοῦν καὶ βομβοβολοῦν ἀλλεπαλλήλως ἕως τῆς ἐσπέρας καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτός. Χάριτι θεῆα ὅμως οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐδιδάσθη.

Τὴν 7 Νεβρίου 1825.

Κανὲν τῶν ἑχθρικών καταβίων δὲν φαίνεται σήμερον εἰς τὸν ὀρίζοντά μας. Ὁ ἑχθρὸς τῆς ξηρᾶς παραμένει εἰς ἄκραν ἡσυχίαν.

Τὴν 8 τοῦ αὐτοῦ.

Ὀλίγας τινὰς σφαῖρας καὶ βόμβας μᾶς ἔριψε σήμερον ὁ ἑχθρὸς. Ὁ δὲ τουρκικὸς στόλος ἐξακολουθεῖ νὰ μένῃ ὑπὸ τὰ φρούρια Π. Πατρῶν καὶ Ναυπάκτου, χωρὶς νὰ φαίνεται κινούμενος εἰς κανὲν ἐπιχειρήματα.

Τὴν 9 τοῦ αὐτοῦ.

Μέρος τοῦ ἑχθρικοῦ στόλου ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν κόλπον καὶ παραπλῆει σήμερον παρὰ τὰ παραλία μας. Ὁ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἑχθρὸς κατακρατεῖται ἀπὸ βαθεῖαν σιωπὴν, ἄκρα δ' ἀθυμία καὶ ἀδράνεια ἐπικρατεῖ καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδόν του.

Τὴν 10 τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ἑχθρὸς ἡσυχάζει, καὶ ἡ πυροβολικὴ του εὐρίσκεται εἰς ἄκραν ἀπραξίαν. Καράβια ἑχθρικά δὲν ἐφάνησαν σήμερον εἰς τὸν ὀρίζοντά μας. Τὸ δεῖλι εἰδομεν μόνον μίαν φρεγάταν καὶ ἓν βρῖκι, τὰ ὅποια εἰσέπλευσαν εἰς Π. Πάτρας· διὰ τὴν διέλχην ὅμως δὲν ἠδυνήθημεν νὰ διακρίνωμεν ὁποίας σημαίας ἦσαν.

Τὴν 11 τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ἑχθρὸς κυριεύεται ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἡσυχίαν καὶ σιωπὴν.

Ὁ ἑχθρικός στόλος ἐφάνη καὶ σήμερον παραπλῆειν σποράδην εἰς τὰ μεταξὺ Ζακύνθου καὶ Γλαρεντζας.

Τὴν 12 τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ μεταξὺ τῶν κανονοστασιῶν μας καὶ ἐκείνων τοῦ ἑχθροῦ κανονοβολισμὸς ἤκολούθησε σήμερον κατὰ συνέχειαν· ἡ αἰτία τούτου προῆλθε διότι μερικοὶ βάρβαροὶ εἰχον κρυφθῆ διὰ νυκτός· εἰς τινὰ τῶν πέριξ χαρακωμάτων, ἐνεδρευόντες νὰ μᾶς βλάψουν. Ἡ πάντοτε ὅμως ἀγρυπνὸς φρουρά μας ἐνόησε τὸ τεχνούργημα τῶν ἀπίστων· ὅθεν πρῶτας γινομένης, ἤρχισε νὰ τουφεκίζῃ καὶ πυροβολᾷ κατὰ τῶν ἐνεδρευόντων ἀλλήλο-

διαδόχως, καὶ οὕτω τοὺς ἠνάγκασε μετ' ὀλίγην ὥραν νὰ ἀποσυρθῶσι δρομαίως εἰς τὰ κανονοστάσια τῶν, μὲ ζημίαν τῶν φονευμένων καὶ ἑτessάρων πληγωμένων, χωρὶς νὰ προξενήσουν ἄλλην ζημίαν εἰς ἡμᾶς, παρὰ νὰ μᾶς φονεύσουσιν ἕνα ἵππον βόσκοντα ἐξω τοῦ περιτειχίσματος. Ἐνεκα τούτου λοιπὸν παρρησιάζοντες οἱ βάρβαροι, ἐπυροβόλουν τὴν πόλιν μας δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἀντιπυροβολοῦμενοι ἐπίσης ἀπὸ τὰ κανονοστάσια μας.

Τὴν 13 Νοεμβρίου 1825.

Ὁ ἰχθρὸς τῆς ξηρᾶς ἀναπαύεται, εὐχαριστοῦμενος εἰς ὀλίγους τινας ἐκ διαλλευσμάτων κανονοβολισμοῦς ἡμεῖς τὸν ἀντιπυροβολοῦμεν ἐξ ἴσου.

Τὴν 14 τοῦ αὐτοῦ.

Μέρος τῆς φρουρᾶς μας ἐπλησίασεν εἰς τὰ ἰχθρικά κανονοστάσια, ὅπου ἔγεινεν ἀκροβολισμὸς ἕως τῆς ἑσπέρας.

Τὴν 15 τοῦ αὐτοῦ.

Σήμερον ἐφάνησαν εἰς τὸν ὁρίζοντά μας ὀλίγα τουρκικὰ καράβια· ὁ αὐτὸς δὲ ἀνεμὸς ἐξακολουθεῖ νὰ φυσᾷ μὲ περισσotέραν σφοδρότητα.

Ἐνυχάζον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ὁ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἰχθρὸς ἠθέλησεν εἰς τὰς δύο ὥρας τῆς νυκτὸς νὰ δεῖξῃ καὶ αὐτὸς, ὅτι ἐνασχολεῖται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων του. Ἀρσὺ λοιπὸν τότε μᾶς ἐρρίψεν ἀλλεπαλλήλως ἀριθμὸν τινα σφαιρῶν ὁριζοντιῶς καὶ κατὰ κάθετον, αἰφνης εἶδεν ἡ φρουρά μας καὶ μέγαν ἀριθμὸν ἰχθρικών τουφεκίων πυροβολούντων πλησίον τῆς γραμμῆς τοῦ περιτειχίσματος μας. Οἱ βάρβαροι, ὡς φαίνεται, ἠθέλησαν νὰ δοκιμάσουσιν, ἂν ἐπιπίπτοντες αἰφνηδίνως, ἤθελον δυνηθῇ νὰ κατορθώσουσιν ὅ,τι διὰ πολυχρονίων μηχανῶν καὶ σχεδίων ὀρμητικῶν δὲν ἠμύρασαν. Ἀλλὰι χεῖρες ὅμως δίδουν παρόμοια κτυπήματα, καὶ ὅχι αἱ τουρκικαί, τὸ μαχθηρὸν καὶ ἀδείξιον τῶν ὁπλοίων εἶνε φυσικὸν τῶν δῶρον. Μόλις αἱ σάλπιγγίς μας ἤχησαν, καὶ ἡ πολεμικὴ τῆς φρουρᾶς μας φωνὴ ἠκούσθη εἰς τὰ ὠτά των, καὶ ἀμέσως ἔστρεψαν τὰ νῶτα, καταφυγόντες εἰς τὰ ἴδια, ἡ φρουρά μας τοὺς ἐτουφέκισε φεύγοντας καὶ μετὰ τούτου ἡ σκηνὴ αὕτη ἐκλείσθη μὲ καταισχύνην τῶν ἀπίστων.

Τὴν 16 τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἰχθρὸς ἐπιμένει εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν, εὐχαριστοῦμενος ἀπὸ καιρὸν νὰ κανονοβολῇ ὀλίγον τὴν πόλιν μας.

Τὴν 17 τοῦ αὐτοῦ.

Ἐκ τοῦ ἰχθρικοῦ στρατοπέδου ἠκολούθησε σήμερον ὁ κατὰ τῆς πόλεως μας πυροβολισμὸς παρὰ τὸ σύνθημα. Οἱ κανονοβολισμοὶ τοῦ ἐρρίπτοντο ἀλλεπαλλήλως, καὶ αἱ βόμβαι ἐπιπτον κατὰ συνεχῇ διαδοχὴν. Τὰ κανονοστάσια μας ἀντιπυροβολήσαν τὰ ἰχθρικά ἐπίσης.

Τὴν 18 τοῦ αὐτοῦ.

Καὶ σήμερον ὁ ἰχθρὸς τῆς ξηρᾶς μετεχειρίσθη τὸ κατὰ τῆς πόλεως μας πῦρ

τοῦ μὲ ὑπερβολικὴν μανίαν ἢ μεταβολὴ αὐτὴ εἰς τὸν ἰχθρὸν προῦλθε βίβαια, διότι ὁ στόλος τοῦ ἠλξῃσε πάλιν τὴν ποσότητα τῶν ἐφοδίων τοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ κανονοστάσιά μας, χωρὶς νὰ ὑποχωρήσωσι καθόλου, ἀπεκρίθησαν εἰς πᾶσαν ἰχθρικὴν βολήν.

Ἀποκαμώντες οἱ βάρβαροι διὰ τὴν πολυχρόνιον ταύτην πολιορκίαν καὶ ἰδόντες ὅλας τὰς καθ' ἡμῶν μηχανὰς ματαιωθείσας, ἤρχισαν νὰ μᾶς ἐπαπειλῶσι χωρὶς ἐντροπὴν τῶν, κράζοντες ἀυσσάτως, ὅτι μετ' οὐ πολὺ θίλει Ἐλθῇ ἡ ἀναμενόμενη βοήθειά ἀπὸ τοῦ Ἀραβᾶς τοῦ Ἰμπραήμ-πασσᾶ, καὶ τότε θίλουν μᾶς ἐξουθενώσῃ. Ἄλλοι μόνον εἰς τὰς κεφαλὰς σας ! ἀποκρίνεται ἡ φρουρά μας, νὰ φαντάζεσθε, ὅτι ὀλίγος ἀριθμὸς Ἀράβων θίλει δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ ὅ τι 64,000 ἀπὸ σας δὲν ἠμπούροσαν εἰς ὅκτῳ μηνῶν διάστημα νὰ κάμουν !

Καράβια τουρκικὰ δὲν φαίνονται σήμερον εἰς τὸν ὁρίζοντά μας.

Τὴν 19 Νοεμβρίου 1825

Ὁ ἰχθρὸς τῆς ξηρᾶς ἐξηγριωμένος πυροβολεῖ τὴν πόλιν μας μανιωδίστατα. Ἡ πυροβολικὴ τοῦ οὔτε στιγμὴν σήμερον δὲν ἀνεπαύθη· ὅθεν ἐφρονεῖθῃ ἓνας νεανίας.

Τὴν 20 τοῦ αὐτοῦ.

Οὔτε ἑλληνικά, οὔτε τουρκικά καράβια φαίνονται σήμερον εἰς τὸν ὁρίζοντά μας.

Ὁ ἰχθρὸς ἐξακολουθεῖ τὸ κατὰ τῆς πόλεώς μας πῦρ τοῦ μὲ τὴν αὐτὴν μανίαν. Τὰ δὲ κανονοστάσιά μας ἀντιπυροβολοῦν ὡσαύτως τὰ ἰχθρικά. Δύο γυναῖκες χωρικαὶ ἐξεμελίθησαν ἀπὸ τὰς ἰχθρικὰς σφαίρας.

Τὴν 21 τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ἰωθινὸς τοῦ ἰχθροῦ πυροβολισμὸς ἐγένετο πεισματικώτατος.

Τὴν 22 τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ἰχθρὸς τῆς ξηρᾶς ἐξακολουθεῖ νὰ πυροβολῇ μὲ μανίαν τὴν πόλιν μας, ἀντιπυροβολούμενος καὶ ἀπὸ τὰ κανονοστάσιά μας.

Τὴν 23 τοῦ αὐτοῦ.

Σήμερον ἐρρίψαμεν πολλοτάτας βόμβας κατὰ τοῦ ἰχθρικοῦ κατασκευνώματος· ἐκ τούτου λοιπὸν ἐρεθισθεὶς ὁ ἰχθρὸς, ἔβαλεν εἰς ἀδιάκοπον ἐνέργειαν τὴν πυροβολικὴν του δι' ὅλης τῆς ἡμέρας.

Τὴν 24 Νοεμβρίου 1825

Τὸ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἰχθρῶν πῦρ ἠκολούθησε σήμερον μὲ περισσοτέρην ὥπυσσιν συγκατάβασιν.

Τὴν 25 τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ νυκτερινὸς πυροβολισμὸς μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων ἠκολούθησε μὲ μίγα

πείσμα· ὡσαύτως καὶ σήμερον ἔγινε κατὰ συνέχειαν· μία γυνὴ λοιπὸν ἔγινε θύμα μιᾶς σφαίρας, καὶ ἓνας στρατιώτης ἐπληρώθη ἐπικινδύνως.

Τὴν 26 τοῦ αὐτοῦ.

Ὅλος μακνωμένος ὁ ἔχθρος τῆς ξηρᾶς ἠθέλησε νὰ μιμηθῇ τὸ ἀδιόλειπτον τῶν θαλασσίων κανονοβολισμῶν· ἡ πυροβολικὴ του δὲν ἐστάθη οὔτε στιγμὴν εἰς ἀνεσιν. Ἐν τοσούτῳ παρατηρεῖται, ὅτι δὲν ρίπτουν οἱ βάρβαροι διόλου βόμβας· καὶ τοιαύτη ἔλλειψις δὲν ἡμπορεῖ βέβαια νὰ ἀποδοθῇ, εἰμὴ εἰς τὴν στήρῃσιν κοίλων σφαιρῶν. Δύο στρατιῶται ἐπληρώθησαν, καὶ ἓνας ἐργάτης ἔγινε θύμα τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός.

27 τοῦ αὐτοῦ.

Δύο ὥρας πρὶν ἀνατελεῖν ὁ ἥλιος ἤρχισεν ὁ ἔχθρος τῆς ξηρᾶς νὰ πυροβολῇ μὲ τὸ σύνθημα πείσμα· του· ἐν ταύτῳ μέρος τῶν ἐχθρῶν εἶχον καταβῇ εἰς τὴν δευτέραν παράλληλον τῶν χαρακωμάτων των καὶ ἤρχισαν νὰ τουφεκίζουν· ἡ ἀμεσὸς διὰ τουφεκισμῶν ἀπώκρουσις τῆς ἀγρύπνου καὶ γενναίας φρουρᾶς μας τοὺς ἔκαμε νὰ ὀπισθοχωρήσουν.

Τὸ πρῶτ' ἔγεινεν ἀμοιβαῖος κανονοβολισμὸς· ἐκ μέρους μας ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν ἐχθρικών σκηνῶν καὶ ἱκαναὶ εὐστόχως διευθυνόμεναι βόμβαι.

Ὁ ἀπηλιώτης ἀνεμὸς ἐμετριάσθη ὡπωσούν, ὁ δ' ἐχθρικός στόλος ἐβάλλθη πρὶν τῆς μεσημβρίας εἰς τὰ πανιά, καὶ εἰσέπλευσεν εἰς Π. Πάτρας. Μ. Μ. ὁ καιρὸς ἦτο βροχερός· ὅθεν ὁ ἔχθρος τῆς ξηρᾶς ἔκειτο εἰς παντελεῖ ἡσυχίαν.

Τὴν 28 τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ ἰωθινὸς πυροβολισμὸς ἔγινε μὲ ἀμοιβαίαν μετριοτήτητα σήμερον. Τὴν μεσημβρίαν ὁμως ἐξηγγιώθη ὁ βάρβαρος, καὶ ἐκακονοβόλησε τὴν πόλιν μας μὲ μέγα πείσμα.

Ὅλίγα τινὰ ἐχθρικά καρόβια παραπλέον ἐξωθι τῶν φρουρίων, ἐκπληροῦντα τὸ χρέος τῆς φυλακῆς.

(Ἔπεται συνέχειαι)

ΕΘΝΙΚΗ ΠΕΡΙΣΥΛΛΟΓΗ

Ὁ ἐπισκοπῶν τὰς φάσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς ἐνεφανίσθη ὁ Ἑλληνισμός καὶ ἀναπολῶν τοὺς κινδύνους. ὕφ' ὧν ἡ ὑπαρξὶς του ἠπειλήθη, ἀλλ' ἐκ τῶν ὁποίων, ὡς ἐκ τοῦ βόμβυκος ἡ χρυσαλλίς, ὀλοζώντανος καὶ ἀκμαῖος πάντοτε ἐξήρχετο, συγκρίνων δὲ τοὺτους πρὸς τὸν ἀπὸ βορρᾶ νῦν ἐφ' ἡμῶν ἐπικρεμάμενον τοιοῦτον, καταλήγει πάντοτε καὶ σταθερῶς εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ οὐδέποτε διέτρεξεν ὅν σήμερον διατρέχει κίνδυνον, κίνδυνον παντοτεινῆς καταστροφῆς. Οὔτε ἐπὶ τῶν μηδικῶν πολέμων, οὔτε ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως, οὔτε κατὰ τὰς διαφόρους ὑπὸ διαφορῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς, οὔτε ὅταν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ σωρὸν πτωμάτων, ἐξέπνεεν ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων Κωνσταντῖνος, καὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς σάβανον πλεόν ἐκάλυπτον τὰ ἀπὸ τῆς Ἀσίας ὀρμηθέντα τῶν Ὀσμανιδῶν στίφη, ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἠπειλήθη, ὕφ' οὗ σήμερον ἐπαπειλεῖται κινδύνου.

Παιδιόθεν καὶ σήμερον ἐξακολουθῶ νὰ ἀκούω, ὅτι ἡ Ἑλλάς, διὰ τῶν ἐν Πλαταιαῖς, ἐν Μαρθῶνι καὶ Σαλαμῖνι περιφανῶν νικῶν της, ἔσωσεν ἑαυτὴν καὶ τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν πολιτισμὸν ἀμφοτέρων ἀπὸ τὸν ἐκ Περσίας ὀρμηθέντα καταστρεπτικὸν χεῖμαρρον. Ἄνευ ἀξιώσεων ἱστορικοῦ, τοιμῶ νὰ φρονῶ, ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκ τῶν θριάμβων ἐκείνων δόξης, ἡ Ἑλλάς, ἡττωμένη τότε, θὰ ἦντλει ἐκ τῆς ἡττης περισσοτέρας ὠφελείας τῶν ὅσων ἐκ τῶν νικῶν της ἐπορίσθη· διότι βασιλεὺς, ὡς ὁ τῶν Περσῶν, ὅστις εἰς τὴν ἀγγελίαν, ὅτι οἱ ἀπέναντί του Ἕλληνες ἐτίλουν ἀγῶνας ὑπὲρ ἀπλῆς δάφνης, μελαγχολικῶς ἀνακράζει: «βυβαῖ, Μαρδόνιε, ἐπὶ ποίους ἡγχιες ἡμᾶς ἄνδρας..», βασιλεὺς, ἐνθουσιῶν εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ Θεμιστοκλέους τόσον, ὥστε καὶ ὀνειρευόμενος νὰ φωνάζῃ: «Ἐχω Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον», βασιλεὺς, λέγω, τόσον εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀντιπάλων του Ἑλλήνων διεισδύσας, καὶ τόσον ἐκ τῶν ἀριτῶν αὐτῶν συγκινηθεὶς, δὲν ἦτο δυνατόν, ὑποτάσσων τοὺς, νὰ μείνῃ ἀνεπηρέαστος ἐκ τῶν ὑπερόχων ἀρετῶν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ θὰ ὑπέκυπτε μετὰ τοῦ λαοῦ του εἰς τὸν μοιραῖον τῆς ἐξελίξεως νόμον, καθ' ὃν ἡ ζωτικωτέρα καὶ πνευματωδεστέρα φυλὴ ἐπιβάλλει τὴν φυσιογνωμίαν της εἰς τὸ ἐκ τῆς ἀναμίξεως καὶ τῆς φυλετικῆς ἀναζυμώσεως φυσιολογικὸν προϊόν. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν δὲν θὰ παρήρχετο πολὺς καιρὸς καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἡὺς θὰ ἀνεκάλυπτεν ὑπὸ τὴν περσικὴν τιάραν νεοσσοὺς οὐχὶ μὲ χλιδώσας ἀθεοδιδάττων Περσῶν μορφάς, ἀλλὰ μὲ ἀρρενωπὰς καρχηκοῦσιν Ἀχαιῶν φυσιογνωμίας· ἡ δὲ ἐντεῖθεν ἀνακύπτουσα

Ἑλλάς, κληρονομοῦσα τὴν περσικὴν ἐνότητά καὶ τὴν ὑπὸ κοινὸν σκῆπτρον ἔξιν τῆς συμβιώσεως ἐκείνων, θὰ ἀπέβαινε μεγαλειτέρα, ἰσχυροτέρα καὶ εἰς ἔθνικα κατορθώματα ἐπιτηδειοτέρα, παρὰ μὲ τὴν προτέραν εἰς αὐτονόμους συμπολιτείας κατάρτησίν της, ἣ ὅποια, ὅσον καὶ ἂν θεωρῇται τὸ ἰδεώδες τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, εἰς τὴν ὅποιαν κατατείνουσι καὶ αἱ σημεριναὶ τῶν σοσιαλιστῶν θεωρίαι, δὲν παύει νὰ εἶνε καὶ ἡ ἐλαττωματικὴ, ἐφ' ὅσον ἡ βουλιμεία τῶν κατακτητῶν καὶ ἡ πρὸς τὸν ἔθνησμόν τοῦ ἄλλου ἀνευλάβεια ἐξακολουθοῦσι καὶ μετὰ προόδου μάλιστα ἐπιτάσεις. Τὴν τολημράν ταύτην ὑπόθεσις βλέπομεν ἀργότερον πραγματοποιηθεῖσαν ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως, ἐξ ἧς ἀπέρρευσε ἐνιαῖον καὶ πανίσχυρον τὸ βυζαντινὸν Κράτος, οὗτινος ἡ μὲν ἀρχὴ λατινικὴ, τὸ δὲ τέλος ἑλληνικώτατον. Τὴν αὐτὴν πιθανῶς μεταμόρφωσιν θὰ ὑφίστατο καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τῆς ἐξελίξεως νόμον θὰ ὑπέκυπτον καὶ οἱ τοῦ 1453 κατακτηταὶ ἡμῶν, ἐὰν τὸ χωρίζον ἡμᾶς βάραθρον, ἀγεφύρωτον καὶ χαῖνον πάντοτε, δὲν ἐκράτει ἡ θρησκευτικὴ διαφορά, μὲ ὅλον τὸ φυσιολογικὸν δάνειον εἰς γενιτσάρους, θρησκευτικὰς τῶν Χριστιανῶν μεταστάσεις, καὶ μὲ ὅλας τὰς πνευματικὰς ἐκ τῆς ἡμετέρας φυλῆς μεταγίσεις. Ἄλλ' ἐὰν ἐκ τῆς θρησκευτικῆς διαφορᾶς ἡ λαβραία τῶν κατακτητῶν μεταμόρφωσις παρημποδίσθη, εἰς τὴν αὐτὴν ὅμως θρησκευτικὴν διαφοράν, ὑπὸ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ πνεύματος τῆς φυλῆς βοηθουμένην, ὀφείλεται ἡ διὰ μέσον τοσούτων περιπετειῶν καὶ τοσούτων αἰώνων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὀντότητος διάσωσις.

Δυνάμεθα ἄρα γε, ἀνευ καταφύρου μαρίας, νὰ τρέψωμεν τὴν αὐτὴν περὶ ἐπιπλεύσεως αἰετοδείαν, ἅπασι ὑποκύψαντες εἰς τὸν ἀπὸ βορρᾶ σταθερῶς κατερχομένην λαίλαπα, ἀναμικτῶς ἐκρίζουσιν χωρία, πόλεις ἑλληνικὰς, εἰς τίσας ἐπιδρομὰς ἄλλοτε ἀντιστάσας; Ἰδοὺ τὸ ζήτημα, ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ὁποίου οὐ μόνον τῶν ἀποφάσεων ἡμῶν τὸ μέτρον ὑποδεικνύεται, ἀλλὰ καὶ τὰ πρακτικώτερα πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐπερχομένου κινδύνου διδάγματα προκύπτουσιν.

Ἐὰν ἡ Ἑλλάς ἄλλοτε καὶ ἠττωμένη ἐνίκη καὶ ἐν τῇ μετὰ τῶν ἄλλων λαῶν κατακτητῶν ἢ ἐπιδρομῶν ἀναζυμώσει κατῶρθον πάντοτε τὴν ἑλληνικὴν ἐπὶ τοῦ κράτους νὰ θέτῃ σφραγίδα, τοῦτο ἐπατύγχανε διὰ τῆς θαυματουργοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης μαγείας καὶ διὰ τῆς προσηλυτιστικῆς τῆς θρησκείας τῆς ἰσχύος, καθόσον ἡ μὲν γλώσσα, ἔχουσα σχεδὸν τὸ μονοπώλιον τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς καλλιτεχνίας καὶ πάσης συλλήθην ἀνθρωπιστικῆς ἰδέας, εἴλκε πρὸς ἑαυτὴν καὶ ὑπέρτασε πάντας ἀνεξαιρέτως καὶ τόσον εὐκολώτερον, ὅσον ὀλιγώτερον ἀνεγνωρίζετο τότε ὁ ἔθνικός τῶν γλωσσῶν χαρακτήρ· ἡ δὲ θρησκεία, ἑθνικὸν ἀναλαβούσα χαρακτηρ, ὡς τὸ πρῶτον ἐρμηνευθεῖσα ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ὑπὸ ἑλληνομαθῶν διδασθεῖσα, ἐπηύξανε τὸ πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν ρεῖμα, ὅτε οἱ καὶ πρῶτα τοῦτου καθισταμένη. Σήμερον ὅμως, ὅτε οἱ μὲν Ὀλύμπιοι ὅλας τὰς γλώσσας ἐξ ἑαυτοῦ λαλοῦσιν, ἡ δὲ φιλοσοφία, ἡ ἐπιστήμη, αἱ τέχναι καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα εἰς τὰς ξένας μᾶλλον γλώσσας καλλιεργοῦνται καὶ δι'

αὐτῶν μᾶλλον διαδίδονται, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπέβαλε τὴν προσηλυτιστικὴν τῆς δύναμιν καὶ διεν διετήρησεν ἱππορσὴν τινα ὡς πρὸς τοὺς ξένους εἰμὴ ἐπὶ μικροῦ ἀριθμοῦ φιλολόγων καὶ ἀρχαιοφίλων λογίων. Ὡς ἐκ τῶν φυσικῶν τῆς δι' ἀνάγκην δυσκολιῶν, τὰς ὑποίας ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα παρουσιάζει καὶ αἱ ὑποταί τόσον περισσώτερον αἰσθῆται ἀποδοκίμουσιν, ὅσον ὁ πόθος καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ταχύτητος ἐν πᾶσιν ὁλονὲν αὐξάνουσιν, ἤρχισε καὶ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ ἀποδοῖναι πρόσκομμα καὶ φιλολογικὸν ἀλληλοσπαραγμὸν ἀντικείμενον. Ἀλλ' ἐὰν ἐπὶ τῆς προσηλυτιστικῆς τῆς γλώσσης ἡμῶν δυνάμειος ἤκιστα σήμερον δυνάμεθα νὰ βασισθώμεν πρὸς καταπολέμησιν ἡ ἀπορρόφησιν τῶν ἀενάως εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας διηγουμένων ξένων φυλῶν, ἐτι ὀλιγώτερον δυνάμεθα νὰ στηριχθώμεν ἐπὶ τῆς θρησκείας, τῆς ὑποίας καὶ τὰ τελευταῖα τοῦ φανατισμοῦ ψυχὰ ἀπερρόφησεν ὁ ἔθνομός τῶν ἀντιμετώπων τοῦ Αἰμοῦ φυλῶν, κατὰ βάθος ἄλλως τε πιστευόντων, ὅτι τὸ Σχίσμα ὑπηγόρευσαν μᾶλλον ἐθνικὲι λόγοι ἢ πραγματικὴ διαφορά πίστεως. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν περιστάσεων ἐπενεχθείσης φθορᾶς ἡ ἀδυναμία ἐπὶ τῶν δύο προμνημονευθέντων ἡθικῶν ἡμῶν ὅπλων, ἔχομεν ἐπὶ πλέον πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ ἐπικρεμαμένου κινδύνου τὸ σταθερὸν τῶν Βουλγαρῶν πρόγραμμα, συνοψιζόμενον εἰς τὴν δι' ὅλων τῶν θεμιτῶν καὶ ἀθεμιτῶν μέσων ἐξολόθρευσιν παντὸς ὅτι ἑλληνικόν, πρόγραμμα. τὸ ἵσταν ἡ λάμψις τῶν φλογῶν τῆς Ἀγχαΐου οὐ μόνον εὐκαταγέστον ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἀλλὰ καὶ αἰσθητότατον ἐν τοῖς ἀποτελέσμασι κατέστησε, πρόγραμμα τέλει, οὗτινος τὴν ἐναρξιν καὶ τὰ ἀποτελέσματα πρὸ ὀλίγου ἐτι εἶδομεν, ἀπολύσαντες ἐντὸς ἐβδομάδων παναρχαιοτάτας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἀκαμαιοτάτας τόσον ὑπὸ ἔποψιν φρονήματος, ὅσον καὶ εὐζωίας. Τὸ βουλγαρικὸν λοιπὸν τοῦτο πρόγραμμα εἶνε τόσον εὐκρινές, ὥστε διεν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ἐτι ἀπαράλλακτον μέλλει νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης κατακτηθησομένης ἑλληνικῆς γῆς, ἀφοῦ τόσον λαμπρὰ δι' αὐτοὺς ἀπέβησαν τὰ ἀποτελέσματα του. «Βουλγαρος ἢ Ἑλλήν, θάνατος ἢ ζωὴ, τὰ πάντα στάκτῃ ἢ Ἑλλάς», ἰδοὺ τὸ πρὸ ἡμῶν καὶ πρὸ πολλοῦ τεθειμένον δίλημμα, τὸ ὑποῖον ὀλόκληρον προκύπτει ἐκ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, περὶ τοῦ ὁποῖου δυστυχῶς αἱ ἀντιλήψεις τῶν περισσοτέρων ἐξ ἡμῶν, καὶ δὴ καὶ πολλῶν ἐπιστημόνων ἐλέγχονται πεπλανημέναι, ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῶν ἀπὸ κειροῦ εἰς κειρὸν δημοσιευομένων κρίσεων καὶ ἐκ τῶν γνωμῶν δημοσιογράφων τινῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, συμβουλευόντων τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀπὸ Ρωμανίας, καὶ Βουλγαρίας προσφύγων, οὐχὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ἁγίᾳ Γῇ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὥσπερ ἐπρόκειτο περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ οὐχὶ τῆς πατρίδος.

Κατανοήσαντες ἐκ τῶν ἀνωτέρω ποία μακρὴ τύχη θὰ ἀναμείνῃ τὰς ἑλληνικὰς ἐκείνας χώρας, τὰς ὑποίας ἤθελε πατήσῃ ἡ τραχυτάτη τοῦ Σλαβισμού πέτρινα, ἃς ἐξετάσωμεν ποῦ ἡ δύναμις τῶν ἐχθρῶν, καὶ ποῖα τὰ πρὸς ἐξουδετέρωσιν αὐτῆς ληπτέα παρ' ἡμῶν μέτρα.

Χωρίς νὰ ἀρνῶμαι τὴν σημασίαν τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας οἱ Βούλγαροι παρὰ τῶν ξένων πορίζονται, ἀφοῦ μάλιστα εἰς αὐτάς καὶ αὐτὴ ἡ ἀνεξαρτησία των ὀφείλεται, καὶ χωρὶς νὰ ὑποτιμῶ τὴν στρατιωτικὴν τῆς Βουλγαρίας διοργάνωσιν, ὀφειλομένην καὶ ταύτην κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ξενικὴν διαπαιδαγώγησιν, φρονῶ ἀδιστακτικῶς, ὅτι τὸ μεγαλύτερον τῶν Βουλγάρων πλεονέκτημα καὶ ἡ κυριωτέρα τῆς προόδου των αἰτία ἐγκτεται ὀλιγώτερον εἰς τὰς ἀλλοτρίας ἐπιρροὰς καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ὑποστηρίξεις, συχνότατα μεταβαλλομένας, ὀλιγώτερον εἰς τὴν στρατιωτικὴν των διοργάνωσιν, τῆς ὁποίας τὴν ἀξίαν ἀκόμη δὲν γνωρίζομεν, ἢ εἰς τὸν γεωργικὸν τῶν Βουλγάρων χαρακτῆρα, ὁ ὁποῖος, τηρῶν αὐτοὺς προσηλωμένους εἰς τὸ ἔδαφος καὶ προσκυμμένους εἰς τὸ ἄροτρον, περιορίζει τὸν ὀρίζοντα τῶν σκέψεών των εἰς τὸ ὅριον τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρότρου διανοιγομένης αὐλακός, ἐντὸς τῆς ὁποίας μετὰ τοῦ κόκου τῆς κριθῆς, συγκαλύπτει καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς εὐχάρας, μεθ' ὑπομονῆς ἐν τῷ αὐτῷ πάντοτε τόπῳ ἀναμένει ἀμφοτέρων τὴν βλάστησιν· οὕτω δὲ οὐδὲ σταγόνα ἐκ τοῦ ἰδρωτός των εἰς ξένην γῆν χύνοντες καὶ οὐδὲν κύτταρον τῆς δημιουργικῆς των δυνάμεως εἰς ἄλλοιθι ἐδάφη σκορπίζοντες, αὐξάνουσι, πολλαπλασιάζονται καὶ ὡς κηλὶς ἐλαίου ἀπλοῦμένοι, διηθουῦνται εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὠθοῦσι πάντοτε πρὸς τὴν θάλασσαν τοὺς πρὸ αὐτῶν συναγτημένους Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι, μᾶλλον ἐκεῖνων ὄνειροπόλοι καὶ εὐφάνταστοι, ἤττον ὅμως γεωργικοὶ, δὲν ζητοῦσιν ἢ ἀφορμὴν ὅπως, ριφθέντες εἰς τὰ κύματά της, τριέξωιν ὀπισθεν καὶ τῆς μάλλον χιμαρικῆς ἐλπίδος· καὶ πιθανὸν μὲν ὅ χιμαὶ πάντοτε κύπτων Βούλγαρος καὶ τὰ ἰδεώδη του ἐν τῇ πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρότρου διανοιγομένη αὐλάκῃ, μετὰ τοῦ κόκου τῆς κριθῆς συγκαλύπτων, νὰ ταξινομηται εἰς ὑποδεεστέραν τῆς ἀνθρωπολογικῆς κλίμακος βαθμίδα ἢ ὁ Ἕλλην, ὅστις, τὸ βλέμμα ἀνησύχως πρὸς ὅλα τοῦ ὀρίζοντος τὰ σημεῖα στρέφων, εὐκολώτατα ἐγκαταλείπει πατρίδα καὶ συγγενεῖς, ἵνα τρέξῃ ὅπου ἢ τοῦ κέρθους ὁσπρησις ἤθελεν αὐτὸν προσελκύσῃ. Σήμερον ὅμως, ὅτε τὰ ἐθνικὰ δικαιώματα βραδύνονται μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς στατιστικῆς ἢ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν δικαίων, εὐκολώτατα ὑπὸ τοῦ ἀρότρου καὶ τῆς σκαπάνης ἀπαλειφομένων, εὐνόητον ἀποβαίνει, ὅτε ὁ μὲν πρῶτος, ἐπὶ τόπου αὐξάνων καὶ ἐν ἐπαφῇ πάντοτε πρὸς τὸ κέντρον του εὐρισκόμενος, σώζει τὴν πατρίδα, ὁ δὲ δεύτερος, λιποτακτῶν, ἐξασθενεῖ καὶ καταπροδίδει ταύτην. Ἐὰν λοιπὸν ὁ γεωργικὸς τῶν Βουλγάρων χαρακτῆρ ἀποτελῇ τὴν βᾶσιν τῆς δυνάμεώς των καὶ συντελῇ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν εἰρηνικὴν καὶ λαθραίων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπερπαγὴν, ἀπεναντίας τὸ ἀποδημητικὸν τοῦ Ἑλλήνος πνεῦμα καὶ ὁ τυχοδιωκτικὸς αὐτοῦ χαρακτῆρ ἀπειλοῦσι τὴν κυριωτέραν τῆς ἀποσυνθέσεως ἡμῶν αἰτίαν καὶ συνιστῶσι τὸ φοβερώτατον τῆς ἡμετέρας φυλῆς ἐλάττωμα, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον δὲν συνετελέσθῃ ἡ ἐθνικὴ ἀποκατάστασις, ὑπὲρ τῆς ὁποίας χρειάζονται ἀριθμοὶ καὶ παλάμαι, περισυλλογὴ καὶ ἐνότης μᾶλλον ἢ δικαστὰ καὶ ἄδωρα ξενικοῦ χρήματος δόρα, ὡς εἶνε ἐκεῖνο τὸ χρῆμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἀναπληροῦσιν οὔτε τὰ ἐκ τῆς λιποταξίας κακὰ, οὔτε τὰ ἐκ

τῆς ἀστεργίας δεινὰ πρὸς τὴν μητέρα ἑλληνικὴν γῆν, λείαν τῶν ἀλλογλώσσων βαρβάρων ἐγκαταλειπομένην.

Πρὸ εἰκοσιπενταετίας παρακολουθῶν τὴν εἰς τὰς περὶ χώρας βραδείαν μὲν καὶ οὕτως εἰπεῖν, λαθραίαν, πλὴν ἀδιάκοπον εἰς τὰ περὶ διήθησιν τῶν Βουλγάρων, τῶν ὁποίων τὰ χωρία, ὡς μύητες μεταξὺ τῶν ἀραιουμένων ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν χωρίων ἐξανθούσιν, ἤχθην εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ χρόνος ἐργάζεται μᾶλλον ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὅτι, ἂν ἡ λύσις τοῦ ἀνατολικοῦ προβλήματος, ἀφίετο εἰς τοῦτον, θὰ ἐλύετο μᾶλλον ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, ἰκτὸς ἂν σωφρονούντες ἐσπεύδομεν νὰ δημιουργήσωμεν ἀντίθετον πρὸς τὴν σταθερῶς κατερχομένην σλαυικὴν ἀνθρωποπληθμυραν ρεύμα καὶ συστηματικῶς ἐπεδιώκομεν τὴν ἐγκατάστασιν γεωργικῶν τάξεων, ἐν τε τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Θράκῃ καὶ ἐξ ἄλλων μὲν στοιχείων, πρὸ πάντων ὅμως ἐκ τῶν ἀνερματίστων ἐκείνων ὀνειροπλόων, οἱ ὅποιοι, τὸ βέβαιον ἐν τῇ πατρίᾳ ἀφίνοντες, τὸ ἀβέβαιον εἰς τὰς ἀξένους τῶν ἄλλων ἡπειρῶν χώρας ἐπιζητοῦσι. Κατάλληλος ὅθεν διαπαιδαγωγῆσις ἢ μᾶλλον καθολικὴ ἀνάπλασις πρὸς πρακτικὰ ἐπαγγέλματα τοῦ ἡμετέρου λαοῦ, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐμφύσησις εἰς αὐτὸν γεωργικοῦ πνεύματος, ἀντὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος ὀλεθρίου λογισματισμοῦ καὶ τοῦ κληνισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μετὰ τῆς πολιτικῆς ἐξαχρειώσεως ἄγουσι τὰ ἀπροσδιόνυσα ἐκεῖνα ἐπαγγέλματα, πρὸς τὰ ὅποια κατ' ἐξοχὴν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐκ πολλῶν λόγων, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐξ ἡμαρτημένης διαπαιδαγωγώσεως ρέομεν, κατάλληλος λέγομεν, διαπαιδαγωγῆσις πρὸς πρακτικά, βιομηχανικὰ καὶ πρὸ πάντων γεωργικὰ ἐπαγγέλματα, στρατιωτικὴ τοῦ ἔθνους ἀναδιοργάνωσις καὶ ἑθνικὴ περισυλλογὴ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸν χρυσὸν τῶν σκέψεών μας τρίποδα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὡς θεόπνευστος ἱερεὶα πᾶς Ἕλλην εἴτε ὡς κυβερνήτης, εἴτε ὡς ἰδιώτης, εἴτε πτωχός, εἴτε πλούσιος πρέπει νὰ λαμβάνῃ τὴν ἐμπνευσίν του. Τὸ ἔργον ἀληθῶς ἠράκλειον διότι πρόκειται περὶ τροποποιήσεως κεκτημένων ἤδη ἔξωθεν, δυσκόλως ἐπομένως μεταβαλλομένων φρονῶν ὅμως, ὅτι τὸ παρ' ἡμῖν ἀποδημητικὸν πνεῦμα, ὁ τυχοδιωκτικὸς ἡμῶν χαρακτήρ καὶ ἡ πρὸς τὰ ἀπροσδιόνυσα ἐκεῖνα καὶ ἐκτραυλιστικὰ τοῦ χαρακτῆρος ἐπαγγέλματα διάθεσις ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν, ἥτις παρ' ἡμῖν τὰ πάντα νοθεύει καὶ διασφίρει καὶ εἰς τὴν καθόλου πλημμελῆ τοῦ ἔθνους ἀνατροφὴν, θεωρῶ τὴν διόρθωσιν δυσκολωτάτην μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀκατόρθωτον, ἀρκεῖ τὸν ἑτεροσκελῆ παρ' ἡμῖν πολιτισμόν, τὸν ἀπαρτιζόμενον ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκ τοῦ λογισματισμοῦ τῶν ἐλευθέρων καλουμένων ἐπαγγελμάτων καὶ τῶν γραμμάτων ἐν γένει, νὰ συμπληρώσωμεν καὶ ὑπὸ τὴν ὕλην αὐτοῦ ἐποψίν, συνισταμένην εἰς τὴν τελειοτέραν καὶ ποικιλωτέραν χρησιμοποίησιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων, εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν ὁποίων καταφεύγει ὁ ἄνθρωπος, ἐπιζητῶν ἕνεσιν καὶ εὐχόων μεγαλειτέραν, μεγαλειτέραν πάντοτε τῆς ὑπαρχούσης, εἰς τὴν συνεργασίαν δὲ ταύτην τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, δι' ὧν ὁ πρῶτος τὰς δυνάμεις του συμπληροῖ καὶ τὴν παρχωρικὴν του δυνάμιν κολοσσαίως

ἐπικυζάνει, ὀφείλεται οἱ μόνον ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπεραύξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς βελγικῆς χώρας· ἐπὶ τῆς συνεργασίας δὲ ταύτης τῆς φύσεως, ἥτοι τῶν δυνάμειν αὐτῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου βασιζέται καὶ ὁ νεώτερος πολιτισμός, ὅστις διὰ τοῦ σιδήρου, τοῦ ἀτμοῦ, τοῦ ἡλεκτρισμοῦ καὶ τῆς βιομηχανίας ἐν γένει οὐ μόνον τὴν εὐζωίαν ἐπηύξησεν, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν μετέδωκε τὴν ἡμέρωσιν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐν γένει πολὺ πλείοντον ἢ οἱ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου θρησκύληποι τῶν προπαγκανθῶν ἀπόστολοι.

Φύσις, κεφάλαιον καὶ ἐργασία ἀποτελοῦσι τὰ τρία τῆς παραγωγῆς στοιχεῖα· οὕτε ἡ φύσις, οὕτε τὸ κεφάλαιον παρ' ἡμῖν ἐλλείπουσιν· ἐλλείπει μόνον ἡ ἐργασία, ὅχι διότι ἐλλείπει παρ' ἡμῖν ὁ ἐργάτης, ἀφοῦ κατὰ χιλιάδας κατ' ἔτος εἰς τὸν ἐξω κόσμον τοιοῦτους ἀποστέλλομεν, ἀλλ' ὁ ἀναγκαιὸς πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ ἐργάτου νοῦς, ὁ βιομηχανικὸς δηλ. καὶ ὁ γεωργικὸς τοιοῦτος, ὅστις παρ' ἡμῖν δὲν ἀνεπτύχθη καὶ ἐκ πολλῶν μὲν ἄλλων αἰτίων, ἀλλὰ πρὸ πάντων, διότι οἱ ἠθικῶς ὑπεύθυνοι εἴτε ὡς κυβερνήται, εἴτε ὡς δημοσιγράφοι, εἴτε ὡς διδάσκαλοι, εἴτε ὡς ἐκατομμυριοῦχοι τὴν προσοχὴν τοῦ ἔθνους ἐστρεφον πάντοτε πρὸς τὸν κλασικισμὸν, τὴν δὲ φιλοδοξίαν τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν προσηνατόλizon οὐχὶ πρὸς δημιουργίαν ἐργασίας, ἀλλὰ πρὸς ἴδρυσιν νοσοκομείων, σχολείων, μεγαλοπρεπεστάτων ἐκκλησιῶν, βιβλιοθηκῶν, συσσιτίων καὶ ἄλλων φιλανθρωπίας ἔργων, χωρὶς νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ ἐργασία ἐξασκεῖ τὴν μεγαλειτέραν ἠθικοποιητικὴν δύναμιν καὶ ὅτι μὲ ὅλην τὴν εὐαγγελικὴν τῆς ἐλευθεροσύνης ἀπόπνιαν, αὕτη, ὑπερβολικῶς παρεχομένη, ἔχει τοῦτο τὸ ἄτοπον, ὅτι, ὑποσχομένη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνο, τὸ ὑποῖον μόνον ἐκ τῶν ἰδίων ἀγώνων πρέπει νὰ ἀναμῇ, καθιστᾷ τοῦτον ὀλιγώτερον προνοητικόν, ὀλιγώτερον εἰς ἐργασίαν πρῶτον καὶ ὀλιγώτερον φιλότιμον· ἐκ τῆς ἐλλείψεως δὲ ἐργασίας, εἴτε τοῦ πρὸς ἐργασίαν νοός, ἢ μὲν φύσις παρ' ἡμῖν δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ ὅτι καὶ ὅσα, ἐπιστημονικῶς προκαλουμένη, θὰ ἀπέδιδε καὶ ἀποδείξει ἡ μικρὰ καὶ ἀτελής τῆς Θεσσαλίας παραγωγὴ καὶ τὸ ἀνεκμετάλευτον τῶν πλουτοφόρων ποταμῶν τῆς, τὸ δὲ κεφάλαιον τοκογλυφικῶς παρ' ἡμῖν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μεταχειριζόμενον καὶ πρὸς ἐργασίαν οὐχὶ ἀμέσου ἀλλ' ἐμμέσου παραγωγῆς, ὡς τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία κλπ. δὲν μᾶς ἀποδίδει ὀλόκληρον τὴν ὠφέλειάν του καὶ δὲν συντελεῖ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς γῆς προσήλωσιν τῶν τέκνων τῆς, ἀλλὰ μάλλον εἰς τὴν διασπορὰν αὐτῶν· ἡ σημάσια ὅθεν τῶν πολλῶν παρ' ἡμῖν ἐκατομμυριοῦχων παρὰ πολὺ μετρίαζεται, ὁ δὲ ἐκ τῶν ἐκατομμυρίων ἐκείνων ἐθνικὸς ἡμῶν ἰγώσμός θὰ περιορίζετο ἐντὸς νομιμωτέρων καὶ μετριοφρονεστέρων ὁρίων, ἐὰν ἐλαμβάνομεν ὑπ' ὄψει, ὅτι πλουσιώτερα δὲν εἶνε τὰ ἔθνη τὰ ἀφρονώτερον μεταλλικὸν ἔχοντα, καὶ ἀποδείξει ἡ Ἀγγλία, ἥτις, καὶ περ πλουσιωτάτη, ὑπολείπεται ὑπὸ τὴν ἐποψὴν μεταλλικοῦ πολλῶν ἄλλων κρατῶν, ἥττον αὐτῆς πλουσιῶν καὶ ισχυρῶν. Καὶ ἡ Ἰσπανία, ἐπιδοθεῖσα ἄλλοτε ποτε εἰς τὴν περισυλλογὴν ὅσον οἷον τε ἀφρονωτέρου μεταλλικοῦ, εὐρίθη, τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφρονω-

τήρας τούτου περισυλλογῆς, πεπνιγμένη ἐν τῷ ὑπ' αὐτῆς διοχετευθέντι εἰς τὴν χώραν τῆς Πακτωλῶ.

Περὶ συλλογῆς

Περὶ συλλογὴν δὲ λέγων δὲν ἐννοῶ βεβαίως τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἑκασταχοῦ τῆς γῆς διεσπαρμένων Ἑλλήνων, ὃ περ φυσικῶς ἀδύνατον, ἀλλὰ τὴν πρὸς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν συγκέντρωσιν ὧν τῶν ἡθικῶν καὶ ὕλικῶν ἡμῶν δυναμέων, ὅστις εἶναι ἡ διάσωσις τῆς κινδυνεύουσας Μακεδονίας, πρὸς τὴν ὅποιαν ἑκαστος τῶν Ἑλλήνων, προσευχόμενος ἢ διασκεδάζων, ἐλεῶν ἢ γράφων, χορηγῶν ἢ διδασκων, ἐγειρόμενος ἢ κατακλινόμενος δέον νὰ προσανατολίζηται καὶ πρὸς αὐτήν, ὡς τὴν κυριωτέραν τῶν ἐλληνικῶν ὑπάρξεων, τὸν νοῦν πάντοτε νὰ στρέφῃ, ὡς τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Μίκκην ὃ ἀπὸ ταύτης ἀπομακρυνόμενος Μουσουλμάνος προσκυνητής. Ὑπὲρ αὐτῆς λοιπὸν ὃ ἰσχυρὸς τῆς χήρας καὶ ὃ τοῦ πλουτοῦ ὄλος, τῶν δημοσιογράφων ὃ κἀλαμος, τῶν ἱεροκηρύκων τὸ κήρυγμα, τῶν διδασκάλων ὃ λόγος, ὑπὲρ τῆς ἀγορᾶς γαίων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν αὐταῖς γεωργικῶν τάξεων, ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως γεωργικῶν σχολῶν καὶ βιομηχανικῶν ἔργων, παρεχόντων ἄρτον καὶ διαρκῆ τῶν ἡμοφύλων ἐν αὐταῖς διαμονήν· ὑπὲρ τῶν οὕτω δὲ ἐργαζομένων ὃ ἐπαινος τῆς δημοσιογραφίας, ὃ ὕμνος τῶν ποιητῶν καὶ τῆς Ἑκκλησίας αἱ εὐλογίαι. Πρὸ τῆς ἰδέας δὲ ταύτης ἡ τοῦ σκοποῦ τούτου πᾶν ἄλλο αἰσθητικὸν φιланθρωπίας ἢ φιλοδοξίας ἄς σιγήσῃ ἵνα ευκρινέστερον ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τῆς ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως καὶ διασπορᾶς κινδυνεύουσας ἡμῶν φυλῆς. Νοσοκομεῖα, γυμνάσια, πανεπιστήμια, γεροκομεῖα, συσσίτια, ἀρθεύσεις ἢ καλλωπισμοὶ πόλεων, ἰδρύσεις μονῶν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, τὰ ὅποια συνεκέντρουν μέχρι τοῦδε τὴν προσοχὴν τῶν φιλοδόξων καὶ ἀπέσπων τὴν εὐπλαγχνίαν τῶν φιλελευθέρων, πρέπει ὡς δευτερευούσης σημασίας αἰσθήματα νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸ τῆς ὑποδεικνυμένης ἀνάγκης, μεθ' ἧς καθ' ὅλοκληρίαν τὸ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν αὐτοσυντηρητικῆς αἰσθημα συνταυτίζεται. Εὐρισκόμεθα ἐν πλήρει μάχῃ, ἡ δυναμίτις καὶ τὸ φάσανον λειτουργεῖ μεθ' ὅλης τῆς μανίας τοῦ φυλετικοῦ φανατισμοῦ καὶ μεθ' ὅλης τῆς ἐμφύτου τῶν ἀντιπάλων ἡμῶν ἀγριότητος, ἡ δὲ Μακεδονία, ἡ μητρόπολις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κινδυνεύει· ὑπὲρ τῶν ἀποκλήρων ἔθεν τῆς τύχης καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει τοῦ βίου τετραυματισμένων ἄκαίρους τὸ γε νῦν ἡ ὑπερβολικὴ μέριμνα καὶ κενὴ ἡ ἐκ τῆς μερίμνης ταύτης δόξα. Ὁ περὶ ἐπικρατήσεως ἄγριος οὗτος φιλετικὸς ἄγων εἶχεν ἀρχίσῃ πολὺ πρὶν ἢ αἱ πίνθημι τῆς Ἀγχιάλου φλόγες μᾶς διαφωτίσωσι· τὸν διεζήγειν εἰρηνικῶς ὃ φιλήσυχος ἀγρότης καὶ τὸν θρίαμβον παρεσκεύαζε τὸ σιγὴλὸν ἄροτρον. Κατὰ τοῦ ἀρότρου ἔθεν, τοῦ φοβερωτέρου τούτου τῶν ἀντιπάλων μᾶς ὄπλου, ἄροτρον νὰ ἀντιταξώμεν· ὑπὲρ τῆς γεωργίας ἔθεν πᾶσα ἡμῶν μέριμνα καὶ ὑπὲρ τῆς ἐμψυκτικῆς εἰς τοὺς ἡμετέρους γεωργικοῦ πνεύματος πᾶσα δαπάνη καὶ πᾶσα φιλοδοξία. Ἐκ

τῆς ἀνὰ τὴν ὑψηλὴν διασπορὰς τῶν ἡμετέρων, τῆς ἀποσυνθέσεως καὶ τῶν διαφορῶν ἐκφυλιστικῶν ἐπαγγελμάτων, πρὸς ἃ, ὡς προείπομεν, ἐκ πολλῶν αἰτίων ρέπομεν, δὲν δυνάμεθα νὰ σωθῶμεν εἰμὴ δι' ἰσχυρὰς ἐνέσεως εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἐγκέφαλον γεωργικὸ ὄρρου ὑπὲρ τῆς παρασκευῆς τοῦ ὑποίου πάντες ἄς ἐργαζώμεν, εἰὰ θέλωμεν νὰ ζήσωμεν ὡς ἔθνος καὶ οὐχὶ ὡς ἀπάτριδες Ἑβραῖοι ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν διωκόμενοι, περιῦριζόμενοι, καταφρονούμενοι καὶ μόνον ιδεώδεις εἰς τὴν κεφαλὴν τὴν εὐζωίαν ἔχοντες. Φιλανθρωπία ἢ φιλευσπλαγχνία, γενναιοδωρία ἢ φιλοδοξία, εὐποιία, ἀγαθοεργία καὶ πᾶτα συλλήβδην ἐθνικὴ συνδρομή, μὴ ἔχουσα ἀντικείμενον τὴν ἀνάπτυξιν γεωργικῶ παρ' ἡμῖν πνεύματος ἢ τὴν ἀγορὰν γαιῶν καὶ τῆς ἐγκατάστασιν τῶν ἀορίστου ἐπαγγέλματος τυχοδιωκτῶν ἢ προσφύγων γεωργῶν, στερουμένων τῶν πρὸς ἐγκατάστασιν, χορηγήματα ἐμμεγῶν ζαπλουτῶν ἢ κληροδοτήματα μὴ διατιθέμενα πρὸς ἱδρυσιν γεωπονικῶν σχολῶν, βιοτεχνικῶν τοιούτων καὶ ἐν γένει μὴ σκοποῦντα τὴν δημιουργίαν ἐπιτοπίου ἐργασίας εἶνε νομίζω, τὸ γε νῦν μετρημφοσιμῆος Βυζαντινισμός, διὰ τὸν ὅποιον οἱ τῆδε κἀκεῖς, διασωθησόμενοι ἐκ τῆς σταθερῆς κατερχομένης γεωργικῆς βουλγαροπλημμύρας Ἑλληνες θά θρηνῶσι, καὶ ἔτι ἐλπίδος ἀναστάσεως, πολὺ πικρότερον ἢ οἱ τὴν ἐπαύριον τοῦ 1453 ἡμερογράφοι καὶ συναξαριογράφοι πρόγονοι ἡμῶν μόνον οἱ ἀγορεύοντες τὰ κατὰ τὴν μεθόρῳν γραμμὴν συμβαίνοντα καὶ τὰ κατὰ τὴν καθόδον τῆς σλαυικῆς ἡραισιώδους λάδας ἐκ τοῦ σύγγενος μὴ μελετήσαντες δύνανται νὰ ἀμυβιβαλλοσιν περὶ τῆς σημασίας καὶ τοῦ θριάμβου τοῦ ἀρότρου καὶ νὰ ἀπατῶνται, διὰ τὸν ἄλλαν τούτῃ δύνανται νὰ ἐξακολουθῇ ἡ ἑλληνικὴ ἐπώσις, ἡ λανθάνουσα τῆς ἑλληνικῆς δάφνης ἀναβλάστησις. Ἑλληνες γρηγορώμεν!

Αἱ πρὸς βορρᾶν περιόδοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπάλξεις κινδυνεύουσιν! Αἱ λαμπρότεραι τῆς ἡμετέρας ἱστορίας σελίδες ἱεροσάλως καὶ φρικτωδῶς κατασπιλοῦνται καὶ τὰ ἑλληνικὰ χωρία ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ὄλονεν ὑπὸ τῶν ὡς δηλητηριωδῶν μυκήτων ἐξανθιόντων βουλγαρικῶν τσιούτων, περισπγγόμενα, μαραίνονται καὶ πίπτουσι· τούτῃθεν τὸ πρὸς τὴν ὁχλασσαν ρεῖμα τῶν ἡμετέρων ὀσημέραι ὀγκοῦται, ἡ ἐθνικὴ αἰμορραγία ἐπιτείνεται, ἡ δὲ ἐντεῦθεν κινεῖσθης ἐθνικὴ ἀναίμια ἀπαισιωτέραν ὄλονεν τὴν ὄψιν προσλαμβάνει. Ἰδοὺ ὁ πραγματικὸς ἡμῶν κίνδυνος, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἀποκατάστασις δὲν συντελέσθῃ καὶ ἐφ' ὅσον τὴν εἰς τὰς χώρας ἡμῶν διήθησιν τῶν ἀλλοφύλων ὠρισμένα πατρίδος ἔρκα καὶ ἡ ἀφομοιωματικὴ καθωρισμένης Ἑλλάδος δυνάμεις ἀκίνδυνον δὲν κατίστησαν. Τὰ ἀπὸ κειροῦ εἰς κειρὸν ἀνακυκλώμενα ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια, περὶ τῶν ὑποίων τόσος γίνεσθαι πάταγος, εἶνε βεβήλως καλὰ καὶ ἅγια ἄλλ' ὅταν παραλλήλως πρὸς ταῦτα δὲν φρονεῖζώμεν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως ἢ ἀναπτύξεως γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν τάξεων, εἶνε προορισμένα νὰ ἐπαυξήσωσιν τὸν ἀεροκέφαλον καὶ νὰ ἐπιτείνωσιν τὴν ἐθνικὴν αἰμορραγίαν, ἐξ ἧς πάσχυμεν μὲ ὅλην τὴν ἐκπαιδευτικὴν βαλάντισιν, τὴν ὅποιαν τὰ νομοθετήματα ἐκεῖνα ὑπόσχονται. Δὲν ἠξεύρω κατὰ πόσον ὁ ἐκ

Γενεύης ἰδιότροπος φιλόσοφος εἶχε δίκαιον, σχετίσας τὴν πτώσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης μὲ τὰ πολλὰ γράμματα· φρονῶ ὅμως, ὅτι γυμνάσια κλασικὰ ἰδῶ, γυμνάσια κλασικὰ ἐκεῖ, τοιαῦτα παρέκει καὶ ἄλλα τοιαῦτα παρακάτω καὶ μὲ προσιμὸν νὰ διδάξωσιν ἓνα Ὀλυμπιακὸν ἢ μίαν δημογορίαν τοῦ Θουκυδίδου καὶ δύο ἢ τρεῖς ραψῳδίας τοῦ Ὅμηρου μὲ πόμπη, ὅμως λεξιμαζώματα καὶ οὐνευροπολήματα, μοὶ φαίνεται λίγω, ὅτι κινδυνεύομεν νὰ ἐπαυζήσωμεν τὸν παρ' ἡμῶν ἀεροκέφαλον. Τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν συνείδησιν ἀρκετὰ ἐξύπνησε τὸ δολοφονικὸν τῶν Σλαύων ἐγγειρίδιον καὶ ἡ κνίσσα τοῦ ἀγγιαλικοῦ ὀλοκαυτώματος, ὥστε ἡ ὑπὲρ τοῦ κλασικισμοῦ, ὡς τῆς μόνης δῆθεν διεγερτηρίου τοῦ ἐθνισμοῦ δύναμεις, πρόληψις δικαίως νὰ θεωρῇται ὑπερβολικὴ. Τέλειαι ἄλλως τε ἀστικά σχολαὶ μετὰ καταλλήλων διδασκάλων, ἰφωδιασμένων μάλιστα καὶ μὲ γεωπανικὰς τινὰς γνώσεις, ὑπεραρκούνσιν ὅπως τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν διατηρήσωσιν ἐξυπνον καὶ καταστήσωσιν ἥκιστα ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν σκόπιμον τὴν ὑπὲρ τῶν πολυαριθμῶν κλασικῶν γυμνασίων ὑπέροχον δαπάνην. Νὰ ἐξοδεύωσιν οἱ Βουλγαροὶ ὑπέρογκα ποσὰ εἰς γυμνάσια εἶνε λίαν δικαιολογημένον, διότι εὐρίσκονταί σήμερον, εἰς οἶαν περίπου θέσιν ἡμεῖς εὐρισκόμεθα τὴν ἐπαύριον τῆς ἀπελευθερώσεως ἡμῶν· στερούνται δηλ. τοῦ ἀναγκαστοῦ ἀριθμοῦ ἐπιστημόνων καὶ περαιοσιμένων ὑπαλλήλων καὶ ἐπομένως ἀναγκάζονται διὰ τῆς προλήψεως ξένων νὰ συμπληρώσωσι τὰ ἐπιστημονικὰ τῶν κενά. Ἐν τούτοις, ἐὰν σύτοι τὴν ἐξίγερσιν τοῦ ἐθνικοῦ τῶν φανατισμοῦ ἀνέμενον ἐκ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ λογιωτατισμοῦ καὶ δὲν κατέφευγον μᾶλλον εἰς τὴν κατ' ἤχην καὶ τοὺς κομητατζήδες, ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀκόμη οἱ σλαβικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης θὰ ὑπνωττοῦν ἐν χριστιανικῇ μακαριότητι τὸν ὕπνον τῆς δουλοπορσύνης καὶ τῆς ἀναισθήτου ἀνελευθεριότητος.

Ἵπερτιμῶμεν ὅθεν, μοὶ φαίνεται, τὴν ἐθνικὴν σημασίαν τῶν κλασικῶν γυμνασίων καὶ ματαιοδοξοῦμεν, φιλοδοξοῦντες στέφανον ἐθνικῆς δράσεως μόνον ἐκ τῆς ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν σχολείων πεπαλαιωμένης δάφνης ἢ ὑστεροφημίαν μόνον ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τῶν σχολείων μαρμαρίνης πλακῆς. Σύνθημα πανελλήνιον ἢ περισυλλογὴ! Περισυλλογὴ ἀτόμων, περισυλλογὴ ἠθικὴ, ἀλληλοὑποστήριξις καὶ ἐθνικὸς σωθισμὸς αὐστηρότατος ἀποτελοῦσι τὰ κυριώτερα καὶ τὰ τελευταῖα τῆς ἡμετέρας φυλῆς προγόνματα, τὰ ὑποἷα ἔχομεν νὰ ἀντιτάξωμεν κατὰ τοῦ παγκοσμίου καθ' ἡμῶν διωγμοῦ. Τοῦ σωθισμοῦ τὴν δύναμιν, ὡς μέσου περισυλλογῆς, δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμῶμεν, τὴν ἀνὰ τὴν Μεσόγειον, ὑπέροχον ἡμῶν θέσιν, καθ' ἣς ὡς εἰς σκοπὸν βάλλουσιν ὅλοι αἱ ἐκ τῆς Ἑσπερίας ἀπολύμεναι στρατιαὶ ἀθηράων ἀκρίδων, εἰς τοὺς οικονομολογικοὺς πληθυσμοὺς τῶν ὑποίων καὶ ὁ γενικός καθ' ἡμῶν διωγμὸς ὀφείλεται, ἀνυπερέβλητον δυνάμεθαι νὰ καταστήσωμεν, συνιστῶντες εἰδὸς τι ἐλληνικῆς ἀλληλεγγύης, συμπλεγμά τι ἐθνικῆς συνεργασίας ἢ ἐλληνοεμπορικῆς ὑποστηρίξεως, ἐν τῇ ὑποἷα ὁ ὁμογενὴς εἴτε ὡς ὑπὲρ τῆς, εἴτε ὡς ὑπ' ἀλλήλου, εἴτε ὡς ἐν-

τοιοδόχος ἢ παραγγελιοδόχος, εἴτε ὡς ἔμπορος ἢ μεσίτης, εἴτε ὡς ἀχθοφόρος, εἴτε ὡς λεμβοῦχος, εἴτε ὡς πλοίαρχος, εἴτε καὶ ὡς ἐπαίτης τὴν προτίμησιν παρ' ἡμῶν δέον πάντοτε νὰ ἔχῃ καὶ μετὰ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἐκ τοῦ κέρδους τοῦ ὁδολοῦ τοῦ πτωχοῦ ἢ τῶν ἐκατομμυρίων τοῦ ἡμογενοῦς πάντοτε καὶ σταθερῶς, ἐμμέσως καὶ ἀσυνειδήτως πάντες οἱ ἡμογενεῖς συμμετέχουσιν, ἀφοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ κέρδους μετέχει ὁ δῖσκος τῆς ἐκκλησίας, ἡ μισθοδοσία τοῦ ἱερέως, τὰ φιλανθρωπικὰ ἡμῶν καταστήματα, ἡ προῖξ τῆς μελλούσης συζύγου ἢ νύμφης. ἡ κληρονομία τοῦ μέλλοντος γαμβροῦ, ὁ μισθὸς τοῦ ὑπαλλήλου, πατὴρ ἢ υἱοῦ, ὁ τῆς ὑπηρετρίας, συζύγου, ἀδελφῆς ἢ θυγατρὸς, τοῦ διδασκάλου ἡμῶν, καὶ τὸ συνεταιρικὸν κεφάλαιον μεγάλης ἢ μικρᾶς συνερργασίας, μεθ' ἡμογενοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διεξαγομένης, καὶ ἐπὶ πλείον ἀφοῦ, ἀνορθοῦντες ἐπὶ τῆς κενῆς θέσεως ἓνα ἡμογενῆ, παρεμποδίζομεν τὴν ἰγκατάστασιν ἐνὸς ξένου, διώκτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἰένους, καὶ προλαμβάνομεν μίαν ἀφορμὴν ἐπεμβάσεως τῶν ξένων Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἰσθμοῦ τὸν ἀγριώτερον καθ' ἡμῶν διεξάγουσιν ἀγῶνα καὶ τὰς δυσμενεστέραις κρίσεις ἐκ συμφεροντολογικῶν λόγων περὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως διατυποῦσι, χωρὶς οἱ κερδαλέοφρονες οὗτοι ἀγνώμονες νὰ ἐντρέπωνται νὰ συνηγορῶσιν ὑπὲρ φυλῆς οὐδὲν οὐδέποτε ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος προσεγγικύσεως καὶ τῆς ὑποίας τὰ ἐκ τοῦ βάθους τῶν αἰώνων τελευταίως ἀνακύψαντα παλαιὰ ἔνστικτα ἀσθενίστατα καὶ διὰ τὸ μέλλον ἐγγρῶνται. Ἡ φιλοπατρία ὅθεν καὶ ὑπὸ τὴν πεζωτέραν αὐτῆς ἀντίληψιν δὲν εἶνε χιμικρὰ, ἐτι δ' ὀλιγώτερον ἀπλὴ ἰδιοντολογία ἵνα οἱ πρὸ αὐτῆς παρερχόμενοι ἀδιάφοροι κοσμοπολῖται περιφρονητικῶς ὑψώσι τοὺς ἡμους, ἀλλ' ἀπλούστατον ἀτομικὸν συμφέρον καὶ πεζώτατον αὐτοσυντηρησιακὸν αἰσθημα, τὸ ὁποῖον ὥπλισε τὸν πρῶτον τῆς καλῆς ἰδιοκτῆτην καὶ εἰς συνσπασμὸν κατὰ τοῦ ἐπερχομένου ἄρπαγος ἐξώθησε τοὺς μετ' αὐτοῦ κοινὴν τὴν γλῶσσαν, κοινὸν τὸ ἔδαφος, κοινὰς τὰς δοξασίας ἔχοντας, καὶ τὴν ὁποίαν κοινότητα ὀνομάζομεν πατριδα, τὴν δὲ πρὸς τὴν πατριδα ἀγάπην, μεθ' ἧς καὶ τὸ τῆς αὐτοσυντηρησιακῆς αἰσθημα συγχέεται, φιλοπατριαν. Ἐὰν λοιπὸν τὰ ὑψηλὰ τῆς φιλοπατρίας ἰδεώδη, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλονται ἡ αὐταπάρνησις, ὁ ἠρωϊσμός καὶ ἡ ἀφθίτος τῶν μεγάλων φιλοπατριδῶν δόξα δὲν γίνονται εἰς πάντας ἐξ ἰσοῦ ἀντιληπτὰ, τοὺς πάντας ἐξ ἰσοῦ δὲν ἐπηρεάζωσι, καὶ τὸ ἐκ τῆς συνερργασίας ἡμῶς, τῆς ἀλληλοδοθηθείας ἢ τῆς ἀλληλεγγύης ἔμμεσον ἢ ἔμμεσον ἐκάστου ἡμῶν συμφέρον κατανοεῖται παρ' ὅλων καὶ ἐπομένως θὰ ἦτο πλεον καιρὸς, κατόπιν μάλιστα τοῦ γενικοῦ διωγμοῦ, ἐν ὑφιστάμεθα ἅπαντες οἱ ἐκασταχοῦ Ἕλληνες, νὰ ἐμψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς Θεσσαλονικεῖς, οἱ ὅποιοι μετὰ τοιούτων λαμπρῶν ἀποτελεσμάτων τὴν ἐθνικὴν ἀλληλεγγύην ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν ἰγκατέστησαν. Τὴν νάρκην ὅθεν ἀποσεισάμεν, τὴν ἀδιαφορίαν ἀποτεινάζωμεν, τὸν παρὰ τὸν Βόσπορον ὀλεθριώτατον κοσμοπολιτισμὸν τῶν ἡμετέρων ὑπὸ τὰ θολὰ ἐκ τῆς αἰθάλης τῆς Ἀγχιάλου κύματα ἐκείνου ἕς πνίξωμεν. Πρὸ τοῦ γενικοῦ καθ' ἡμῶν διωγμοῦ γενικὸς καὶ πανελλήνιος ἐπιβάλλεται συνσπασμός· ἐργασθῶμεν ὑπὲρ

τούτου πάντες, ἀλλὰ πρὸ πάντων οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπεύθυνοι τὴν ἀνάγκην ταύτην ἄς μὴ παρίδωσιν, διότι ἐκεῖ ὁ κοσμοπολιτισμὸς τὰ πάντα κατεκάλυψεν· οὐδεμία δὲ ὑπὲρ τοῦ φιλοπάτριδος ἐμπορίου ἢ ὑπαλλήλου, παντοπώλου ἢ τεχνίτου ἀμαξηλάτου ἢ ἀχθοφόρου, πλοιάρχου ἢ λεμβούχου προτίμησις παρὰ τῶν αὐτῶν ἡμετέρων ἐκδηλοῦται· ἂν δὲ καὶ αἱ ὑπηρέτραι ἡμῶν, ὡς ἐκ τῆς ἀγνοίας ξένης γλώσσας, τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν εἰς τοὺς ξένους, παρ' οἷς δουλεύουσ, δὲν ἐπέβαλλον, ἴσως εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰ καταστήματα καὶ πανταχοῦ δὲν θὰ ἤκουε τις παρὰ τὴν γαλλικὴν, τὴν ὁποῖαν καὶ μεταξὺ τῶν οἱ ἡμίτεροι καθ' ἑδὼν φιλαρέσκως λαλοῦσι καὶ εἰς τὰς ἀγοραπωλησίας ἐν τοῖς καταστήμασι φιλαρεσκότερον μεταχειρίζονται. Τὰς ξένας γλώσσας, ἀναγκαιοτάτας βεβαίως εἰς ὅλους, ἄς ἀφήσωμεν εἰς τὸν οἶκον καὶ εἰς τὸ σχολεῖον, παντοῦ δὲ καὶ πάντοτε τὴν ἡμετέραν καὶ μετὰ φανατισμοῦ νὰ λαλῶμεν, διότι ἐξανγκάζοντες τοιουτοτρόπως τοὺς ἐκεῖ ξένους, ὡς ἐκ τῆς ὑπερεχούσης ἡμῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει θέσεως, τὴν ἡμετέραν νὰ μαθηάσῃ ἐμφαντικώτερον τὴν αὐτῶν θέσιν ἡμῶν παριστώμεν καὶ εὐαναγκωστοτέρα τὴν ἐπὶ τῆς πόλεως τῆς Ἀγίας Σοφίας σφραγίδα καθιστώμεν.

Ἀλλ' ἡ ἐπιδεικνυμένη ἀνάγκη πανελληνίου ἐμπορικῆς ἀλληλεγγύης, ἀφροῦσα πόλεις μᾶλλον ἢ χωρία· πληθυσμούς πόλεων μᾶλλον ἢ τοιοῦτους γεωργικῶν τάξεων, προάγουσα ἐπομένως πόλεις πρὸ πάντων ἢ χωρία, εἶνε ἔργον μονομερές, διότι οὐχὶ πόλεων ἀλλὰ χωρίων μᾶλλον ἔχουμεν ἀνάγκην, οὐ μόνον ὡς προλαμβανόντων τὴν εἰς τὰ κενὰ τῆς ὑπαιθρίου χώρας διθήσιν τὸν ἀλλοφύλον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀποτελούντων τὸν νομιμώτερον τῆς χώρας ἡμῶν πληθυσμὸν καὶ τὴν σταθερωτέραν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βάσιν, διότι βάσις τῆς πατρίδος τὸ χωρίον, τῆς δὲ πολιτείας ὁ γέωργός. Τὴν κεφαλὴν βεβαίως νοσοῦσαν αἱ ρθεῖρες δὲν σώζουσιν, οὐδὲ τὴν ἐτοιμορρόπον πλάτανον ὁ περὶ τὸν κορμὸν τῆς ὑποκριτικῆς πρασινίζων κισσός. Τῶν ἀντιμετώπων ἐχθρῶν εἰμεθα βεβαίως καὶ κατ' ἀριθμὸν καὶ κατὰ ποιὸν ὑπέρτεροι, ἀλλὰ τὴν νίκην ἡ περισυλλογὴ πρὸ πάντων θὰ ἀποφασίσῃ· πολυμέριμνοι δὲ, πολυσχιδεῖς, διεσπαρμένοι καὶ κοσμοπολῖται ἐν λόγοις καὶ πράξεσιν, ὡς σήμερον, εἰμεθα, ὑποδεέστεροι ἀποβαίνοντες τοῦ συμπαγούς σλαβικοῦ ὄγκου ἐνιαίου καὶ μὲ ἰδεώδες ἐνιαῖον, τὴν ὑφαρπαγὴν τῆς Μακεδονίας ἐπιδιώκοντες! Περισυλλογὴ λοιπὸν, πάντοτε περισυλλογὴ, ἀκόμη περισυλλογὴ, ἀφροῦ ἐν ταύτῃ ἡ νίκη· ἀλλ' ἄρα γε κατενοήθη ἐπαρκῶς τοῦτο; Ἐνθυμούνται βεβαίως οἱ ἀναγνώσται τὰς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τῶν ἀθρόων ἐκ τῆς Ἑλλάδος μεταναστεύσεων παρεμβαλλόμενα προσκόμματα· οὐδεμία μελέτη, οὐδεμία σκέψις, οὐδεμία ἔρευνα ἐκ μέρους τῶν βουλευτῶν περὶ τῶν αἰτίων τῶν ἀποτελεσμάτων ἢ τῆς θεραπείας τῆς ἐθνικτοῦ ἀποδημητικῆς αἰμορραγίας, ἀλλ' ἀπλῶς φλυαρία καὶ φιλιππικοὶ κατὰ τῆς Ἀμερικῆς τοιοῦτοι, ὥστε δὲν ἀνέμενε τις μεθ' ὅλα ταῦτα ἢ τὸν ἀπόπλουον κατὰ τῆς Ἀμερικῆς τοῦ ἀνηττήτου Μισούλην, ματαιωθὲντα ὅμως πιθανῶς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀνάγκαιων πρὸς ἐκστρατεῖαν ἀνθρώπων, προνοητικῶς ἴσως ὑπὸ τῆς ἀει-

κινήτου 'Αμφιτρίτης προκατακλωθέντων' και όλον εκείνο τὸ πολεμικὸν τῶν πατέρων τοῦ ἔθνους ἡμῶν μένος προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἄγνευσι 'Αμερικανοί, μὴ ἔχοντες πλὴν τρώγλας ἰκανάς, νοσοκομεία, φρενοκομεία, φθισιατρεία καὶ δεσμοκτήρια ἀρκετὰ πρὸς φιλόφρονα ὑποδοχὴν ὧν τῶν ἐκ τῆς 'Ελλάδος εἰσρέοντων ἀνεμαρτίστων ὄνειροπόων, ἀπεφάσιον, ἑλληνοπρεπέστερον καὶ φιλανθρωπότερον ἡμῶν αὐτῶν, σκεφθέντες νὰ παρεμβάλλωσι μερικὰ ἐμπόδια εἰς τὴν ὁδὸν εἰς τὰς χώρας των ὀγκουμένην ἑλληνοπλήμμυραν. Οὐχ ἦττον ἀνταξία ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ θύματος τοῦ ἀγόρευσις τοῦ πρωθυπουργοῦ 'Ελλάδος, δηλώσαντος ὅτι ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν οὐδὲν κατὰ τῆς ἐθνικῆς αἰμορραγίας διανοεῖται νὰ πράξῃ⁽¹⁾ ἐν τούτοις ὁ συνάδελφός του Βούλγαρος πρωθυπουργός, ἄλλοιαν τῆς ἐλευθερίας ἔχων ἀντίληψιν, δὲν ὤκνησε, παρὰ τὴν ἐλαχίστην πρὸς μετανάστευσιν τάσιν τῶν Βουλγάρων, νὰ θεσπίσῃ νόμον, καθιστώντα δυσκολώτατον τὸν ἐκπατρισμόν τῶν γεωργικῶν καὶ χειρωνακτικῶν πρὸ πάντων τάξεων, ὡς ἐκ τῶν θαπνηροτάτων τελῶν, μὲ τὰ ὅποια ἐπιβάλλουσι τὰς πρὸς ἐκπατρισμόν ἀναγκαίαις διατυπώσεις. 'Αλλ' ἐὰν Βουλὴ καὶ Κυβέρνησις τῆς περισυλλογῇ τὴν ἀνάγκην πλημμελῶς διερμηνεύουσι καὶ ἡμισοὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσίν της συντελοῦσιν, οὐχ ἦττον ἀσαφὴ περὶ αὐτῆς ἰδέαν καὶ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καταμαρτυρεῖ.

Καθ' ἣν στιγμὴν γράφομεν πάντες βεβαίως γνωρίζομεν, ὅτι ἐν τοῖς περιλάμπροις τῆς Φιλιππουπόλεως ἑλληνηκοῖς σχολαῖσι τῶν γεναιοτέρων φιλοπατρίδων Ζαρίφη καὶ Μαρασλή ὀρχοῦνται ἐν φαιδρότητι Βούλγαροι ἀξιωματικοὶ καὶ ὅτι εἰς τὰς ὀρθοδόξους τῆς Φιλιππουπόλεως ἑλληδικὰς ἐκκλησίας τοὺς ὕμνους τοῦ ὁ πανάγαθος εἰς τὴν τοῦ Κρούμμου διάλεκτον ὑπεχρέωθη νὰ ἀκούῃ καὶ ὅμως ἡ προεξέχουσα ἐν τῇ δράσει καὶ ἡ πρυτανεύουσα ἐν τῇ σκέψει τῶν ζαπλουτῶν εὐεργετῶν εὐγενῆς φιλόδοξος ἰδέα ἐξακολουθεῖ ἀμεταβλήτως νὰ συνοψίζεται εἰς ἰδρύσεις σχολῶν, ἀνοικοδομήσεις μεγάλου πρεπῶν ἐκκλησιῶν, διευρύνσεις νοσοκομείων καὶ τῶν τοιούτων, ἐπὶ θυσίᾳ ἐξ ἀμελείας ἢ ἀπονοήσιας τῆς ὑπαίθρου χώρας, ἐν ᾗ τῆς πατρίδος αἰρίζαι καὶ τὰ κυριώτερα ταύτης προπύργια. 'Αγάλλεται βεβαίως ὁ πρὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐν Γαμουλτζίνῃ ἀνδρουλήσης Τσανκαλείου Σχολῆς παρρηχώμενος, χειροκροτῇ διὰ τὴν δαπάνην 20000 λιρῶν ὑπὲρ ἀνοικοδομήσεως μεγαλοπρεποῦς ἐν Καβάλα καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἡμογενῶν, ἀποθαυμάζει βεβαίως τὴν ὑπὲρ τῶν νοσοκομείων 'Επταπυργίου 40000 λιρῶν δωρεὰν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Μαυρογορδάτου καὶ ἐντροφεῖ εἰς τὴν εὐγενῆ ἰδέαν τῆς δαπάνης ἐξ ἑκατομμυρίων φράγκων ὑπὲρ διακομῆσεως τῆς πόλεως τῶν 'Αθηνῶν, ἀλλὰ θλίβεται ὁ ὑπὸ ἐθνικωτέραν καὶ πρακτικωτέραν ἐποψίν ἑξετάζων τὸ ζήτημα τῆς ὑπερισχύσεως τῶν ἀντιμετώπων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἰῶνος φυλῶν, ἀνακαλύπτων, ὅτι τὰ περὶ ταύτην ἡ ἐκείνη τὴν πόλιν, ἐν τῇ

1. Τὰ ἀνωτέρω εἶχον γραφῇ πρὸ τῶν ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐπιψηφισθέντων κατὰ τῆς μεταναστεύσεως μέτρων, μέτρων ὅμως ἀτελῶν καὶ μηδὲν περίπου ἐπηρεαζόντων τὴν μετανάστευσιν.

ὁποῖα ὑπερήφανα ὑψοῦνται τῆς γυναικωδίας τὰ μέγαρα, πτωχὸν χωρίδιον διατελεῖ ἐκκλησιαστικῶς, ἐκπαιδευτικῶς καὶ ὕψ' ὅλας τὰς ὑπονοουμένας ἐσώφεις ἐγκαταλειμμένον καὶ ἠθικῶς ἀνυπεράσπιστον κατὰ πάσης φυλετικῆς ὑπονομεύσεως καὶ ὅτι ἐπικύλεις καὶ γαῖαι ἀπέραντοι, θυνάμεναι πολλὰς τῶν ἡμετέρων ἐγκαταστάσεις νὰ ἐκκόσποισι καὶ εἰς δημιουργίαν χωρίων ὁμογενῶν νὰ συντελέσωσιν, ἐγκαταλείπονται ἔρμκειον τῶν πρώτων ἐπιδραμόντων. Καὶ ἡ θλίψις τόσον βαθύτερον διεισδύει, ὅσον βαθύτερον καὶ λεπτομερέστερον ἐξετάζει τις τὴν μεταξὺ χωρίου καὶ πόλεως σχέσιν ὑπὸ ἔθνικὴν ἔποψιν, ὑπὸ ἔποψιν δηλ. ἔθνικοῦ παράγοντος ἐν τῇ περὶ ἐπικρατήσεως φυλετικῇ τούτῳ ἀγῶνι. Τὰ χωρία εἰσὶν αἱ ρίζες τῆς πατρίδος, ἐξ ὧν αὕτη μέχρι τοῦ στρατιώτου τὰ πάντα ἀντλεῖ. Αἱ πόλεις, καὶ μάλιστα τῶν μερῶν μας, ἀπὸ τὰς ὁποίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, λείπει ἡ βιομηχανία καὶ ἡ ἄμεσος παραγωγή, εἰσὶν ἀπλᾶ τῶν χωρίων παράσιτα, μὴ βραδύνοντα καὶ τὸν ἔθνικόν τῶν πέριξ χωρίων χρωματισμόν λεληθότως νὰ προσλάβωσιν περιορίζοντες λοιπὸν τὴν μέρειαν ἡμῶν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ συνοψίζοντες τὴν φιλοδοξίαν ἡμῶν εἰς τὰ καλλιμάκμακα τῶν πόλεων ἐκπαιδευτικὰ ἢ τὰ φιλανθρωπικὰ μέγαρα, ἀδιαφοροῦντες δὲ περὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν γεωργῶν, φροντίζουσι ἀπλῶς μόνον περὶ πολυτελῶν ἐπιγραφῶν, τῶν ὁποίων τὴν φανέρην ἀπλᾶ τοῦ ἐν τῇ φιάλῃ νεοθευμένου ποτοῦ δοκιμαστικὴ γεῦσις μέλλει νὰ προδώσῃ καὶ εἰς βάρος πάντοτε τοῦ φεικνίζοντος.

Ἄποδειχθέντος τοιοῦτο τρόπῳ, ὅτι ὁ μὲν κίνδυνος ἡμῶν προέρχεται ἐκ τῆς ἀποθμίας, τῆς διασπορᾶς καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως, τῶν δὲ Βουλγάρων ὁ θρίαμβος ἐκ τῆς γεωργικῆς αὐτῶν φύσεως, τοῦ ἐπὶ τόπου πολλαπλασιασμοῦ καὶ τοῦ ἐντεῦθεν ἐθνικοῦ καὶ συμπαγὸς αὐτῶν ὄγκου, ἐπιβάλλεται, νομίζω, ἐθνωφελέστερος τό γε νῦν προσανατολισμὸς καὶ ἐθνικωτέρα τοῦ λαοῦ διαπαιδαγώγησις, πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ ἔργῳ, λόγῳ ἢ θέσει, θυνάμενοι πρέπει νὰ ἀποβλέπωσιν ἢ πραγματικῇ ἄλλως τε φιλανθρωπικᾷ δὲν συνίσταται εἰς τὸ ἐλεεῖν πτωχοῦς, ὑπὸ ἐπιδείξιαν ἀστῶν ἀπογυμνωθέντας, ἢ εἰς τὸ παρέχειν ἄστυλόν ἢ ἄρτον εἰς τοὺς ὑπὸ αὐθαδῶν ἀγκῶνων παραγκωνισθέντας ἢ εἰς ἀσθενεῖς ἐκ κακῶν συνθηκῶν νοσήσαντας, ἀλλ' εἰς τὸ προλαμβάνειν ὅλας αὐτὰς τὰς κακοδαιμονίας διὰ τῆς παροχῆς ἐργασίας καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν βιωτικῶν ὁρῶν. Ὁ ὀλιγώτερον τῶν νοσοκομείων, τῶν φρονικομείων καὶ τῶν συσσιτίων δεόμενος καὶ οὐδέποτε τὴν χεῖρα ἐπαίτιδαν τείνων εἶνε ὁ γεωργός· τοῦτο τοῦ κύκλου, εὐρυνόμενος ἢ τῆς ἐλεημοσύνης ἀνάγκη ἀφ' ἑαυτῆς περιστέλλεται καὶ τῶν νοσοκομείων δὲ περίβολοι αὐτομάτως σμικρύνονται. Ἐπειτα ὑπὲρ τῶν ἀποκλήρων τῆς τύχης καὶ τῶν θυμάτων τῆς βιωτικῆς πᾶλης, ὑπὲρ δικαιοσύνης τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὲρ πανηγύρεων, ὑπὲρ ἱδρύσεως ἀγαλμάτων εἰς τὸν Μιλητιάδην καὶ ἄλλους, ὑπὲρ ἀνεγέρσεως καὶ δευτέρου Πανεπιστημείου, ἀφ' οὗ καὶ διὰ τὸ πρὸ ἐξηκονταετίας ὑπάρχον πανθομολογούμενως καθηγητὰς δὲν ἔχομεν καὶ ἀφ' οὗ καὶ τοῦ ἐνὸς ὁ υπερβολικὸς ἀμνηστὸς, ὡς ἐπιβλαβὴς μᾶλλον ἐθιωθήσῃ ὑπὸ τοῦ μακροῦ Τρικούπη, διὰ καταλλήλων νομοθετημάτων ἐπιδιδῶντος τὸν μετριασμόν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ξεροφυρίσματος, ὑπὲρ ἑρ-

γων, λέγω, δευτερευούσης ἀξίας ἢ ἀπλῆς διαφημίσσεως δὲν εἶνε πλέον καιρός. Ὁ Ἄρης πρὸ τῶν ἐπάλξεων ἡμῶν μένεται· τοῦ οἴκτου, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς κενοδοξίας ἡ φωνὴ πρέπει νὰ σιγήσῃ ἵνα εὐκρινέστερον ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τῆς κινδυνευούσης εὐγενοῦς ἡμῶν φυλῆς, ἀπαιτούσης ἄμεσον στρατιωτικὴν παρασκευὴν, ἰθνηκὴν περισυλλογὴν καὶ βαθμιαίαν εἰς τὰ γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ τῶν τέκνων τῆς διαπαιδαγώγησιν, ὡς μόνον τῆς ἰθνοκτόνου διασπορᾶς ἡμῶν προληπτικὴν θεραπεύειν. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ κατ' ἐξοχὴν κοσμοπολίται Ἑβραῖοι, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῶν πατριάρχικων ἐκείνων χρόνων ἔπαυσαν πᾶσαν μετὰ τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ποιμενικοῦ βίουσχέσιν, μόλις συλλαβόντες τὴν ἰδίαν ἀνασυστάσεως ἑβραϊκοῦ κράτους, ἔσπευσαν προκαταβολικῶς νὰ παρασκευάσωσιν ὄχι ἀεροθάμονας δηθεν γραμματισμένους, ἀλλὰ γεωργικὰς τάξεις, ἐκπαιδεύοντας πρὸς τοῦτο εἰς τὰ γεωπονικὰ πολυλοῦς νέους, ἰδρύοντες γεωργικὰς σχολὰς καὶ ἐγκαθιστώντες γεωργικοὺς πληθυσμοὺς εἰς τὰς ἐπὶ τούτῳ ἀγοραζομένας ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Ἀμερικῇ γαίας, διότι κατενόησαν, ὅτι τὰ ἔθνη δὲν γίνονται μὲ τους πλανοδίους πωλητάς φωσφῶρων καὶ ρινομάκτρων, οὔτε μὲ τους δισεκατομμυρίους τοκογλύφους τραπέζιτας, ἀλλὰ μὲ τὸ ἄροτρον καὶ τοὺς γεωργούς, μὲ τὰ πόμηνια καὶ τοὺς κτηνοτρόφους. Ἡ γεωργία, ἀνεξαρτήτως τῆς προϋποδεικνυμένης ἰθνηκῆς σημασίας τῆς, ἀποτελεῖ τὴν φυσικωτέραν καὶ ἁρμονικωτέραν τοῦ ἀνθρώπου ἀπασχόλησιν, ὃ δὲ γεωργὸς τὸν φυσικώτερον ἄνθρωπον· πᾶν δὲ τὸ ἐκ τῶν χειρῶν τῆς φύσεως ἐξερχόμενον εἶνε καλὸν καὶ τέλειον, ἐνῷ τὸ πᾶν ἐκφυλίζεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων· πᾶν ἐπομένως ἀπὸ τῆς γεωργίας βήμα ἄγει μοιραίως εἰς τὸν ἐκφυλισμόν, οὗτινος τὰ συμπτώματα τόσον καταφανέστερα ἐκδηλοῦνται, ὅσον ἡ ἀπὸ τῆς γεωργίας διανυθεῖσα τοῦ παραπλανηθέντος ἀπόστασις εἶνε μεγαλειτέρα.

(Ἐπεται τὸ τέλος)

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΣΧΙΡΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ

Ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία ἐξέδωκε τὰ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ποιήματα τοῦ ἐμπνευσμένου ἐθνικοῦ ποιητοῦ κ. Γεωργίου Στρατήγη, ἐκ 12 τυπογραφικῶν φύλλων, καλλιτεχνικῶς ἐκτετυπωμένων.

ΤΙΜΑΤΑΙ

Ἐν μὲν τῷ ἐσωτερικῷ δορ. 1. — Ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ δορ. 1.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΕΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1900

Διευθυντής καὶ ἰδιοκτήτης: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΑΛΑΝΗΣ

Ἐκαστον ἔτος τῶν «Παναθηναίων» ἀποτελεῖται ἐκ δύο τόμων, ἧτοι ἔ 800 σελίδων μετὰ 120—130 εἰκόνας, ἐξ ὧν 20 καὶ πλέον ἐκτὸς τοῦ κοινού ἐπὶ λευκοῦ καὶ χρωματιστοῦ χάρτου.

ΕΓΓΡΑΦΗΤΗΣΙΑ

ΕΝ ΚΑΛΑΔΙ ΔΡ. 25 ΕΝ Τῷ ΕΣΩΤΕΡΙΚῳ ΕΡ. ΣΡ. 25
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 13 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 13

Αἱ ἐγγραφὰὶ ἄρχονται τὴν 15 Ὀκτωβρίου καὶ Ἀπριλίου.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἑντοκοὶ καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἐντόκους καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἧτοι εἰς ἀράγκα καὶ λίρας στερλίνας, ἀποδοτέας εἰς ἀνωτάτην προθεσμίαν ἢ διαρκῶς. Αἱ εἰς χρυσόν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρῶνται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα, εἰς δ' ἐγγέναιό ἢ κατάθεσις, εἰς χρυσόν ἢ δι' ἐπιστολῆς ὄψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ὁμολογούχου. Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρῶνται ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου ἐν τοῖς ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

1	1) 2 τοῖς ο)ο κατ' ἔτος διὰ καταθέσεις 6 μηνῶν	τούλάχιστον.
2	τοῖς ο)ο » » »	1 ἔτους.
2	1) 2 τοῖς ο)ο » » »	2 ἐτῶν
3	τοῖς ο)ο » » »	4 ἐτῶν
4	τοῖς ο)ο » » »	5 ἐτῶν

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκβιβάζονται κατ' ἐκλογὴν τοῦ καταθέτου νομαστικῶς ἢ ἀνώνυμοι.

Παρακαλοῦνται οἱ καθυστεροῦντες νὰ ἐμβάσωσι τὰς συνδρομὰς των.

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΕΚΔΑΔΟΜΕΝΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Εσωτερικοῦ δραχ. 8 — Ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 8.

Τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας, κατὰ τὸ ἄρθρον 47 τοῦ Κανονισμοῦ, πληρῶνται τὸ ἔμσον.

ΓΡΑΦΕΙΑ: ὁδὸς Σερραίων 12.

Πᾶσα ἐπιστολὴ καὶ ἀποστολὴ χρημάτων δεῖν ν' ἀπευθύνεται ἐν ταχυδρομικῇ ἐπιταγῇ ἢ ἐπιστολῇ ἐπὶ συστάσει πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἐταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» εἰς Ἀθήνας (Ἀθήναι).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ»

1.) Ν. ΚΑΪΣΑΡ.— Ἑθνικὴ Κατήχησις	Δρ.	0,20
2.) Τὸς αὐτοῦ.— Γουλιέλμος Βασιλεὺς.	»	1,—
3.) » » Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἰμαῦ	»	2,—
4.) » » Ἡ Μακεδονία καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἔθνη.	»	1,—
5.) » » Τὰ Ἀγνῶστον τῆς Ὁρθόδοξης.	»	0,20
6.) » » Ἡ Πατρις ἐν κινδύνῳ.	»	0,10
7.) » » Ἑὐνὸς καὶ Σπυρίτου.	»	0,10
8.) » » Ἡ Ἑλληνομαιεῖς καὶ Μακεδονία.	»	1,—
9.) » » Τὸ Μακεδονικὸν Πρόβλημα.	»	5,—
10.) Κ. ΧΡΥΣΟΘΕΑΤΗΣ.— Ἀγῶνες τοῦ Σουλτᾶν γιὰ τὴν Πατρίδα, δόγμα βουδδιστῶν, πωλούμενον ὑπὲρ ἀνεγέρσεως καθιστηρίου τῆς Ἐταιρείας.	»	2,—
11.) Τὸς αὐτοῦ.— Ὁ Μορμαρζωμένος Βασιλεὺς, ποίημα ἐπικούρειον.	»	0,10
12.) » » Ἑθνικὰ ἄσματα. Β' ἔκδοσις.	»	1,—
13.) Ἑθνικὰ ἄσματα, Α' ἔκδοσις.	»	0,50
14.) Τὰ ἔθνη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ.	»	1,—
15.) Γ. Ν. ΚΑΪΣΑΡ.— Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.	»	1,—
16.) Τὸς αὐτοῦ.— Ἐκ Σατοράκου Ἑλληνομαιεῖς καὶ Ἀρσενία Μακεδονίαι.	»	1,—
17.) Π. ΚΑΡΑΛΙΔΗΣ.— Ἡ Ἑνωστὴς Κατάστασις ἐν Ἀγίῳ Ὄρει.	»	2,—
18.) Ἡ Μακεδονία, ἔκδοσις Β'.	»	3,—
19.) Γ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ.— Πατρις, τραγωδία.	»	1,—
20.) Α. Ζ. ΒΟΥΡΚΑΡΤΟΡ.— Le Facteur Grec dans le problème oriental.	»	0,50
21.) Ο. ΔΕ ΒΕΝΟΠΟΛΙΤΗΣ.— Notes sur la Question d'Orient.	»	0,50
22.) ΤΡΙΤΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ.— Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐν Βασιλαβία κτημάτων τῶν ἑλληνικῶν Ἑκκλησιῶν. (ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ).	»	0,—
23.) ΡΑΪΣΣΟΥ ΕΥΔΕΒΕΟΥΣ.— Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τοῦ ὅτι τῶν Πανεπιστημίων διεκρινεῖ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. (ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ).	»	0,—
24.) ΠΡΟΧΗΡΕΥΣ τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ Συντάγματος.	»	0,—
25.) Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ.— Τὰ διδακτικώτερα πορίσματα τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.	»	»
26.) ΠΡΟΧ. ΒΑΣΙΛΕΪΔΟΥ.— ἱστορία τῆς Δημοτικῆς Παιδείσεως τῶν Γερμανῶν.	»	5,—
27.) Ἡ Ἑκκλησία Ἱεροσολύμων κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας (1517—1900).	»	1,50
28.) Ἡ Μορμαρζωσις τοῦ Εὐαγγελίου, ὑπόμνημα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.	»	2,—
29.) Ν. ΔΟΥΝΟΒΟΥ.— Ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολή.	»	0,10
30.) Ὁ Ἄδης καὶ ἡ Χαλκιδεὶς μετὰ χάρου τοῦ Ἀγίου Ὄρους.	»	1,—
31.) Γ. ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ.— Μακεδονικὰ Τραγῳδία.	»	1,—
32.) Γ. ΚΑΛΟΘΕΩΡΗΣ.— Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, Δράμα.	»	1,—

ΤΕΤΕΛΕΩΘΗΚΑΝ :

Ἱεροκλέους ΚΑΪΣΑΡ.— Ἐκ Ρώμης.	»	82,—
τοῦ αὐτοῦ.— Ἐκ Γερμανίας.	»	2,—
— Ἀφῆα δίδωσι πρὸς τὴν ἑλλ. νεότητα.	»	»

Τὰ ταχυδρομικὰ εἰς βέρος τῶν ἀγοραστῶν.